www.somuncubaba.net

e-dergi · somuncubaba Aile · somuncubaba Çocuk

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ · YIL: 31 • SAYI: 286 •AĞUSTOS 2024 • ISSN:2791-9595

Hoca Ahmed-i Yesevî'nin Hayatı ve Eserleri
Necdet TOSUN

Dünden Bugüne Kültürel Değerleriyle Kazakistan
M. Nihat MALKOÇ

İhramcızâde Hazretleri'nin İki Şiiri
Fatih ÇINAR

Hastalıklar Bize Ne Söyler?
Aydın BAŞAR

Kıbrıs Bizim Canımız
M. Nuri YARDIM

ISSN:2791-9595

Dr. Kemal DEMİR

Ahmed-i Yesevî'de Sevgi Medeniyeti

Orta Asya'da yaşayan Müslümanlarının manevî hayatında derin izler bırakan sûfî şair ve Yesevîyye Tarîkatı'nın kurucusu Ahmed-i Yesevî, büyük hoşgörü ve sevgiyle insanları irşat etmiştir. Yesevî'nin hoşgörüsünün temeli sevgidir. İnsanları bilgilendirerek gönüllerini aydınlatırken ve uyarırken daima hoşgörülü davranmış ve iyilikle karşılık verme ilkesine sâdık kalmıştır. Düşünceleri din ve sünnete dayandığı için bu çizgiden asla ayrılmamıştır.

Yesevîyye Tarîkatı'nın önemli kaynaklarından Fakrnâme'de, Yesevî dervişinin takip edeceği metotlar şeriat, tarîkat, mârifet ve hakîkat olarak dört makamda belirtilmiştir. Bu makamlarda insana sevgiyle ve güzel ahlâkla yaklaşmayı öğütleyen unsurlar vardır. Fakrnâme'deki hususların eksiksiz uygulanması önemle vurgulanmıştır. İnsanlara yönelik davranışlarda sevgi ve merhametten sapılmaması gerektiği belirtilmiştir. Yesevîliğin dört temel ilkesi olan şeriat, tarîkat, mârifet ve hakîkat kapsamında, insan sevgisini içeren prensipler bulunur. Bu prensipler; insanlarla yumuşak konuşmak, onlara hizmet etmek, gelen eziyetlere sabretmek, kimseyi incitmemek, fakirleri sevmek ve yardım etmek, hoşgörülü ve alçakgönüllü olmaktır. Hikmetlerde de insan sevgisi bu ilkeler ve makamlar çerçevesinde dile getirilmiştir.

Yesevî'nin temel tasavvuf anlayışı, insanın Allah'ın yaratığı olduğu için sevilmesi gerektiğidir. Bu sevgiyle Allah'a ulaşma ümidi de taşır. Her iyilik ve hayır, insanı Allah'ın hoşnutluğuna götüren bir sebeptir. İnsana yardım etmenin Allah'ın emri olduğunu, sevgiyle yaklaşmanın ise Allah'ın isteği olduğunu belirtir. Allah'ın hoşnutluğu, sevgi ve merhametle yapılan iyiliklerde gizlidir. Yesevî, bu konuya büyük önem vermiştir.

Ahmed-i Yesevî'de insan sevgisi genel ve kapsayıcıdır. Mü'minlere sevgiyle yaklaşılmasını "Allah diyen kulların kulu ol." ifadesiyle dile getirir. Sevgiyle hareket etmenin gerekliliğini vurgular. İnsan sevgisinin kaynağı Allah sevgisi olduğu için, bu inceliğe dikkat edilmeden yapılan her hareketin Allah'ın hoşuna gitmeyeceğini ve cehenneme yol açacağını belirtir. Yesevîyye yolunda herkesi sevmek ön şarttır. Fakirleri sevmek imandandır, küçümsemek ise küfür sayılmıştır. Fakirlik mertebesi, yedi kat gökten ve yerden daha yüce görülmüştür. Zenginleri sırf zenginliklerinden dolayı ağırlamak veya fakirleri küçümsemek, Allah'ın lânetine veya azabına yol açar. Bu, mü'minin değil, münafığın işaretidir.

Yesevî, Allah'a inanan ve seven insanları büyük bir sevgiyle kucaklar ve onlara hizmet etmeyi görev bilir. Bu insanlara muhabbet ve hürmetle yaklaşılmasını ister. Müridlere de insan ilişkilerinde sevgiye dayalı bir yaklaşım sergilemelerini öğütler. Sevgi, Yesevî Tarîkatı'nın temel ilkelerindendir. Allah sevgisinin sonucu, bütün mahlûkata sevgiyle yaklaşmaktır. Bu sevgi özellikle insanda noktalanır. Allah'ı seven, insanı da sevmelidir. Yesevî'ye göre, insan sevgisi taşımayan bir kalpte Allah sevgisi barınamaz. Allah sevgisi, insan sevgisini doğurur ve Allah'ın sevgisi, kullarını sevmekle ortaya çıkar. Yesevî, sevgiye erişemeyen müridin durumunun kötü olacağını belirtir. İnsan sevgisi konusunda hemcinslerinin aynı duyarlılığı taşımasını ister. Sevginin, kişiye insan olmayı hatırlatıp mutluluğa götürdüğüne inanır. Sevgisiz bir yaşamın kalp ve rûh dünyasında büyük tahribatlara yol açacağını söyler. Sevgi yoksunluğundan büyük üzüntü duyar ve "Vah ne yazık, sevgi iksirinden içmeyene." dizesiyle bu düşüncesini ifade eder. Sevgi ile kalın kıymetli okuyucular...

somuncubaba
İLİM KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kurucusu
A. Şemsettin ATEŞ
Yaygın Süreli - IISSN:2791-9595
Yıl: 31 Sayı: 286 - Ağustos 2024
Yayım Tarihi: 01 Agustos 2024

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
M. Nazmi DEĞİRMENCİ
Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:
Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

14

Hoca Ahmed-i Yesevî'nin Hayatı ve Eserleri

Necdet TOSUN

"Ahmed-i Yesevî, Sohbetlerinde ve şiirlerinde en çok işlediği konular Allah ve Peygamber sevgisi, fakir ve yetimleri korumak, dinî kurallara riâyet, güzel ahlâk, zikir, nefs ile mücadele, kendini eleştirmek (melâmet), ölümü düşünmek, mânevî mertebeler ve bu mertebeleri aşmadan şeyhlik iddiasında bulunmanın kötülüğü gibi mevzulardı."

42

Dünden Bugüne Kültürel Değerleriyle Kazakistan

M. Nihat MALKOÇ

"Kadim Türk kültüründen izler taşıyan, yetmiş senelik esarete rağmen dimdik ayakta kalabilen Kazakistan, geleceğe ümitle bakmaktadır. Çünkü Allah onlara zengin bir coğrafya lütfetmiştir. Çok geniş toprakları olan ülkenin altı adeta bir maden denizi görünümündedir."

İhramcızâde Hazretleri (k.s.)'nin İki Şiirinde Hakk'a Vuslatın Adımları

Fatih ÇINAR

"Efendi Hazretleri'ne göre Hakk'ın rızasını arzulayan kişi/tâlib, bir mürşid-i kâmile bende olmaksızın Hakk'a vâsıl olamaz."

Hastalıklar Bize Ne Anlatır?

Aydın BAŞAR

"Hastalıklar bize aslında her şeyin O'nun elinde olduğunu, dilerse hasta edip dilerse şifâ vereceğini bildirir. Şükürsüz geçen günlerimizi ve bu konudaki ihmalimizi hatırlatır. Sağlığımız için her gün Yüce Mevlâ'ya şükretmemiz gerektiğini hatırlatır."

Kıbrıs Bizim Canımız Kıbrıs Bizim Canımız

M. Nuri YARDIM

"Bayrak Şairimiz Ârif Nihat Asya le birlikte birçok kıymetli şairimiz de gönüllerindeki Kıbrıs sevdasını şiir meşaleleriyle tutuşturup koşturdular."

Ahmed-i Yesevî'de Sevgi Medeniyeti....1
Kemal DEMİR
Pîr-i Türkistan Ahmed-i Yesevî'den Hikmet İncileri....6
Ali AKPINAR
Yeniden Kardeşleştirme Projesine Duyulan İhtiyaç....10
Ramazan ALTINTAŞ
Yaralı Dağlar.... *13*
Satılmış ŞEN
Hoca Ahmed-i Yesevî'nin Hayatı ve Eserleri....14
Necdet TOSUN
Gazze'deki Katliama Ağıt....19
Ekrem KAFTAN
İnsanın Kendini Bilmesi,
Kusurlu Taraflarını Terbiye Etmesi....20
Musa TEKTAŞ
Kıyâmet Günü....25
Halil GÖKKAYA
Yesevî Dervişlerinin Zikre Koyulma Çabası....26
Kadir ÖZKÖSE
Anadolu Çocuğu.... *31*
Betami YAZGAN
Yâ Rasûlallah....32
Vedat ALİ TOK
Zaferler Ayı....35
Bekir OĞUZBAŞARAN
Yaşayarak Tebliğin Önemi.... *36*
Enbiya YILDIRIM
Âşıklar Kervanı.... *41*
Ramazan PAMUK
Dünden Bugüne Kültürel Değerleriyle Kazakistan.... 42
M. Nihat MALKOÇ
Gönül Coğrafyası....47
Yusuf DURSUN
İhramcızâde Hazretleri (k.s.)'nin
İki Şiirinde Hakk'a Vuslatın Adımları....48
Fatih ÇINAR
Tütünün Bizdeki Serüveni ve
Tahripkâr Batılı Markalar....52
İsmail ÇOLAK
Candan Geçilmeyince Yâre Varılmaz....56
Rasul KESENCELİ
Kur'ân Perspektifinde Erzel-i Ömür/Yaşlılık Olgusu....60
Mehmet SOYSALDI
İşitmek ve Anlamak....64
Erol AFŞİN
Hayâlî Bey'in "Vardır" Redifli Gazeline Dair.... 68
Mahmut KAPLAN
İnsan Ararken....71
Ahmet Sami BENLİ
Tasavvuf Bize Ne Söyler?....72
Yusuf HALICI
Hastalıklar Bize Ne Anlatır??....74
Aydın BAŞAR
Senin Nûrun Gören Gözler....78
Hamit DEMİR
Kıbrıs Bizim Canımız Kıbrıs Bizim Canımız....82
M. Nuri YARDIM
Zamanı Faydalı Kullanabiliyor muyuz?....86
Ali ÖZKANLI
Değişmem.... 89
Celalettin KURT

ای گوڭل خاك ایدی أصلڭ سن ینه خاك اول گل گور — دردِ عشق ایله یانوبان حمد ایدن پاك اول گل گور

سڭا جان ویردی ویره بن احسن آدم قویدی — نفسنی قتل ایله بولوبن قُربِ لولاك اول گل گور

شُغلِ دنیادن آریل ایچكی هیچ یاكمه الم — نارِ عشق ایله طوتوشوب سینه‌سی چاك اول گل گور

صبر ایدوب حقدن گلن جمله بلایه راضی اول — دوستدن احساندر دیوبن اهلِ ادراك اول گل گور

كندیڭی مرآت قیل تا كیم تجلی ایده حق — كنزڭ ادراك ایله بیدار ایله درد فاك اول گل گور

اولمدن اول اولك اولسون دائم آرزوڭ ای گوڭل — نفس و شیطانڭ الندن چشم نمناك اول گل گور

ای خطیب اوغلی خلوصی بذلِ جان ایت دوستینه
گورله فانیده آنڭ دردیله غمناك اول گل گور

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Ey gönül ḫâk idi aslın sen yine ḫâk olagör
Derd-i Hakk ile yanuban cümleden pâk olagör

2. Sana cân u dil verüben ismini Âdem koydu
Nefsini katl eyleyüben kurb-ı "levlâk" olagör

3. Şugl-ı dünyâdan arıt içini ḫîç çekme elem
Nâr-ı aşk ile tutuşup sînesi çâk olagör

4. Sabr edip Hak'dan gelen cümle belâya râzı ol
Dostdan iḫsândır deyüben eḫl-i idrâk olagör

5. Kendini mir'ât kıl tâ kim tecellî ede Hak
Kendin idrâk eyleyenler ile derd-nâk olagör

6. Ölmeden ön ölmek olsun dâim ârzun ey gönül
Nefs ü şeytânın elinden çeşm-i nem-nâk olagör

7. Ey Hatîboğlu Hulûsî bezl-i cân et dostuna
Gülme fânîde anın derdiyle gam-nâk olagör

 Nesre Çeviri

1. Ey gönül! Aslın toprak idi, sen yine toprak olmaya bak. Hakk'ın derdi ile dertlenip, O'nun derdi ile yanıp her şeyden temizlenmeye bak.
2. Allah, sana can ve gönül verip, adını da âdem koydu. Sen nefsini öldürüp "Levlâk"e yakın olmaya bak.
3. Dünya meşguliyetlerinden içini temizle, hiç elem çekme. Aşk ateşi ile tutuşup göğsü yaralı olmaya bak.
4. Sabredip Hak'tan gelen her türlü belaya razı ol. Bu belalar, dosttan ihsandır diyerek idrak ehli olmaya bak.
5. Kendini ayna yap ki Allah tecelli etsin. Nefsini bilenler ile dert arkadaşı olmaya bak.
6. Ey gönül! Arzun daima "Ölmeden önce ölmek" olsun. Nefis ve şeytanın elinden nemli gözlerle (kurtulmaya çalışanlardan) olmaya bak.
7. Ey Hatiboğlu Hulûsî! Dostuna canını seve seve feda et. Bu fâni dünyada gülme, O'nun derdiyle gamlı olmaya bak

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Ali AKPINAR*

Pîr-i Türkistan'dan Hikmet İncileri

"Ahmed-i Yesevî, Kur'ân ve Sünnet temelli İslâm'ı halka anlatan bir mânâ insanı, aşk ve irfan yorumcusudur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yaşı olan 63 yaşından sonraki kalan ömrünü halvette geçiren bir mânâ adamıdır."

Babası kerâmetleri ve menkıbeleri ile anılan Hz. Ali soyundan Şeyh İbrâhim, annesi Mûsa Şeyh'in kızı Ayşe Hatun'dur. Küçük yaşlarda anne ve babasını kaybeden Ahmed-i Yesevî, sahâbeden olduğu söylenen Arslan Baba'nın irşadında yetişir. Yesi ve Buhârâ'da meşhûrlardan dersler alır.

Mürşidi Şeyh Yûsuf el-Hemedânî gibi Ahmed-i Yesevî de Hanefî bir âlim olup iyi bir medrese tahsili görmüş ve tasavvufta da derinleşmiştir. Kendisi de medrese-tekke merkezli ilim-irfan okulunun hocası olarak, şerîat ve tarîkatı meczederek pek çok şahsiyetin yetişmesini sağlar. Adına nisbet edilen Yeseviyye Tarîkatı, Orta Asya'da yaygın ve etkin olan bir sûfî yoldur.[1]

Dîvân-ı Hikmet, onun iki yüz elli kadar hikmetini ihtivâ eden tasavvufî manzûmeleri içine alan mecmuanın adıdır. Onun bu hikmetlerinin başlıca gayesi, İslâm dinine yeni girmiş veya bu dini henüz kabul etmemiş Türklere İslâmiyet'in esaslarını, şerîat ahkâmını ve Ehl-i Sünnet akîdesini öğretmek, Yeseviyye Tarîkatı müridlerine tasavvufun inceliklerini, tarîkatın âdâb ve erkânını telkin etmektir.

Ahmed-i Yesevî, Kur'ân ve Sünnet temelli İslâm'ı halka anlatan bir mânâ insanı, aşk ve irfan yorumcusudur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yaşı olan 63 yaşından sonraki kalan ömrünü halvette geçiren bir mânâ adamıdır. Ahmed-i Yesevî, çok sevdiği Hz. Peygamber (s.a.v.)'in 63 yaşında vefât ettiğini düşünerek bu yaşa geldikten sonra yeryüzünde fazla dolaşmak istememiş; vaktinin çoğunu dergâhında bir yeraltı odası seklinde oluşturduğu çilehânesinde geçirmiştir.

Onun Dîvân-ı Hikmet'i incelendiğinde şu hususlar ilk etapta dikkatlerimizi çeker: O, helâl-haram, sünnet-bid'at farkını bilmeyenin gerçek mürşid olamayacağını söyler.

"Bismillah deyip beyân ederek hikmet söyleyip/ Taleb edenlere inci, cevher saçtım ben işte/Garib olup menzillerden geçtim ben işte... Medreseye varıp, kaynayıp coşup taştım ben işte." diye söze başlar.

"Ahmed-i Yesevî, Kur'ân ve Sünnet'ten beslenen, Allah Kelâmı Kur'ân'ı ve Rasûl'ün yolu Sünnet'i rehber edinen, bu iki düstûr doğrultusunda bereketli bir hayat yaşayan, yaşadığı bu yolu hikmetli şiirleriyle insanlara sunan bir gönül adamıdır."

"Gönlü kırık olmayan kişilerden kaçtım ben işte.../Ben-benlik güden kişilerden kaçtım ben işte." dedikten sonra şu tembihte bulunur: *"Nerde görsen gönlü kırık, merhem ol sen/Öyle mazlûm yolda kalsa, yoldaşı ol sen..."*

"Ümmet olsan, gariblere uyar ol sen/ Âyet ve hadisi her kim dese, duyar ol sen... Her kim eylese tarîkatın dâvâsını/ İlk adımı şerîata koymak

gerek. Şerîatın işlerini tamam eyleyip/ Ondan sonra bu dâvâyı kılmak gerek" uyarısıyla şerîatsız tarîkatın olmayacağını haykırır.

Kur'ân okuyup amel etmeyenleri "sahte âlim" olarak niteler. Peygamber (s.a.v.)'e ümmet olmanın yolunun sünnetine sımsıkı tutunmak olduğunu vurgular. "Kâfir bile olsa kimseye zarar vermemenin Hz. Peygamber'in yolu olduğunu söyler, aslâ gönül incitmemeyi özellikle tembihler.

Kur'ân âyetlerini anlayarak okumanın gereğine dikkat çekerken şöyle der: İnnâ fetehnâ'yı okuyup anlam sordum/Işık saldı, kendimden geçip cemâl gördüm...

Yalancı âşık ve sahte sûfîleri kötüleyip terk ettiğini belirtir. İbâdet etmeden hocalığına güvenenlerin yolda kalacağını söyler.

"Hikmet işitip ağlamayan, erenlerin sözünü dinlemeyen, âyet-hadis, Kur'ân'ı anlamayanın gerçek mü'min olamayacağını" terennüm eder.

Ahmed-i Yesevî, gece gündüz zikir, fikir, Kur'ân okuma, namaz-oruç-ibâdet ile nefsin isteklerinden geçerek pişen, ilâhî aşkla yanıp tutuşarak kemâle eren, ölmeden önce ölmesini bilen bir yol adamıdır.

Görünüşte sûfîye benzeyip âhiret hazırlığı yapmayanları, ilim yolcusu tâlibim deyip dillerini-gözlerini haramlardan sakınmayanları, dervişim deyip gözyaşı döküp günahlardan ürkmeyenleri hikmetleriyle uyarmaya devam

eder. O hikmetlerini tanıtırken münâcât bölümünde şunları der:

Bu benim hikmetlerim Kelâm'ın beyânıdır,

Okuyup anlayana, Kur'ân'ın anlamıdır.

Benim tüm sohbetlerim, hadis hazinesidir,

Ondan koku almayan, dünya dîvânesidir.

Allah'ım! Sözlerinden zuhûr etti bu hikmet,

Duyana yağmur gibi, nüzûl eder o rahmet.

Benim bu hikmetlerim Rahmân'ın övgüsüdür,

Muhabbet erlerinin, huzur ve sevgisidir.

Kur'ân'ı okuma ve anlama ile ilgili olarak duâ formunda söylediği şu dizeleri pek çok hikmeti barındırır:

Eğer tilâvet ettiğimde bu Allah kelâmını

Yanlış, isyan ve hatâlar benden geçse affeyle!

Okuduğunda gâfil geçse veya yanlış noksan ile

Her nasıl yerli-yersizler benden geçse affeyle!

Med ile i'râb ve teşdidleri değişik eylesem

Bu kelâma her hatâlar benden geçse affeyle!

Yanlış okusam bir kelime veya bir harfini

Böyle eksik duâlar benden geçse affeyle!

Va'd âyeti va'dini eylemesem ben fark

Anlamayıp bazı şeyler benden geçse affeyle!

Kur'ân'ın izzet ve ikramını yerine getirmesem

Edepsizlik, akılsızlık benden geçse affeyle!

Hazret'inde ben gibi kulun hatası çoktur

Yüz karası her hatâlar benden geçse affeyle!

Hoca Ahmed Miskin'in noksanı çoktur dünyada

Gerçi ya Rab, binlerce hatâ benden geçse affeyle.

Kıyâmeti ve ona hazırlanmayı anlattığı bir başka hikmet dizesinde âyet cümlelerini de kullanarak şunları söyler:

Kuşku yoktur kıyâmet günü gelir dostlar

"Lâ uksimu biyevmil-kıyâme"[2] deyip söylemedi mi?

Özünü bâkî, özgeleri fânî (rûh bâkî, bedeni bâkî) bilin

"Küllü şey'in hâlikün"[3] deyip söylemedi mi?

Cümle canlar yer koynuna âhir girip

Mengü (ebedî), bâkî, kâdir Allah özü kalır.

Zamâne âhir olsa, gök yarılır

"İze's-semâ'ün-şekkat"[4] deyip söylemedi mi?

Kıyâmetin alâmeti sayısızca geçer

Kelâmullah mânâ yazıp yazı açar.

Bulut kükreyip, yer deprenip, dağlar kaçar

"Yevme tercüfü'r-râcife"[5] deyip söylemedi mi?

Allah bilir, kime rahat kime azâb

Kâdir Rabb'im kâdî olup sorar hisâb,

Vah hasret, bende nasıl verir cevâb

"Yevme yakûmü'l-hisâb"[6] deyip söylemedi mi?

Kul Hoca Ahmed, söyler, gece gündüz Yâ Rab Seni

Hıçkırıp ağlar aşkınla gece gündüz

Bulur bende yürüse dâimâ isteyip Seni

"Fetlübnî tecidnî"[7] deyip söylemedi mi?

Özetle söyleyecek olursak Ahmed-i Yesevî, Kur'ân ve Sünnet'ten beslenen, Allah Kelâmı Kur'ân'ı ve Rasül'ün yolu Sünnet'i rehber edinen, bu iki düstûr doğrultusunda bereketli bir hayat yaşayan, yaşadığı bu yolu hikmetli şiirleriyle insanlara sunan bir gönül adamıdır. O, bize bıraktığı bu örnek yaşantısı ve hikmetleriyle gönüllere dokunup irşâd etmeye, uyarmaya bugün de devam etmektedir.

Dipnot

**Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.*

1.Bkz. Kemal Eraslan, "Ahmed-i Yesevî", "Dîvân-ı Hikmet" Maddeleri, DİA.

2."Kıyâmet gününe yemin ederim." 75/Kıyâme, 1.

3."O'ndan başka her şey yok olacaktır." 28/Kasas, 88.

4."Gök yarılıp Rabbine boyun eğdiği zaman." 84/İnşikâk, 1.

5."O gün bir sarsıntı sarsar." 79/Nâziât, 6.

6."Hesabın görüleceği gün." 14/İbrahim, 41.

7."Beni iste ki bulasın!" Ahmed b Hanbel'in Kitabü'z-Zühd'ünde Katade'den gelen benzer rivâyet şöyledir: Ütlubu'llahe tecidûhü/Allah'ı isteyin ki O'nu bulasınız. Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, I, 154.

Ramazan ALTINTAŞ*

Yeniden Kardeşleştirme Projesine Duyulan İhtiyaç

"Kendi içinde ikilikler ve zıtlıklar yaşayan insanların dış dünyada birlik pozları sahtedir, sun'îdir, yapmacıktır. Mânâda birlik olmazsa, sûrette birlik olmaz. Mânâda birliği kurduktan sonra, sûretlerin farklılığı salt ayrıntıdan ibaret kalır."

Yaşadığımız yüzyılda, bütün bir Batı dünyası "ümmetleşme" süreci yaşarken, İslâm dünyasında aynı emperyalist batı, etnik ve mezhep bağlamında yapay ayrılıkçı sorunlar üretmektedir. Bütün bunlara rağmen, Müslümanlar arasında kardeşliği, uhuvvet ve vahdeti sağlamada yeniden geleneğimizi üretmekte fayda vardır. Bu konuda Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in gerek İslâm'ın Mekke ve gerekse Medine Dönemi'nde Müslümanların birliği için "muâhât" projesini uygulamaya koyması bizim için bir çıkış yolu ve yöntemi olabilir.

Nasıl ki jeolojik bir olay olan depremler, yeni su ve enerji kaynaklarının ortaya çıkmasını tetiklerse, aynı şekilde, toplumların hayatında meydana gelen büyük krizler de yol gösterici büyük önderlerin ortaya çıkmasını tetikler. İslâm tarihinde Moğol istîlâsının yol açtığı kriz, Hz. Mevlânâ gibi büyük bir düşünce ve irfan adamını oraya çıkarmıştır. Tam bir kaos ortasında Hz. Mevlânâ'nın; "Biz fasletmeye/ayırmaya değil, vasletmeye/birleştirmeye geldik." demesi, İslâm'ın birleştirici rûhunu temsil eder.

Eğer insanlar, aynı gönlü paylaşmıyorlarsa, aynı dili konuşsalar da onlar, aslâ vasletme/birleştirme yanlısı olamazlar. Çünkü onların dili birleştirici değil, ayrımcıdır. Önce içte, gönülde birlik olmalıdır. Bu birliktelik, dolaylı olarak zaten dıştaki, kalıpların, bedenlerin ve coğrafyaların birlikteliğini beraberinde getirecektir. Kendi içinde ikilikler ve zıtlıklar yaşayan insanların dış dünyada birlik pozları sahtedir, sun'îdir, yapmacıktır. Mânâda birlik olmazsa, sûrette birlik olmaz. Mânâda birliği kurduktan sonra, sûretlerin farklılığı salt ayrıntıdan ibaret kalır.

Tam da bu noktada Hz. Mevlânâ, Yûnus Emre, Muhyiddîn İbn Arabî, Sadreddîn-i Konevî gibi bilumum gönül ve fikir mimarlarının, farklılıkları varlık âlemindeki renkli vitraylar gibi görmeyi temel alan mesajlar taşımaları, insanlığın yüzünü yeniden İslâm medeniyetine döndürmelerinde etkili oluyor. Bizler birliğimizin ve dirliğimizin şifrelerini, çok zengin olan irfan hayatımızda bulabiliriz. Yeter ki, önyargılı olmayalım ve birbirimize saygı eksenli tahammül göstermeyi özümseyelim.

> "Bizler birliğimizin ve dirliğimizin şifrelerini, çok zengin olan irfan hayatımızda bulabiliriz. Yeter ki, önyargılı olmayalım ve birbirimize saygı eksenli tahammül göstermeyi özümseyelim."

Hayatı güzelleştirecek olan insanın kendisidir. İstenilirse, küçük şeylerden bile mutluluklar çıkarılır. Birliğimizin ve geniş ufuklu bakışımızın yegâne çaresi, referans köklerimize yeniden dönüp, uhuvvetin kök değerlerine hayat vermekten geçiyor. Eğer bunu yapmazsak, bir asır önce bizi uyaran bir âlimimizin şu uyarısı hâlâ güncelliğini korur: "Ey ehl-i iman! Zillet içinde esâret altına girmek istemiyorsanız, aklınızı başınıza alınız. Müslümanların ihtilaflarından istifade eden zâlimlere karşı 'Mü'minler kadeştir!' kalesinin içine giriniz. Yoksa ne varlığımızı muhâfaza edebilir ve ne de hukukumuzu savunabiliriz."

Maalesef bugün İslâm âlemi bu uyarıya kulak vermediği için bu tehlike içinde yaşamaktadır.

Yaşadığımız modern zamanların Batı toplumlarında Yeni Oryantalist stratejistler, İslâm dünyası üzerinde hem fiziksel ve hem de fikrî planda yeni değişim ve dönüşümleri gerçekleştirmek için uygulayıcıları birbirinden farklı projeler sunuyorlar. Batı'lı stratejisiler Müslümanları kendi içinde nasıl çatıştırılacaklarını da plânlamakla kalmıyorlar, özellikle farklı mezhep ve etnik kökene sahip Müslümanların yoğun yaşadığı ülkelerde bu oyunu sahneye koymaya da çalışıyorlar. Bugün biz, bu tezin Irak, Pakistan, Lübnan, Afganistan ve Sudan gibi Müslüman ülkelerde nasıl uygulandığını hep birlikte görüyoruz. Müslümanlar arasında farklı grupların birbirleriyle çatıştırılması özendiriliyor. Böylece

ortak düşmana ve ülkenin kalkınmasına karşı güç birliği yapma zayıflatılıyor.

Aynı İslâm akîdesine inanan ve bağlanan Müslümanlar arasında aslâ mezhep ya da etnik köken farklılığı, çatışma sebebi olamaz, olmamalıdır da. Çünkü Müslümanlar arasında asgarî müşterekler değil, birlikteliği sağlayacak ve her türlü çatışmayı ortadan kaldıracak şekilde âzamî müşterekler vardır. Maalesef bugün Müslümanlar, sadece Irak'ta değil, dünyanın her tarafında etnik ve mezhep farklılığı kaşınarak birbirine kırdırılmak isteniyor ve kısmen başarılı da oluyorlar. Müslüman toplumların yumuşak karnı dediğimiz hassas noktalar, alabildiğine tahrik ediliyor, sinir uçları ile oynanıyor. Bu konuda âzamî hassasiyetin gösterilmesi insânî ve dinî bir zorunluluktur. Müslümanlar arasında bizim farklılığımız asıldа değil, yorumdadır. Dinin usûlünde, yani iman esaslarında bütün mezhepler görüş birliğine sahiptir. Yüzyıllardır Müslümanlar, nasıl kardeşçe yaşamışlarsa bundan sonra da yaşamaya devam etmelidirler. Farklılıklarımız ayrılıklarımız değil, zenginliklerimiz olarak görülmelidir. Hepimiz bütün renkleriyle bir halının ya da bir kilimin desenindeki çizgiler gibiyiz. İttifak noktalarımız gündemde tutulmalıdır. Bu konuda siyaset, ilim, fikir ve kanaat önderlerine tarihî sorumluluk düşmektedir. Özellikle sosyal medya, basın yayın organları bu ateşi yükseltmede değil, aksine düşürmede rol oynamalıdırlar. İslâm Dünyasının Balkanlaştırılması isteniyor. Bu konuda duyarlılık göstermek ve her çeşidiyle Müslümanlar arasında vahdet ve ittihâdı sağlamak adına, saldırgan durumunda olan Müslümanların durdurulması, diğer Müslümanlar üzerinde îmânî bir görevdir. Ancak İslâm topraklarından müstevlîlerin kirli emelleri ve gizli plânları böyle bir dik duruş sayesinde akamete uğratılabilir.

Netice olarak söylemek gerekirse, Müslümanlar önce içinde yaşadıkları toplumlarda, sonra da İslâm milletleri arasında uhuvveti tahrip edecek davranışlardan uzak durmalıdırlar. Bu noktada, yıpranan kardeşlikler tamir edilmeli, birlikteliği pekiştirici değerler ise korunmalıdır. Uluslararası düzeyde, Müslümanlar arası birliği pekiştirme yolunda fikrî, harsî, iktisadî, sosyal ve dinî ilişkileri artırıcı organizasyonlara imza atılmalıdır. Öte yandan İslâmî öğreti, bir insan olarak hiçbir inanç, mezhep ayrımı yapmadan bütün insanlara Allah'ın yarattığı bir varlık olarak bakar. Bu ilâhî ilke uğruna, gerektiği zaman, aynı kaderi paylaştığı insanların hakkını ve hukukunu savunmaktan da geri durmaz. Her ne kadar o, kendisinden inanç ya da felsefî görüş olarak farklı ise de onun varlığını bir realite olarak görür. Önemli olan bundan sonra da Müslümanların, gerek İslâm içi farklı yorumlara sahip olan kardeşleriyle ve gerekse İslâm dışı farklı din ve inançlara mensup vatandaşlarla aynı barış ortamını sürdürmeleridir.

Dipnot

**Prof. Dr. Ramazan Altıntaş, Selçuk Üniversitesi*

Yaralı Dağlar

Serin sular yürür evvel derinden,
Cemre cemre esner gerinir dağlar.
Bahar seslense de eteklerinden,
Kalkıp da gitmeye erinir dağlar.

Bir lahza çözülse suskun dilleri,
Yıldırımlar yoklar çamlı belleri.
Boş dönmez mevlaya açık elleri,
Rahmet ikliminde arınır dağlar.

Dualaşsın diye aşkın esini,
Dinler durur ötelerin sesini.
Sermez alçaklara seccadesini,
Yiğidin gönlünde barınır dağlar.

Bir kara sevdadır derdi imanı,
Hazanı karşılar harman zamanı.
Eksilmez başından sisi dumanı,
Kaybolur kaybolur görünür dağlar.

Dert bağrına yükledimi varını,
Yanarda içine döker narını.
Göstermemek için yaralarını,
Bir beyaz örtüye bürünür dağlar.

Satılmış ŞEN

Necdet TOSUN*

Hoca Ahmed-i Yesevî'nin Hayatı ve Eserleri

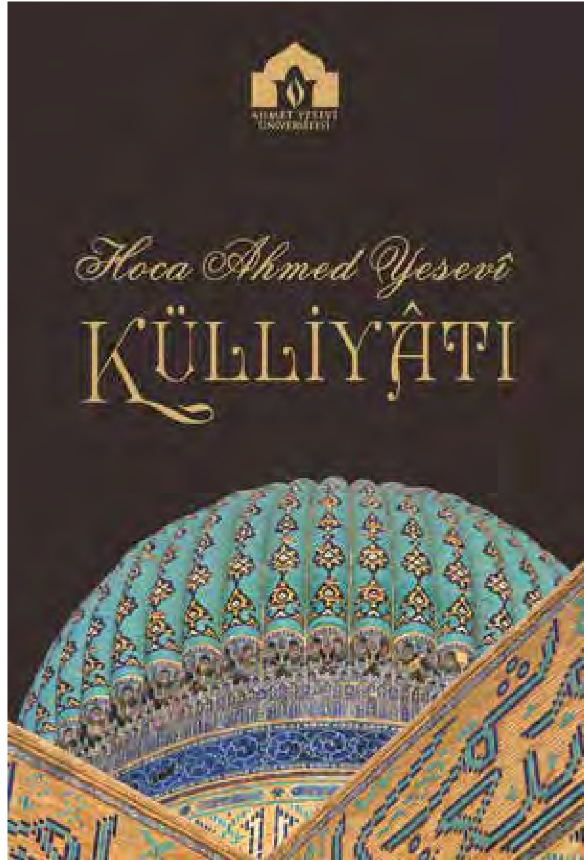
"Ahmed-i Yesevî, Sohbetlerinde ve şiirlerinde en çok işlediği konular Allah ve Peygamber sevgisi, fakir ve yetimleri korumak, dinî kurallara riâyet, güzel ahlâk, zikir, nefs ile mücadele, kendini eleştirmek (melâmet), ölümü düşünmek, mânevî mertebeler ve bu mertebeleri aşmadan şeyhlik iddiasında bulunmanın kötülüğü gibi mevzulardı."

Ahmed-i Yesevî bugün Kazakistan'ın Çimkent şehri yakınlarında yer alan Sayram kasabasında dünyaya gelmiş, dinî tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra yine o bölgedeki Yesi (bugünkü adıyla Türkistan) şehrine yerleşmiş, uzun yıllar halkı mâneviyat yolunda irşâd ettikten sonra burada vefât etmiş bir mutasavvıftır. Babası İbrahim Şeyh, Sayram ve civarında müridleri olan tanınmış bir sûfî idi. Anne ve babasını küçük yaşta kaybeden Ahmed-i Yesevî, bir süre Otırar'daki Arslan Baba isimli şeyhin yanında dinî-tasavvufî eğitim gördü. Onun da vefât etmesi üzerine başka şehirlerde eğitimine devam etti.

Zamanın önemli ilim merkezlerinden Buhârâ'ya giden Ahmed-i Yesevî burada Yûsuf-ı Hemedânî'ye intisâb edip müridi oldu. Bazı kaynaklarda Yesevî'nin Şihâbeddin Sühreverdî'ye (ö. 632/1234) veya Ebu'n-Necîb Sühreverdî'ye (ö. 563/1168-69) de mürid olup icâzet aldığı söylenir. Akrabâları arasında başka şeyhler de olan ve babasının Yesi'deki halîfesi Mûsâ Hoca ile yakınlığı bulunan Ahmed-i Yesevî'nin bu akrabâ çevresinden de önemli derecede tasavvufî eğitim almış olması muhtemeldir.

Eğitimini bitirdikten sonra Yesi'de muhtemelen kayınpederi Mûsâ Hoca'nın dergâhında şeyh olup irşada başlayan Hoca Ahmed-i Yesevî, tasavvufî düşüncelerini Türkçe ve sâde şiirler ile anlatmış, "hikmet" adını verdiği bu şiirler zamanla toplanarak Dîvân-ı Hikmet mecmuaları meydana gelmiştir. Bazı menkıbelerde ağaçtan tahta kaşık yontup satarak geçimini temin ettiği ifade edilmekteyse de, aslında varlıklı bir aileye mensup olduğu anlaşılmaktadır. Hakkında nakledilen menkıbelerden anlaşıldığı kadarıyla Yesevî, dergâhtaki zikir usûlü sebebiyle dönemindeki bazı âlimler tarafından eleştirilmiştir. O da bazı şiirlerinde samîmiyetten uzak âlimler ile sahte sûfîleri tenkit etmiştir. Sohbetlerinde ve şiirlerinde en çok işlediği konular Allah ve Peygamber sevgisi, fakir ve yetimleri korumak,

"Ahmed-i Yesevî'nin çilehânesi ile türbesi arasında yüz metre kadar mesafenin olması, onun ilk ve asıl dergâhının çilehâne bölgesinde olduğunu akla getirmektedir."

dinî kurallara riâyet, güzel ahlâk, zikir, nefs ile mücadele, kendini eleştirmek (melâmet), ölümü düşünmek, mânevî mertebeler ve bu mertebeleri aşmadan şeyhlik iddiasında bulunmanın kötülüğü gibi mevzulardı.

Rivâyete göre Ahmed-i Yesevî altmış üç yaşına geldiğinde dergâhında yerin altına küçük bir oda şeklinde çilehâne yaptırdı. Ömrünün kalan kısmını çoğunlukla orada ibâdet ve tefekkürle geçirdi. Geç dönemlere ait bazı kaynaklarda Ahmed-i Yesevî'nin hicrî 562 (1166-67) senesinde vefât ettiği belirtilmiş ise de, bazı araştırmacılar bu tarihin biraz daha

ileriye alınması gerektiğini düşünmektedirler.

Ahmed-i Yesevî'nin İbrahim adında bir oğlu olmuşsa da kendisi hayattayken vefât etmiştir. Yesevî'nin nesli Gevher isimli kızı sayesinde devam etmiştir. Türkistan, Mâverâünnehir ve Orta Asya'da olduğu gibi Anadolu'da da kendilerini Ahmed-i Yesevî'nin neslinden sayan pek çok ünlü şahsiyet çıkmıştır. Semerkantlı Şeyh Zekeriyyâ, Üsküplü şair Atâ ve Evliya Çelebi bu isimlerden bir kaçıdır.

XIV. yüzyılın sonunda Emir Timur, Türkistan bozkırlarında şöhreti ve nüfûzu iyice yayılmış olan Ahmed-i Yesevî'nin kabrini ziyaret edip kabrin üstüne bir türbe yapılmasını emretmiş, birkaç yıl içinde türbe, cami ve dergâhıyla birlikte bir külliye oluşmuştur. Bugün bu türbe Orta Asya'nın en önemli ziyâret yerlerinden biridir. Ahmed-i Yesevî'nin çilehânesi ile türbesi arasında yüz metre kadar mesafenin olması, onun ilk ve asıl dergâhının çilehâne bölgesinde olduğunu akla getirmektedir. Vefâtından sonra defnedildiği yere zamanla büyük bir külliye yapılınca kütüphane, aşevi, mescid ve derviş hücrelerinden oluşan yeni ve daha büyük bir dergâh meydana gelmiş olmalıdır.

Ahmed-i Yesevî'nin Yesi'de irşada başladığı sıralarda Orta Asya'da İslâmlaşmanın yanısıra yaygın tasavvuf hareketleri de vardı. Bu dönemde Yesevî, Taşkent ve Sırderyâ ötesindeki bozkırlarda yaşayan göçebe Türkler arasında büyük bir etkiye sahip olmuştu. İslâm'ın esaslarını, güzel ahlâkı, tasavvufun âdâb ve erkânını basit ve yalın bir dille öğretiyordu. Bunun için, halk edebiyatından alınan anlatım teknikleriyle örülmüş hece vezninde manzûmeler söylüyordu. Hikmet adı verilen bu şiirler, dervişleri vasıtasıyla en uzak Türk topluluklarına kadar ulaştırılıyordu. Bu sayede Yesevîlik, kısa süre içinde Orta Asya Türkleri arasında yayıldı.

Müridlerinden Sûfî Muhammed Dânişmend'in kaleme aldığı Mir'âtü'l-kulûb

isimli eserde Ahmed-i Yesevî'den nakledilen, "Âhir zamanda bizden sonra öyle şeyhler zuhûr edecek ki, Şeytan onlardan ders alacak ve onlar Şeytan'ın işini yapacaklar... Ehl-i Sünnet ve Cemâati düşman görüp ehl-i bid'at ve dalâleti sevecekler." şeklindeki sözleri ile bazı Dîvân-ı Hikmet nüshalarında yer alan:

Mürşidlikni da'vâ kılur şartın bilmes

Helâl haram, sünnet, bid'at farkın bilmes

Bû-Hanîfe mezhebinde hergiz yürmes

Diger bid'at mezheplerdin yürürlere

şeklindeki ifadeleri, diğer Orta Asya Türkleri gibi Ahmed-i Yesevî'nin de Sünnî ve Hanefî olduğunu göstermektedir.

Bir menkıbeye göre Hoca Ahmed-i Yesevî bir gün dergâhının önünde oturuyordu. Yoldan geçmekte olan bir grup çocuk gördü. Camiye veya medreseye Kur'ân öğrenmek için giden bu çocuklar mushaflarını bir torba (kılıf) içine koymuş ve boyunlarından aşağı sarkıtmış iken, içlerinden bir tanesi Kur'ân'a olan saygısından dolayı mushafını başının üzerinde taşıyordu. Ayrıca medreseden evine dönerken hocasının bulunduğu tarafa sırtını dönmemek için geri geri yürüyerek gidiyordu. Bu durumu gören Ahmed-i Yesevî o çocuğa, "Oğlum! Hocandan, anne ve babandan izin al, senin dinî eğitimini ben vereyim." dedi. Çocuk gerekli izinleri alıp Yesevî'nin dergâhına geldi. Uzun yıllar dinî eserler okuyup ilim tahsil etti, ardından mürid olup mâneviyatta ilerledi.

Bu çocuğun adı Süleyman idi. Bir gün Ahmed-i Yesevî Süleyman ve diğer birkaç arkadaşını odun toplamak için kıra gönderdi. Gelen odunlarla yemek pişirilecek ve dervişlere, talebelere ve misafirlere ikram edilecekti. Çocuklar odun getirirken yolda yağmur yağmaya başladı. Süleyman cübbesini (paltosunu) çıkarıp odunlara sardı. Dergâha geldiklerinde diğer çocukların getirdiği ıslak odunlar yanmazken Süleyman'ın kuru odunları yandı. Bunun üzerine Yesevî, "Sen ince düşünceli yani hikmetli bir iş yapmışsın. Bundan sonra senin adın Hakîm Süleyman olsun." dedi. Sonraki yıllarda hocası Ahmed-i Yesevî'den icâzet/diploma alan ve Bakırgan denen bölgede yerleştiği için Süleyman Bakırganî adıyla da anılan bu zât, daha ziyâde Hakîm Ata diye meşhur olmuştur.

Başka bir menkıbeye göre, Bir gün Hoca Ahmed-i Yesevî Türkistan bölgesi köylerinden birinde bir eve misafir olur. Evin hanımı o günlerde doğum yapmak üzeredir. Evin beyi Ahmed-i Yesevî'den duâ ister. "Hocam, hanım bu günlerde doğum yapmak üzere, bir duâ etseniz de doğum kolay geçse." der. Bunun üzerine Hoca Ahmed-i Yesevî, Cenâb-ı Hakk'a duâ eder. Sonrasında gerçekten kolay bir doğum olur. Bunun üzerine adam Hoca Ahmed-i Yesevî'ye çay ikram eder. Ahmed-i Yesevî bu çaydan çok memnun olur ve "Şifâlı bir içecekmiş, hastalarınıza bunu içirin, bizim talebelerimiz de çay içsinler." diye tavsiyede bulunur.

Ahmed-i Yesevî ile ilgili menkıbe tarzı birçok rivâyet vardır. Rivâyete göre, bir gün Ahmed-i Yesevî sohbete başlayacak ama bir türlü feyz gelmiyor. Keyifli bir sohbet açılamıyor. Ahmed-i Yesevî talebelerine şöyle diyor: "Araştırın bakalım içinizde yabancı birisi mi var? Niye böyle sıkıntı hâli var?" Bakıyorlar, yabancı kimse yok, sadece dervişler var. "İyi araştırın!" diyor. Bakıyorlar ki, gündüz gâfil bir adam gelmiş, çizmelerini dergâhın içinde unutmuş. O çizmeler negatif enerji yayıyor olacak ki, feyz gelmiyor. Ahmed-i Yesevî, "Atın şu çizmeleri dışarı." demiş. Çizmeler atıldıktan sonra feyizli bir sohbet yapılabiliyor.

Eserleri

1. Dîvân-ı Hikmet: Yesevî'nin Türkçe şiirlerini içine alan derlemenin adıdır. Dîvân-ı Hikmet nüshaları, muhtevâ bakımından olduğu kadar dil bakımından da önemli farklılıklar arzeder. Bu durum, hikmetlerin farklı şahıslar tarafından yazıldığını veya derlendiğini gösterir. Bir kısmı kaybolan veya zamanla değişikliğe uğrayan

hikmetler derlenirken yeni hikmetler eklenmiş, böylece ana metin kısmen aslından uzaklaşmıştır. Bununla birlikte, bütün hikmetlerin temelinde Yesevî'nin inanç ve düşünceleri ile tarîkatının esasları bulunur. Hikmetler, Türkler arasında bir düşünce birliğinin teşekkül etmesi bakımından çok önemlidir. Dîvân-ı Hikmet eski ve yeni harflerle birçok kez yayımlanmıştır.

2. Fakrnâme

Ahmed-i Yesevî'ye nisbet edilen Türkçe mensur bir eserdir. Birkaç yazma nüshası bulunan Fakrnâme , Dîvân-ı Hikmet'in bazı Kazan ve Taşkent baskılarının başında Arap harfleriyle yayınlanmış, ayrıca Kemal Eraslan tarafından hem Latin harflerine çevrilerek hem de Türkiye Türkçesi'ne uyarlanarak neşredilmiştir.

Fakrnâme'ye göre, Ahmed-i Yesevî âhir zamanda sahte âlim ve şeyhlerin ortaya çıkacağını söyledikten sonra bunları şöyle eleştirir: "Ve ilm-i şerîat birlen amel kılmagay." Yani, sahte âlim ve şeyhler dinî kurallara uymayacaklar.

Aynı eserde dervişliğin 40 makam olduğu, bunlardan 10 tanesinin şeriatla (dinî kurallarla) ilgili olduğu ifade edildikten sonra bu on makam şöyle sıralanır:

"Evvel, imân keltürmek (getirmek) Hak Teâlâ'nıng birlikige ve barlıkıga ve sıfâtıga ve zâtıga. İkkinçi, namaz okumak turur. Üçünçü, rûze (oruç) tutmak turur. Törtünçü, zekât bermek turur. Beşinçi, hac tavâf kılmak turur. Altınçı, mülâyim sözlemek turur. Yettinçi, ilim ögrenmek turur. Sekkizinçi, Hazret-i Rasûl sallallâhu aleyhi ve sellemni sünnetlerini becây keltürmek (yerine getirmek) turur. Tokuzunçu, emr-i ma'rûfnı becây keltürmek turur. Onunçu, neyh-i münker kılmak turur."

3. Risâle der Âdâb-ı Tarîkat

Taşkent'te yazma nüshaları bulunan bu küçük Farsça eser , tarîkat âdâbı ve makamları, mürid-mürşid ilişkileri, dervişlik, Allah'ı tanımak ve ilâhî aşk gibi konular hakkındadır. Sayfulla Mollakanagatulı tarafından Kazak Türkçesine tercüme edilerek Farsça yazma nüshaların tıpkıbasımı ile birlikte yayınlanmıştır. Eser, tarafımızdan da Türkçeye çevrilip yayınlanmıştır.

4. Risâle der Makâmât-ı Erba'în

Ahmed-i Yesevî'ye nisbet edilen Farsça, yazma ve küçük bir eser olup şeriat, tarîkat, mÂrifet ve hakikatten her biri hakkında 10'ar makam olmak üzere toplam kırk makam ve kâideyi ihtiva etmektedir. Şimdilik bilinen tek nüshası Türkiye'de, Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi'ndedir (nr. 1056, vr. 112a-113a). Eser, tarafımızdan Türkçeye tercüme edilmiştir.

5. Tenzîlü's-Sâlihîn ve Keşfu Hâcâti'l-Mürîdîn

Ahmed-i Yesevî'ye nisbet edilen ve Çağatay Türkçesi ile yazılmış olan bir eserdir. Eserin yazma bir nüshası Taşkent'teki Biruni Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde (nr. 10171, vr. 124b-134a), başka bir nüshası da yine Özbekistan'da, Hokand Gafur Gulam Devlet Kütüphanesi'ndedir (nr. 698, vr. 1b-21b). Eserin başındaki, "Ey refîk-ı müşfik... andag aytur abdü'l-fakîr el-hakîr el-müznib ilallâhi teâla Şeyh Ahmed-i Yesevî rahmetullahi aleyh" ibâresine bakıldığında, Ahmed-i Yesevî'nin isminin başında "fakîr", "hakîr" gibi sıfatların olması bu eserin bizzat Yesevî tarafından kaleme alındığını, ancak Yesevî'nin isminden sonraki "rahmetullâhi aleyh" ibaresinden de bu eserin, Yesevî'nin vefâtından sonra başka bir kişi tarafından istinsah (kopya) edildiğini akla getirmektedir. On bölümden oluşan eserdeki konu başlıkları şöyledir: Tevhîd, mÂrifet, aşk, zikir, tasavvuf ve hakikatleri, fakr, şeyh-mürîd ilişkileri, şerîat-tarîkat-hakîkat, riyâzat, semâ' ve şartları, semâ'ın beyânı. Eser, Nadirhan Hasan tarafından bir tebliğ ile tanıtılmıştır.

Dipnot

** Prof. Dr. Nejdet TOSUN, Marmara Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Gazze'deki Katliama Ağıt

Yirmi birinci asır vahşi katliâm gördü
Devr-i Yusuf'tan beri süren intikâm gördü

Gıdası bomba oldu karnı aç çocukların
Ne su içti masumlar ne sıcak taâm gördü

Lanetli olduğunu isbat etti Yahudi
Adı müslümanları kuru izdihâm gördü

Seyreder utanmadan devletler bu vahşeti
Sanmayın tarih böyle feci bir nizâm gördü

Nice âh u figânlar gökleri aştı ammâ
Zâlimi durdurmayı küffâr hep harâm gördü

Kıyamet âteşine taze cânlar atılır
Siyonist cümle katil dâim ihtirâm gördü

Nice bin yıllık Gazze hâk ile yeksân oldu
Cümle halk ekranlarda nâfile kelâm gördü

Ciğerpârelerini analar defneder âh
Dünya bu modern çağda aşüfte haham gördü

Kalemler dile gelmez aczinden sükût eder
Zirâ ne böyle zâlim ne böyle yamyam gördü

Mezâr kazar uçaklar göklerden her dakika
Sabaha Doğan bebek sanmayın akşam gördü

Kâfî'ye kaldı yazmak, ümmetin sükûtunu
Âl-i Osman gideli cihân sade gam gördü

Ekrem KAFTAN

سکا عیب اولمش ایکن غیرینک عیبن کورمکلک
کور عیب نفسکی غیره باقوب معیوب ارامه

İnsanın Kendini Bilmesi
Kusurlu Taraflarını Terbiye Etmesi

Sana ayb olmuş iken gayrının aybın görmeklik
Gör ayb-ı nefsini gayra bakıp ma'yûb arama
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

İnsanın iki önemli tarafı vardır: Biri nefs ve bir diğer yanı ise rûhtur. Nefs, rûhun emrine girerse, insan baştan ayağa rûh kesilir ve erdemin, olgunluğun, iyilik ve güzelliğin mekânı olur. Hulûsi Efendi Hazretleri, "arama" redifli gazelinde insanın rûhuna yönelmesi gerektiğini beyân eder. İnsan, nefsinin istek ve tutkularından arındıkça, rûhun dairesine girmeye başlar. Rûh, esasında emânettir ve Allah'ın nefesi olarak, bedende konuktur. Rûh, arınmış olan bedende, mânevî gönül tahtında oturur. Bu, beden mülkünün, ibâdet ve kullukla arınması mânâsındadır. Bedenin arınması ancak kullukla, sevgiyle, sevgiliye itâatla mümkündür. Hulûsi Efendi (k.s.), Dîvân'nda şöyle buyurur:

Seni seyr eyleyen mahbûbu seyr et gayrı hûb arama

Odur sana matlûb-ı hûb bir matlûb arama

(Seni görüp gözeten, kalbine sevgiyi veren sevgiliye yönel, onu ara ona götürecek yolları bul, başka muhabbet arama. Asıl dileğin, aradığın, muhtaç olduğun ve istediğin kendindedir, rûhundadır. Sen ilâhî rızâyı talep eden bir rûhî olgunluğa eriş ki başka bir matlûp peşine düşmeyesin.)

İnsanın bütün çabası Allah'ın rızâsı için olmalıdır. Kulun kalbi dâimâ Hz. Allah'la beraber olmalıdır. Mâsivâdan, yani Allah'ın gayrı şeylerden kalbi arındırıp öyle rızâya yönelmelidir. Fecr Sûresi'nin 28. âyet-i kerîmesinde, *"Ben senden sen de benden râzı olduğun şekilde cennetime gir."* buyruluyor. Anlaşılıyor ki, Allah'ın rızâsı olmadan cennete girilmiyor. Rızâ gizlidir, nerede olduğunu yalnızca Hz. Allah bilir. O yüzden diyoruz ya, her şeyde Allah'ın rızâsı gözetilmelidir. Allah rızâsı için yapılan amellerde sevap vardır. Ancak Rabb'imizin rızâsı gözetilmeden yapılan işlerde sevap yoktur. Peki, "Allah'ın rızâsı en çok nerede olabilir." diye sorulursa Allah'a gönülden muhabbettedir. Allah'ı hakîkaten sevmekle olabilir. Allah dostlarını, zikredenleri sevmekle olur.

"Salih mü'minler iyilik ve ibâdetleri, cehennemden korktuğundan ya da sonunda cenneti kazanmayı umduğundan dolayı yapmaz. Olgun kişiler ve büyük mutasavvıflar sadece hakkı güzeli, iyiyi, güzelliğe götüren mürşid-i kâmili isterler."

Sahâbe-i kirâm efendilerimizden birinden şöyle bir hadis nakledilmektedir:

İçlerinde Selmân-ı Fârisî'nin de bulunduğu Ashâb-ı Suffe'nin olduğu yere Rasûlullah geldi. Dört yüz kişi kadar vardı. "İllallah, İllallah" diye tesbih ediyor, zikrediyorlardı.

Rasûlullah (s.a.v.) Hazretleri söyle buyurdular:

"Allah için size and veririm, yemin ederim, ne yapıyorsunuz?"

Onlar da:

"Allah'ı zikrediyoruz. 'İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî yâ Allah.' diyoruz.

Yâ Rasûlallah! Maksadımız O'nun rızâsıdır. Bizi karadaki, denizdeki mahlûklar gibi değil; en güzel şekilde 'ahsen-i takvîm' olarak yarattı. Habîbine ümmet eylediği için biz onu tesbîh ediyoruz." dediler.

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.):

"Size, zikrullahın değerini anlayın diye yemin vererek söyledim. Şimdi Cebrâil kardeşim geldi. Cenâb-ı Allah (c.c.) meleklere şöyle hitap ediyor: '(Ey meleklerim!) Görüyor musunuz bu kullarımı? Onlar katımda sizden çok sevimlidir.)'

Melekler cevaben:

'Ya Rabbi! Biz sana hakkıyla zikredici şükredici değil miyiz?' der.

> "Dünyanın fânî lezzetlerine kapılmaz, gönlümüzü samîmî olarak Allahu Teâlâ'ya götüren mürşidimize, bağlarsak, dünyada nimetlere ve himmetlerine, âhirette de Allah'ın cemâlini müşâhedeye ereriz."

Allahu Teâlâ Hazretleri;

'Evet! Sizler bana şükredicilersiniz. Fakat onların zikri bana daha hoş geliyor. Onların kalbine nefis verdim, mal sevgisi, makam sevgisi, evlât sevgisi, her türlü sevgiyi verdiğim hâlde; kalplerindeki sevgileri tevhîd nûruyla attılar. Mâsivâ kalmadı kalplerinde. Nazargâhım kalpleri oldu. Yere göğe sığmam, mü'min kullarımın kalbine sığarım. Onlar benden rızâmı istiyorlar. Onun için sizden çok üstündür.' buyurdu. O hâlde devam ediniz. Ben üzerinize rahmetin indiğini gördüm ve size ortak olmak istedim." buyurdular.

Salih mü'minler iyilik ve ibâdetleri, cehennemden korktuğundan ya da sonunda cenneti kazanmayı umduğundan dolayı yapmaz. Olgun kişiler ve büyük mutasavvıflar sadece hakkı güzeli, iyiyi, güzelliğe götüren mürşid-i kâmili isterler. Meselâ büyük âlim Molla Câmî'ye göre, kemâle ermek için dört şeyi gönülden ve zihinden silip çıkarmak şarttır:

1. Dünya

2. Âhiret

3. Varlık

4. İlk üçü terk ettiğine dair şuur (yani terk-i terk).

Bu zümre, "İlâhî! Maksûdumuz sensin, biz sadece senin rızânı istiyoruz." derler.

Meşhûr kadın velî Râbia-ı Adeviye de şöyle duâ edermiş:

"Rabb'im! Eğer sana, cehennemden korktuğumdan tapıyorsam beni oraya at ve yak; eğer cennet umuduyla tapıyorsam bana orayı haram eyle. Fakat seni, sırf zatın için seviyorsam, dîdârını ve ebedî güzelliğini benden aslâ esirgeme."

Hikâye edilir ki Hârûn Reşid, köle, câriye ve hizmetçilerine her yıl çeşitli hediyeler dağıtırdı. Bir yıl da, yine hepsini bir araya topladı. Çeşitli giysiler, süslemeler, altın ve gümüş eşyayı ortaya getirterek;

"Her biriniz, beğendiği şey üzerine elini koysun, "Ben bunu istiyorum." desin diye emretti. Bunun üzerine herkes gözüne kestirdiği, eşyanın yanına koştu, elini onun üstüne koydu. Bu arada bir câriye de gelmiş elini Hârûn Reşid'in başına koymuştu. Hârûn Reşid şaşırarak, "Ne yapıyorsun?" dedi.

Câriye;

"Siz, "Herkes sevdiği şey üzerine elini koysun." buyurmuştunuz; ben ise sizin mübârek başınızı sevmekteyim." diye cevap verince Hârûn Reşid çok duygulandı ve;

"Mademki sen de beni tercih ettin, o hâlde ben de, malım, mülküm de senindir." dedi. O câriyeyi derhal âzâd eyledi; daha birçok ihsân ve ikramlarda bulundu. Bütün diğerlerine ona saygı göstermelerini emretti.

Biz de bu dünyanın fânî lezzetlerine kapılmaz, gönlümüzü samîmî olarak Allahu Teâlâ'ya götüren mürşidimize, bağlarsak, dünyada nimetlere ve himmetlerine, âhirette de Allah'ın cemâlini müşâhedeye ereriz, inşallah."

Basîret aynını aç gör ki âlemdir sana mensûb
Bu nisbetden nasîb al nasîb-i mensûb arama

(Basîret nazarıyla bakarsan, dünya insana

imrenir, gerçek insanların etrafında dünya döner, onların peşine koşar. Nisbet sahibi olan dünyanın merkezi olan insân-ı kâmilden nisbet al, başka bir yol ve kimse arama.)

Tasavvufî hayatın önemli üç kavramı vardır. Bunlar; ferâset, basîret ve râbıta kavramlarıdır.

İnsan nâfileleri yaparak mükemmel bir makama erişiyor. Hadîs-i kudsîde *"Kim benim velî bir kuluma düşmanlık yaparsa, bilsin ki ben ona savaş açmış bulunuyorum." "Kişi farzlarla bana yaklaştığı kadar başka hiçbir şeyle bana yaklaşamaz. Kişi farzlardan sonra nâfile ibâdetlerini artırarak nâfilelere devam ederse ben onu severim. Ondan sonra da artık ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. O benimle işitir. Benimle görür, benimle tutar, benimle yürür. Benden ne isterse ona veririm."* buyrulmaktadır.

İşte görüldüğü gibi insan nâfile ibâdetlerini artırdığı zaman Allah ile görüyor, Allah ile duyuyor, Allah ile tutuyor, Allah ile yürüyor. Buna basîret veya ferâset de diyebiliriz. Allah ile gören gözün önüne haram gelse o göz onu görmez. Yani Allah onun gözünün önüne bir perde koyar. Gözde ve diğer organlarda mânevî perde olduğu zaman mânevî bir süzgeç görevi yapar. Kulağına mânevî bir perde koyduğunda haram sesler içeri girmez. Farzları eksiksiz yapanlar, haramlardan uzak duranlar, nâfile ve zikir hayatında önemli mesafeler kat ederek Allah'ın sevgisini kazananlar, bütün uzuvları Allah ile çalışan insanlardır. Bu insanlarda basîret ve ferâset meydana gelir. Ferâset sezgi gücü, yani kalp gözünün açıklığıdır. Kalp gözüne basîret denir. Kalp gözü başımızda bulunan ve fizikî şartlara göre gören göz değildir. Gönül gözünün mesâfesi yoktur, fizikî şartlara bağlı değildir. Görüldüğü gibi basîret, nâfilelerde ve zikirde ilerlemiş olanlara Rabb'imizin verdiği özel bir ikramdır. Bu ikrama nâil olanlara da "velî" denir. Velî Allah dostudur. İşte dünyaya büyüklerin baktığı pencereden bakmak için onlardan nisbet almak için ihvân çalışmalıdır.

İki âlemde yokluktan daha ön bir ilim olmaz

Bu varlık perdesin çâk eyle gel mahbûb arama

(Dünya ve âhirette yokluktan daha yüksek bir bilgi ve erdem yoktur. Varlık perdesini yırtıp yokluk âlemine geçenler, fânî olanı değil bâkî olanı sever, gerçek sevgiliyi ararlar.)

Tasavvufun anlamı, "cehâletten ilme giden yol" olup, kötü huylardan güzel ahlâka, fânî varlıktan, Hakk'ın varlığına yönelmektir. Tasavvufun hedefi, insanın mânevî vücudunu,

mânevî ölüm ve mânevî hastalıklardan korumak, insanı mânen huzurlu ve sıhhatli yaşatmaktır.

Muhabbetin (ve rûhun) nefse hâkimiyeti için, gereken yöntemler uygulanmalıdır. Tarîkatlarda müridlere bu yöntemler öğretilir. Aksi takdirde, nefis rûha hâkim olunca, insanın mâneviyatı çok yara alır. Bu durum, insanın hayatında her alana olumsuz yansır. Hâlbuki insanın yeryüzündeki yegâne amacı, hayvânî özelliklerinin üzerine çıkarak, varlık âlemi içinde ait olduğu mertebeye ulaşmaktır. Tasavvuf, insanı mânevî yöne odaklar, onun ahlâkî ve mânevî melekelerini geliştirmeyi hedefler. İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (k.s.) şöyle buyurur: "Gardaşım yok olursanız ellerin attığı taş size değmez."

Sana ayb olmuş iken gayrının aybın görmeklik

Gör ayb-ı nefsini gayra bakıp ma'yûb arama

(Başkalarının ayıbını görmek sana ayıp sayılmıştır. Kendi eksiklerini görüp, nefsini terbiye etmenin yollarını ara. Kendinden daha kusurlu kimse arama.)

Başkalarının gizli ayıplarını araştırmak haramdır. Başkalarının kusurunu araştırmak haramdır. Bir şekilde görülen kusurları örtmek ve sahibini usûlünce uyararak onu terk etmesine vesîle olmak ise sevaptır. Hele bir kimsenin gizlice yaptığı kusurları araştırıp, başkalarına anlatıp, o insanı küçük düşürmek ve onunla alay etmek daha büyük kusurdur ve de kesinlikle haramdır. Allahu Teâlâ, Hucûrat Sûresi'nin 12. âyetinde, *"Birbirinizin ayıplarını (gizli hâllerini) araştırmayın."* buyurmuştur. Yine Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerifinde, *"İnsanlardaki ayıpları araştırırsan onları ifsâd eder, bozarsın."* buyurmuştur. (Buhârî, Edebü-l-Müfred)

Râbiatü'l-Adeviyye (k.s.) bu konuda şöyle demiştir: "Kul Allah sevgisini tattığında Allahu Teâlâ ona kendi kötü amellerini gösterir. O bundan sonra başkalarının ayıplarıyla uğraşmaya fırsat bulamaz."

Hasan-ı Basrî de şöyle der: "Ey âdemoğlu sende mevcut olan bir kusur ile insanları kınayıp dururken, kâmil bir Müslüman olamazsın. Kâmil Müslüman olmak için önce kendi kusurunu ıslâh etmen, sonra da başkalarının kusurlarını ıslâh ile meşgûl olman gerekir. Ancak bunu yaptığın zaman Allahu Teâlâ'nın has kullarından olabilirsin."

İnsan Allah yolunda önce kendi kusurlarını düzeltmeli, kendi gönlünü kazanmalıdır. Yani herkes kendi ayıp ve kusurlarını gündemine almalı; kalbini mânevî kirlerden temizlemeli, şeytanın tasallutundan kurtarmalı, kötü arzulardan arındırmalı, sevgi ile güzelleştirmelidir. Böylece insan ihlâs ile ibâdet yapmaya, ilâhî sevgiyi taşımaya, güzel edebi yaşamaya hazır hâle gelebilir. Kendi kusurlarına çare bulmayan kimse, başkasının derdine derman olamaz.

Hulûsî nefsini râm eyle nefsin râmî olmazdan

Anı bas pehlivân ol başka bir mağlûb arama

(Hulûsi, nefsini yen o senin emrine girsin ki, sen onun emrine girmeyesin. Nefsini basar en büyük pehlivan sen olursun, yoksa kendinden başka nefsine yenilmiş kimse arama.)

Nefis, insanı dâimâ dünyadaki geçici varlıklara, gösterişe, maddeye ve tutkulara meylettirir. Bunun içindir ki, mü'minin her zaman irâdesini kontrol altında tutması, nefsânî duyguları gemlemesi ve bu iç eğilimini kötü duygu ve düşünce merkezinden uzak tutması gerekir. Nefisle savaşta kendini isbat eden, bir güreş müsabakasında başpehlivana, "Oğlum elimden tut da beni kaldır." deyince elinden tutup kaldıramayan pehlivana, "Biz de nefsimizin pehlivanıyız." diyen Hulûsi Efendi Hazretleri, öğütleri, himmetleri bizimle olsun...

Kıyâmet Günü

Hiç kimse rengini seçmedi elbet,
Ne fark eder, söyle, derinin tonu?
Kimine vuslatken, kimine dehşet,
Fânî olanların gelecek sonu,
Kopacak şüphesiz büyük kıyâmet...

O gün başlayacak cihâdın hası,
Ezan-kamet arasında bir sabah;
"Medet geldi, medet geldi!" nidâsı,
İsa ile başlayacak intibah;
Mehdi ile şol namazın edâsı...

Mehdi'den İsa'ya devrolan sancak,
Yahudi'den bıkmış ağaçlar bile...
Deccal'i de yere serer bir mızrak,
Kim savaşır Ye'cüc-Me'cücler ile?
Kalan kullar Tur Dağı'na çıkacak...

Dâbbetü'l-arz diye çıkan bir hayvan,
İnsanların karşısında ne diyor?
Her yeri sarıyor bir büyük duman
Artık gün batıdan hurûc ediyor;
Alınlara mühür vurulduğu an!

Sayfa sayfa, hücre hücre âlemden,
Silindiği zaman en yüce Kitab,
Harfler bile kaçıp gider kalemden,
Kâbe-i Şerif de olunca türab,
Kalan her şey çıldıracak elemden...

Yemen tarafından tatlı bir rüzgâr,
Bütün mü'minleri alıp götürür,
Hapşırma misâli alınan ruhlar;
Herkes birbirini yiyip bitirir,
Sûr'a üfleyecek İsrâfil tekrar...

Celil'im arama başka alâmet,
"Ne zaman?" sorusu uykularını
Böldüğünde kopar küçük kıyâmet!
İstesen de bulamazsın yarını,
Öldüğünde kopar küçük kıyâmet..

Halil GÖKKAYA

Kadir ÖZKÖSE*

Yesevî Dervişlerinin Zikre Koyulma Çabası

"Ahmed-i Yesevî'ye göre zikredenlerin gönlü de hânesi de şen olur. Zikredenlerin dili de işleri de hoş ve lâtif olur. Zikredenler incelik, zarâfet, estetik, kibarlık, letâfet, doğruluk ve güzellik yolcusu olur."

Ahmed-i Yesevî, hikmetlerinde bizlere Kur'ân'ın öngördüğü zikir ibâdetini gündemde tutmakta, inananların zikirle uyanışa ermelerini öngörmektedir. Ahmed-i Yesevî, konuyu özellikle şu beş ana noktada ele almaktadır:

1. Allah'ın Adını Yüceltme Azmi

Ârifler, Allah'ın kudret ve azametine hürmet ederler. Allah'ın yüceliğini ilân ederler. Ârifler azamet-i ilâhiyye karşısında acziyetlerini hissedip mahviyet duygusuna bürünürler. Getirdikleri tekbirlerle Allah'ın yüceliğini ilân ederler. Getirilen tekbirler, gerçekleştirilen tehliller, aşkla söylenen telbiyeler, yapılan teşbihler, yapılan tahmidler ve söylenen Hak sözler âriflerin sırât-ı müstakîm üzerine olmak derdinin dışa vuran hâlet-i rûhiyeleridir. Onlar yüceliği Hakk'ın zâtına ait görürler, O'na muhtaçlık duygusu içerisinde yaşarlar, O'nu yâd edip O'nun yoluna baş koyarlar. Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini, kudretinin sonsuzluğunu, azametini anmak ve anlamak için Ahmed-i Yesevî, hikmetlerinde tekbir getirmeyi tavsiye etmekte, sohbete tekbirle başladığını belirtmekte, hayatı getirilecek tekbirlerle anlamlı kılmaya davet etmektedir:

Kul Hoca Ahmed tekbîr deyip sohbete başla
Hay u heves ben-benliği uzağa gönder
Seherlerde dört dövünüp dinmeden çalış
O sebepten Hak'tan korkup kabre girdim.

2. Allah'ı Zikredenlerin Ürperen Kalpleri

Ahmed-i Yesevî'ye göre zikir öyle bir büyük iksirdir ki, Allah içtenlikle zikredildiği zaman kulun gönlüne ve bedenine büyük tesir halkası oluşturmaktadır. Ahmed-i Yesevî hikmetlerinde bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

Aşk bağını sıkıntı çekip yeşertmesen
Hor görülse kötü nefsini öldürmesen
Allah diyerek içe nûru doldurmasan
Vallah billah sende aşkın eseri yok

> "Hakk'a âşık olan kişinin dünya kaygısına kapılmayacağını hatırlatan Ahmed-i Yesevî, bizleri hiçbir şeyin Allah'ı anmaktan alıkoyamayacağını özellikle vurgulamaktadır."

Hak zikrini can içinde çıkarmasan
Üç yüz altmış damarlarını kımıldatmasan
Dört yüz kırk dört kemiklerini kul eylemesen
Yalancıdır Hak'a âşık olduğu yok

3. Allah'ı Zikredenlerin Cehennemden Korunmaları

Zikredenlerin dünyası da âhireti de cennet olur. Zikredenlerin gönlü de hânesi de şen olur. Zikredenlerin dili de işleri de hoş ve lâtif olur. Zikredenler incelik, zarâfet, estetik, kibarlık, letâfet, doğruluk ve güzellik yolcusu olur. Zikredenler kendilerini cehennemlik olmaktan kurtarır, daha dünyadayken cennet atmosferine bürünmeye başlar. Cennetin güzel kokusu,

cennetin tatlı lezzetleri, cennetin olanca güzellikleri onların simalarında, gönüllerinde, işlerinde ve hâllerinde tezahür etmeye başlar. Cehennemden uzaklaşıp cennete yakınlaşmanın seyrini zikrullahta gören Ahmed-i Yesevî zikrin cehennemden azat kılan kıymet-i harbiyesine dikkatimizi çekmektedir.

4. Hiçbir Şeyin Mü'minleri Allah'ı Zikirden Alıkoymaması

Bizleri dünyevî kaygılardan ve gaflete bürünmekten uzaklaşmaya davet eden Ahmed-i Yesevî, Hak erlerini hiçbir şeyin zikirden alıkoymayacağı gerçeğini şu şekilde beyan etmektedir:

Ricâlün lâ tülhîhim deyip Allah söyledi

O yiğit mâsivâdan olur ayrı

Zikrini deyip her nefeste olsa hazır

Bulur her zaman gavslar gavsı celâletini.

Âyetlerden iktibasta bulunarak mâsivânın Hakk'ı zikirden alıkoyamayacağını ise şu şekilde ifade etmektedir:

Erenleri Hak yâdından gâfil olmaz

Ricâlün lâ tulhîhim der Hâliku'n-nâs

Eren yolunu tutan aslâ yolda kalmaz

O hazrette sır esrarı makbul olur.

Allah'ın zikrinden bir an bile gâfil kalmayan seçkin isimleri erenlerden saymaktadır. Hikmetlerinde bizleri bir an bile Hak yâdından ayrılmamaya davet etmektedir:

İşbu yola ey kardeş pîrsiz girme

Hak yâdından bir an gâfil olup yürüme

Mâsivâya akıllı isen gönül verme

Lanetli şeytan kendi yoluna salar imiş

Hakk'a âşık olan kişinin dünya kaygısına kapılmayacağını hatırlatan Ahmed-i Yesevî, bizleri hiçbir şeyin Allah'ı anmaktan alıkoyamayacağını özellikle vurgulamaktadır:

Âşık yanar candan yanar Hakk'ı sever
Allah için dünya kaygısını boşlar
Bağrını deşip baştan ayağa kana boyar
Âşık olup terk eyleyip yürür olmalı

Cemâlullâhı müşâhede edebilmek için evlâd u ıyaldan geçmek gerektiğini, Allah'ın dışında hiçbir şeye güvenmemek gerektiğini Ahmed-i Yesevî şu şekilde ifade etmektedir:

Kul Hoca Ahmed cemâl arayıp fakir ol
Geç çoluk çocuğundan ayrı kal
Allah hakkı bunlar düşman uzak ol
Ayrı kalan cemalini görür imiş

Sahip olduğumuz imkânları, varlık ve servetimizi, çoluk çocuğumuzu, ev barkımızı gururlanma sebebi değil, birer imtihan sebebi olarak değerlendiren Ahmed-i Yesevî bu dünyadan göçmeden isyan düğümünü çözmek gerektiğini şu şekilde vurgulamaktadır:

Vah ne yazık sevgi kadehini içmeden
Çoluk çocuk ev barktan tam geçmeden
Suç ve isyan düğümünü burada çözmeden
Şeytan galip can verirken de şaştım ben işte

İmtihan dünyasının zorlu bir süreç olduğuna, rehâvete kapılıp şımarmamak gerektiğine vurgu yapan Ahmed-i Yesevî riyâzet ve mücâhede yolunu tercih etmemizi tavsiye etmektedir:

Allah için evlâtlarımı yetim eylesem
Riyâzette kemiklerimi hamûr eylesem
Ehli ıyâl ev barkımı düşman eylesem
Dostlar Hocam bana bağlım der mi ki

Sûfîlik iddiasında bulunan, dervişlik yoluna giren, erenlerin dünyasına yönelen isimlerin daha dikkatli olması gerektiğini ifade eden Ahmed-i Yesevî dervişleri Hak zikrinin pervânesi olmaya davet etmektedir:

Ey sûfî kıldın muhabbet dâvâsını dîvâne ol
Mâl ve mülk ev barkdan geç ve ilgisiz ol
Kim Allah diye söylese bin dönüp pervânesi ol
Sûfî-nakş oldun velî aslâ Müslüman olmadın

Dünya hayatını bir heves, çoluk çocukların varlığını bir imtihan olarak gören Ahmed-i Yesevî muhâtaplarına servet avcılığında değil helâl kazanç peşinde koşmayı, servet ve çocukların kendilerini Hakk'ı zikirden alıkoymaması gerektiğini vurgulamaktadır:

Gidelim deriz ev barkdan ayrı olup
Çoluk çocuk ev barkdan ırak olup
Dünyâ telâşını dışlayıp bahr-ı Hûdâ olup
Ey yârânlar hoşça kalın ta görenece

5. Rahmân'ın Zikrinden Uzak Kalmanın Acı Sonu

Kulun Rabb'ini sevmesi O'nun zikriyle doğru orantılıdır. Rabb'ini zikrettiği oranda gönlünde muhabbetullah artacaktır. Âyet-i kerîmede Rabb'imiz bizlere; *"Kim, Rahmân'ın zikrinden yüz çevirirse, biz ona bir şeytan musallat ederiz; artık o, onun ayrılmaz bir dostudur."* uyarısında bulunmaktadır. Âyet-i kerîmeden aldığı ilhamla Ahmed-i Yesevî, zikirden yoksunluğun şeytanla yoldaşlık anlamına geldiğini şu şekilde dile getirmektedir:

Nefsim beni yoldan çıkarıp hakir eyledi
Çırpındırıp halka ağlamaklı eyledi
Zikir söyletmeyip şeytanla dost eyledi
Hazırsın deyip nefs başını deldim ben işte.

Allah'ın zikrinden yüz çevirenlerin ebedî hayatı değil dünya hayatını tercih ettikleri üzerinde duran Ahmed-i Yesevî, bizlere zikrullâhı terk edip kendilerini dünya hayatının geçici heveslerine kaptıranlardan uzak durmaya şu şekilde davet etmektedir:

Akıllı isen gariblerin gönlünü avla
Mustafâ gibi yurdunu gezip yetim ara
Dünyaya tapan soysuzlardan yüzünü çevir
Yüz çevirerek derya olup taştım ben işte.

Kalbi Rabb'ini zikirden uzaklaşanlar Ahmed-i Yesevî'ye göre dünyaya aldananlar, nefsin

şehvetlerine tâbi olanlar, dünyayı âhirette daha çok tercih edenler sınıfındandır. Ahmed-i Yesevî hikmetlerinde sıklıkla kalbimizi Hakk'ı zikirle hemhâl kılmamızı öğütlemektedir. Ebü'l-Hasen eş-Şâzilî'ye (ö. 656/1258), "Efendim, asrınızdaki insanlara ne ile üstünlük sağladınız; hâlbuki sizde (herkesten ayrı olarak yaptığınız) büyük bir amel göremiyoruz!" diye sorulduğunda, eş-Şâzilî şöyle cevap vermiştir: "Allahu Teâlâ'nın, Peygamber (s.a.v.)'ine emrettiği bir hasletle üstün geldim; o da sizden gelecek menfaatten ve dünyanızdan yüz çevirmektir." Hak ile vuslatı öncelikli hedef hâline getiren, ilâhî vuslata ermenin çabasına koyulanları Allah (c.c.), kurtuluşa erdirmekte, onlara yardım etmekte ve kendisini ilâhî huzuruna çekmektedir. Allah (c.c.) bizleri gâfillerin arasına girmekten ve onlarla içli dışlı olmaktan sakındırmaktadır. İbn Acîbe'nin yerinde tesbitiyle söyleyecek olursak, gâfillerin sohbeti kalbi öldürücü bir zehirdir. Bir zarûret yokken onlarla oturup kalkmak bir kayıp ve vakti boşa geçirmektir. Ancak onlarla oturan kimsenin nûru, onların karanlığına gâlip gelir ve onları Allah'a çekerse, böyle bir kimsenin onlarla oturması, gâfiller için bir kemâl sebebidir.

Dipnot

** Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Anadolu Çocuğu

Gözlerini deryalara salarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Hak yolunda gonca gibi solarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

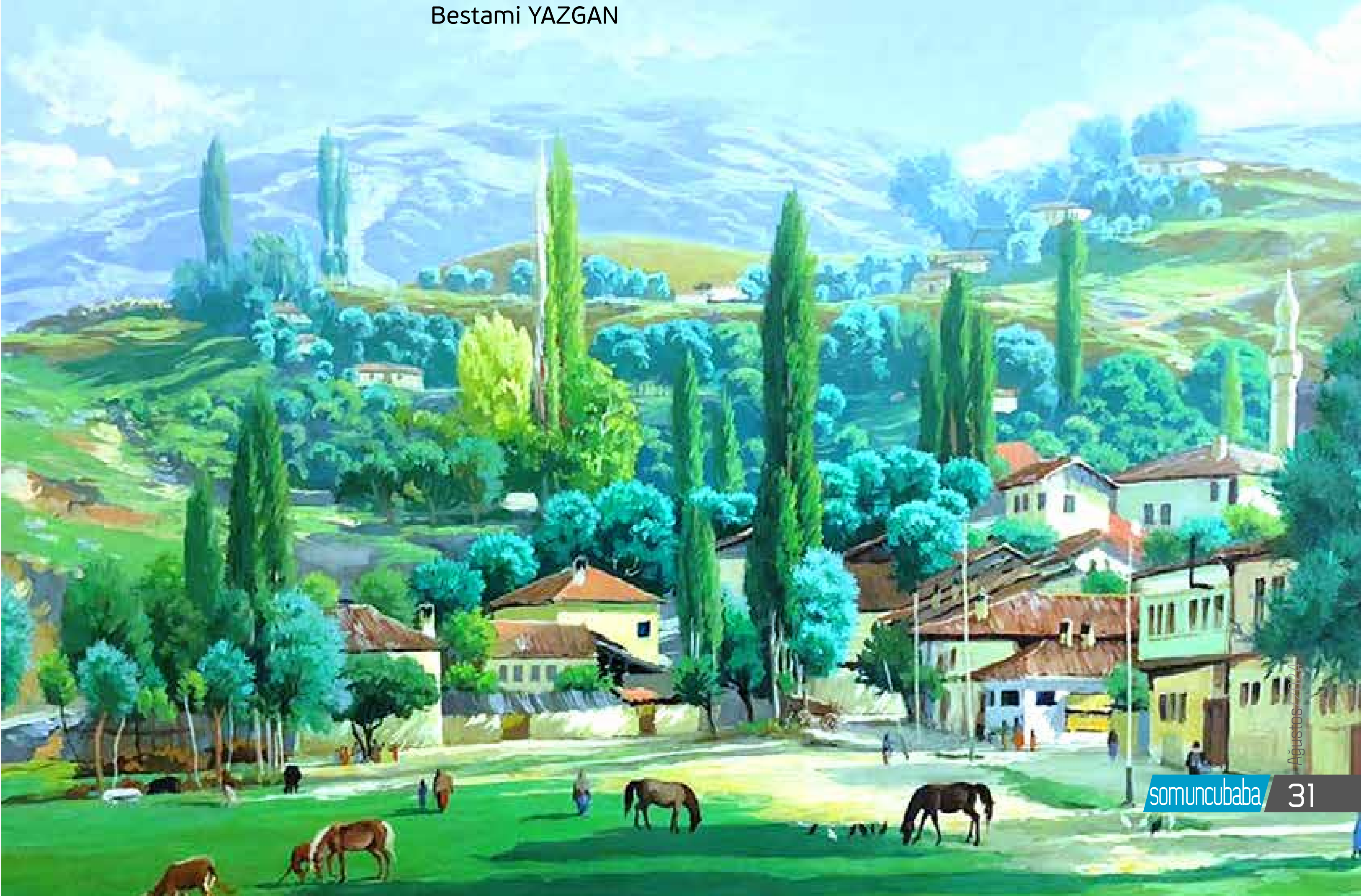
Mazlumun elinde sarıçiçeksin,
Zalime saplanan çatal yüreksin,
Şühedâ burcunda ne mübareksin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Hira'da çizilmiş gönül mihverin,
Yesevî nakışlı sevgi cevherin,
Hâlâ dalgalanır gönül zaferin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Dikenlere inat güle durmuşsun,
Bela mevsiminde bala durmuşsun,
Hasta çağa gül mührünü vurmuşsun,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Kalbin öyle sıcak, bir vatan gibi,
Muhabbet boy atmış gülistan gibi,
Sarmaladım yüreğime can gibi,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Bestami YAZGAN

Yâ Rasûlallah

"Âşık elbette sevdiğini hiç kimseyle paylaşmak istemez. Fakat şu da var ki Hz. Muhammed (s.a.v.)'i sevgili olarak kabul eden bir insanın, Efendisini ne kadar çok seveni varsa bundan mutluluk duyması gerekir. Çünkü buradaki sevgili sıradan bir insan değildir."

Yâ Rasûlallah ben, Senin aşkının yolunda sabırsız ve kararsızım. Seni her kim severse ben onu rakip kabul ederim." diyor şair.

Gönlünde sevdası olan âşık sabırsız ve kararsızdır.

Fuzûlî;

Ey bana sabr et diyen hâl-i dilimden bî-haber

Aşk olan yerde n'eder ârâm yâ n'eyler şekîb

(Ey gönlümün hâlinden haberdâr olmayan, bana sabret diyorsun. Aşk olan yerde hiç huzur, sabır olur mu?) derken bu duruma işaret eder.

Aynı zamanda Nazîm, Rasûlullah'ı sevene de rakip oluyor. Âşık elbette sevdiğini hiç kimseyle paylaşmak istemez. Fakat şu da var ki Hz. Muhammed (s.a.v.)'i sevgili olarak kabul eden bir insanın, Efendisini ne kadar çok seveni varsa bundan mutluluk duyması gerekir. Çünkü buradaki sevgili sıradan bir insan değildir. Peygamber Efendimiz; *"Ben, kıyâmette ümmetimin çokluğu ile iftihar edeceğim."* demişti. Nitekim dinî konularla ilgili şiirlerde âşık, Allah'ı ve Peygamber'ini başka âşıklardan kıskanmaz. Taşlıcalı Yahyâ Bey'in şu beyti Dîvân şairlerinin umumî kanaatlerini sergiler:

Kâşki sevdüğümi sevse kamu ehl-i cihân

Sözümüz cümle hemân kıssa-i cânân olsa

(Keşke sevdiğimi herkes sevseydi de, hepimiz, yalnız onu konuşsak, ondan söz etseydik.)

Sevgili Peygamber de olsa, Nazîm'de bu gönül genişliğinin olmadığı anlaşılıyor.

Âşık, sevgilinin civarından uzak olmak istemez; çünkü sevgilinin olmadığı her yer gurbettir. Sevgili diyarı, âşık için en mukaddes beldedir. Onun mahallesinin her köşesinde bir güzellik bulur âşık. Hattâ mahallenin köpekleri (Bu, genellikle rakiplerdir.) bile zaman zaman güzel görünür âşık gözüne. Yahya Nazîm de böyle bir rûh hâli içindedir. Sevgilinin bulunduğu mahalde, ona yakın olmak arzusu içindedir. Ondan uzakta bulunmak gurbette garip olmak demektir. "Garip", lügatlerde: Kimsesiz, zavallı, gurbette, kendi memleketinin dışında bulunan, yabancı, tuhaf, şaşılacak, bambaşka, dokunaklı gibi çok sayıda mânâ yüklenmiş bir kelime olarak karşımıza çıkar. Bu mânâlara dikkat ettiğimiz zaman yeryüzündeki her insanın gurbette bir garip olduğunu hemen anlarız. Çünkü insan, "Âlem-i Gayb" olan asıl vatanından yeryüzüne indiği anda "gurbet" hayatına atılmış olur.

Şeyh Gâlib bir beytinde şöyle diyor:

Reh-i aşkında bî-sabr ü şekîbim yâ Rasûlallah
Seni her kim severse ben rakîbim yâ Rasûlallah

Kabul eyle civâr-ı izzetinde çekmeyim gurbet
Bilirsin kendi şehrimde garîbim yâ Rasûlallah

Tavâf-ı Kâbe-yi şevk-i cemâlin farz-ı aynımdır
Nisâb-ı hasretinden bâ-nasîbim yâ Rasûlallah

Gözüm yaş ile mâlâmâl gönlüm aşk ile memlû
Bâidim suretâ mânâ karîbim yâ Rasûlallah

Debistân-ı hakîkatte olup şâkird-i nâ-kâbil
Velî fenn-i mecâzîde edîbim yâ Rasûlallah

Rızâda zühd ü takvâda hemân levh-i derûn sâde
Hatâda safha-i pür-nakş u zîbim yâ Rasûlallah

Karîn eyle gül-i gûş-ı kabûle nâle-i şevkim
Riyâz-ı midhatinde andelîbim yâ Rasûlallah

Revâdır tâlihimde devlet-i evsâfın el verse
Felekde mazhar-ı keffü'l-hazîbim yâ Rasûlallah

N'ola şerh eyledikçe vasfını cezb-i kulûb etsem
Senin bîmârın olmuşken tabîbim yâ Rasûlallah

Nazîm-âsâ olup şîrîn-mezâk-ı lezzet-i na'tın
Zebânım mâil-i şehd ü zebîbim yâ Rasûlallah

Yahyâ Nazîm (1651-1727)

Teb-lerze-zâd gevher-i galtân-ı gurbetem

Mihr-i sadef sabâh-ı Nişâbûr'dur bana

(Gurbete düşmüş, yuvarlanan, sıtma nöbetine tutulmuş gibi tir tir titreyen bir inciyim. Sadefe benzeyen güneş, bana Nişabur sabahı gibi titrer görünür.)

Bu beyite tasavvuf penceresinden baktığımız zaman şöyle bir manzara ile karşılaşırız:

Sadef, "vahdet-i vücûd" felsefesini ifade eder. Sadeften ayrılan inci deyimi ile Vahdet'den ayrılıp dünyaya geliş anlatılıyor ki gurbet kelimesi burada özellikle kullanılmıştır. Gurbetteki oradan oraya gitmeler, kıyâmete kadar sürecek ve kıyâmette yeniden Vahdet'e, yani gelinen "Bütün"e dönülecektir.

Tabiî olarak âşığın gözü yaşlı, gönlü sevgilisinin aşkıyla, hayâliyle dopdoludur. Her an ağlamakla meşguldür. Aslında ağlamak bir bakıma âşığın mesleğidir.

Âşık, görünüşte sevgiliden uzak olsa da aslında, mânen sevgilisiyle beraberdir; çünkü sevdiğini her an kalbinde taşımaktadır.

Şair kendisini dünya mektebinde kabiliyetsiz bir talebe olarak görüyor; fakat mecaz ilminin de -kitabını yazacak kadar- edibi kabul ediyor. Zaten âşığın dünya ile fazla bir ünsiyeti olamaz. Etrafında olup bitenlerle ilgilenmez. Onun için varsa yoksa sevdiğidir.

N'ola şerh eyledikçe vasfını cezb-i kulûb etsem

Senin bîmârın olmuşken tabîbim yâ Rasûlallah

Yukarıdaki beyitte şair, Peygamber Efendimiz'in vasfını anlattıkça kalplerin dikkatini çeksem/ okuyanların kalplerini cezbeye getirsem bunda şaşılacak ne var; ben senin hastanım fakat başkalarının tabîbiyim, derken bir bakıma yazdığı na'tle de tefahür etmede...

Yahyâ Nazîm, Hz. Muhammed'e en çok na't yazan Dîvân şairlerimizdendir. Şiirlerinde içten ve farklı bir hava vardır. Anlatımlarında Dîvân şiirinin klâsik mazmunlarına bağlıdır.

Zaferler Ayı

Târihe sor, söylesin; Ağustos zafer ayı
Beş yüz sene yönettik; Asya'yı, Avrupa'yı

26 Sabâhı, Cuma günü Alparslan
Bu mübârek toprağı, bizlere kıldı vatan

Ahlat'tan başlayarak, "Kubbetü'l-İslâm" oldu
Sefere çıkış yeri, anayurt Anadolu

İstanbul'un Fethi'yle, deryâya ulaşıldı
Murad oğlu Mehmed'le, büyük engel aşıldı

Cihânın tanıdığı, müjdeli kumandandı
Osmanoğlu iki kez Viyana'ya dayandı

Dünyânın yarısında, üç kıt'ada ok, yaydık
Hakk'ın yüce adını, yeryüzüne biz yaydık

Bitmiş zannedilse de, büyük fetihler çağı
Okyanuslar aşarız, yine deleriz dağı

Her yıl 30 Ağustos, şimdilik son durağı
Her an kurulabilir, Hâkân'ımın otağı

Zaferlerle doludur, Türk'ün Ağustos Ayı
Roma, Büyük Fâtih'ten, zor kurtardı paçayı...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Enbiya YILDIRIM*

Yaşayarak Tebliğin Önemi

“Allah için sevdiğimiz özel insanlar vardır. Bu insanları sevmemizin pek çok gerekçesi vardır. Allah’ın dinine hizmet etmeleri, bizleri etraflarında tutarak istikâmet sahibi kılmaları, ibâdetlerden kopmayan, haramlardan kaçınan kişiler hâline gelmemize vesile olmaları sebebiyle sevgimiz gönüldendir.”

Öğretmen bir sınıfa ilk kez derse girdiğinde, öğrenciler her açıdan onu süzmeye başlarlar. Alana ne kadar hâkim olduğuna, dersi güzel anlatıp anlatmadığına, Türkçesinin düzgün olup olmadığına, öğrenciyi uyanık tutup tutmadığına, sınıfa karşı saygılı bir dil kullanıp kullanmadığına ve davranışlarına bakarlar. Giydiği elbiselere ve ayağındaki ayakkabıya varıncaya kadar endamını bir güzel incelerler. O ilk ders boyunca hocayı sürekli gözlerler. Dersin sonunda çıkıp gittiğinde de kendi aralarında hocayı değerlendirmeye başlarlar ve ona bir not verirler. Bu not ileride üç aşağı beş yukarı hep aynı kalacaktır. Bu sebeple ilk izlenimler çok önemlidir.

Güzel bir başlangıç yaparak ilk dersten itibaren öğrencilerle güzel bir iletişim kurabilen öğretmenler hem öğrenci tarafından sevilirler hem de anlattıkları dersler dinlenir, verimli olur. Öğrencilerin en çok istifâde ettikleri öğretmenler bu kimselerdir. Ancak söz konusu bağı kuramayanlar, alanlarında çok birikimli olsalar bile, meselâ anlatma kâbiliyetleri zayıf ise, dersleri anlatmakta başka bir ifadeyle sınıfın anlayabileceği bir düzleme indirmekte zorlanıyorlarsa, öğrenciler bütün bir ders boyunca sıkılırlar. Bunun yanında, öğrencilere karşı kırıcı ifadeler kullanan, hakâretler eden, saygınlığına halel getirici davranışlarda bulunan öğretmenlere karşı öğrenciler her zaman mesafelidir. Böylesi öğretmenler sadece derslerini yapıp çıkarlar, çıktıktan sonra da öğrencilerin nazarında iyi bir izlenimleri yoktur. Hatta öğrenciler arasında alay konusu olurlar ve arkalarından hiç de hoşnut olmayacakları sözler sarf edilir.

Yaşantılarıyla Bizi Etkileyen Öğretmenler

Tahsil derecemiz ne olursa olsun, fark etmez, hepimizin hayatında izler bırakan, isimlerini andığımızda yüreklerimizin kıpır kıpır olduğu ve kendilerini saygıyla andığımız öğretmenlerimiz vardır. Bu hocalarımızı sevmemizin esas sebebi ahlâken iyi olmalarıdır. Yaşantılarıyla ve yaklaşımlarıyla üzerimizde etki bırakmışlardır.

> “Son elçinin yolunu tutan kutlu sahâbîler de, sergiledikleri yaşamlarıyla İslâm’ın yayılmasında ve bir cihan dini hâline gelmesinde büyük katkı sağladılar. Çünkü gittikleri yerlerde insanları sadece sözle İslâm’a davet etmiyorlardı. Sürdükleri yaşantıyla da görenleri etkiliyorlardı.”

Alanlarında iyi olmakla birlikte ahlâken iyi örneklik sergileyememişlere gelince, onlara karşı bir sevgi duymayız. Zira bizler farkında olamasak bile onlarda iki şeyi aramışızdır: İyi ahlâk, branşına hâkimiyet.

Bazı İnsanları Allah İçin Niye Çok Severiz?

Ahlâkî örneklik sadece öğretmenler için gerekli değildir. Esasında bu, hayatın her alanında

geçerli olan bir durumdur. Dikkat ederseniz Allah için sevdiğimiz özel insanlar vardır. Bu insanları sevmemizin pek çok gerekçesi vardır. Allah'ın dinine hizmet etmeleri, bizleri etraflarında tutarak istikâmet sahibi kılmaları, ibâdetlerden kopmayan, haramlardan kaçınan kişiler hâline gelmemize vesile olmaları sebebiyle sevgimiz gönüldendir. Bütün bunların özünde, bizleri onlara bağlayan esas sebep şudur: Sergiledikleri güzel yaşantı. Sürdükleri hayat bizleri etkiler. Ağızlarından çıkan sözlere dikkat etmeleri, her zaman tatlı dilli olmaları, kimsenin kalbini kırmamaya çalışmaları, ibâdetlerini olması gerektiği gibi yerine getirmeleri, yaşamlarıyla herkesi Kur'ân ve Sünnet'e yöneltmeleri hepimizi kalbimizden yakalar, etkisi altına alır. Onların bu yaşantısını görenler etkilenir ve onlar gibi iyi bir Müslüman olmak arzusu içlerine düşer, bir şeyler yapmak için çabalarlar.

İslâm Sözden Ziyâde Yaşantıyla Tebliğ Edildi

Allah rızâsı için sevdiğimiz insanları şöyle bir göz önüne getirelim:

Onlar bizleri söylediklerinden ziyâde yaşantılarıyla etkilerler. Biz onları, Allah Rasûlü'nün yaşamını hayatlarında tatbik ettikleri ve iyi bir örneklik sergiledikleri için severiz. Şayet bizlere çok güzel ifadelerle tatlı va'zlar vermekle yetinselerdi ve anlattıkları şeyleri yaşantılarında görmeseydik, muhitlerine bile uğramazdık. Semtlerine uğramak bir yana, anlatadurdukları şeyleri kendi hayatlarında tatbik etmedikleri için kızardık bile. Lâkin onlarda gördüğümüz durum bunun tam tersinedir. Neler anlatıyorlarsa ve ziyaretlerine gelen insanlardan nasıl bir Müslümanlık sergilemelerini istiyorlarsa, kendileri bunun daha fazlasını yapma çabasındadırlar. İşte bizleri etkileyen de budur. Çünkü biz onlara bakarak, bu dinin yaşanabilir bir din olduğunu görebiliyoruz. Onların yaşantıları bizleri cesâretlendiriyor ve iyi mü'min olma azmimizi biliyor. Dolayısıyla böyle yaşayanların sadece kendilerine değil etraflarına da faydalı olduğunu anlıyoruz.

Gerek Asya'da, gerek Balkanlar'da ve gerekse ülkemizde, velhâsıl dünyanın her yerinde insanların Allah'ın dinine girmeleri veya inançlarını amele dönüştürmeleri büyük oranda bu yolla gerçekleşmiştir, gerçekleşiyor. İnsanlar İslâm'ı güzel yaşayan böylesi mü'minlerden etkilendiler, etkileniyorlar. Onlar vasıtasıyla hak dinin insan fıtratına ne kadar uygun olduğunu anladılar, anlıyorlar. Etkilenme sonucunda da

İslâm'a sarıldılar, sarılıyorlar. Amelî yönleri zayıf olanlar, rehber insanlar vasıtasıyla yaşantılarını düzelttiler, günümüzde de düzeltmeye devam ediyorlar.

Bütün bunlar bizlere göstermektedir ki, İslâm'ın tebliğinde söz çok önemli olmakla birlikte ondan daha önemli olan husus yaşantıdır. Nitekim bizler dünyadaki Müslümanları zorla İslâm'a sokmadık. İslâm tarihinde böyle bir olay aslâ yaşanmamıştır. Son dini kabul edenler hep kendi istekleriyle benimsemişlerdir. Bunda en büyük pay, yaşantıları ile sözleri birbirini destekleyen güzel Müslümanlara aittir.

Allah Rasûlü'nün Yaşantısı Anlattıklarına Kenetlenmişti

Gözlerimizi İslâm'ın ilk yıllarına döndürdüğümüzde karşılaşacağımız manzara farklı değildir. Allah Rasûlü etrafındakilere sadece İslâm'ı tebliğ etmekle kalmıyor, son dinin nasıl yaşanacağını kendi örnekliğiyle de gösteriyordu. İnsanlar ondan Allah'ın son emirlerini öğrenirken, bunların hayata nasıl yansıtılacağını da bizâtihî görüyorlardı. Allah Rasûlü'nün güzel yaşantısına bakarak, İslâm'ın yaşanması durumunda beşeriyetin ne kadar erdemli ve ahlâklı olacağını anlıyorlardı. Dikkat edilirse, İslâm'ı kabul etmeyenler bile Hz. Peygamber (s.a.v.)'in anlattıklarını veya insanlardan istediklerini kendisinin yaşamadığı yönünde en küçük bir suçlamada bulunmamışlardır. Onları en çok kızdıran da zâten bu idi. Allah Rasûlü'nün anlattıklarıyla uyumlu yaşantısı müşrikleri çileden çıkarıyordu. Çünkü onun mesajını dinleyip yaşantısını gözleyenler İslâm'ı hemencecik kabul ediyorlardı. Bu yüzden ona olmadık dünyalıklar teklif ettiler, ancak Allah Rasûlü hepsini elinin tersiyle itti.

Hz. Peygamber (s.a.v.) esasında sadece insanların önünde güzel bir yaşantı sergilemiyordu. Ev içindeki davranışları da böyleydi. Gece yatağına duâlar eşliğinde giren, teheccüd namazlarını aksatmayan, diğer nâfile ibâdetlerle yaşamını süsleyen, eşlerine bir kez olsun ağır bir ifade kullanmayan, yanında hizmet eden Enes bin Mâlik'e on yıl boyunca bir kez elini kaldırmayan, bir defacık bile azarlamayan o idi. Dolayısıyla başta ailesi olmak üzere bütün Müslümanlar onun yaşantısından etkileniyorlardı. Örneklik teşkil eden güzel hayatıyla ashâbının gönül dünyasındaki tahta kuruluyordu.

> "Eğer bizler davranışlarımızla İslâm'ın güzelliğini etrafımıza yansıtabilsek, geriye anlatılacak pek bir şey kalmayacaktır. Ancak anlatmak kolaydır. Zor olan bunu hayata geçirmek ve yaşantımıza hâkim kılmaktır. Bu ise samimiyet ister, çaba ister, sabır ister."

Son elçinin yolunu tutan kutlu sahâbîler de, sergiledikleri yaşamlarıyla İslâm'ın yayılmasında ve bir cihan dini hâline gelmesinde büyük katkı sağladılar. Çünkü gittikleri yerlerde insanları sadece sözle İslâm'a davet etmiyorlardı. Sürdükleri yaşantıyla da görenleri etkiliyorlardı. Onlara bakanlar bu dinin gerçekten yaşanabilir güzel bir din olduğunu müşâhede ediyorlardı. Bunun ardından da İslâm'ı benimsiyorlardı. Muaz bin Cebel'in ve diğer sahâbîlerin gittikleri yerlerde başarılı olmalarının sebebi buydu.

Başarı Çalışmadan Gelmiyor

Bizler hem Allah Rasûlü'nün hem de kutlu sahâbîlerinin İslâm'ın sancağını çok kısa sürede dünyanın pek çok bölgesinde göndere çekmesini sadece Allah'ın yardımına bağlarız. "O Allah'ın peygamberiydi, Allah ona yardım etti." deriz. Hâlbuki hem o hem de sahâbîleri çabaladılar, yaşantılarıyla İslâm'ın mesajını insanlığa sundular, Allah da onları nusretiyle muzaffer kıldı. Dolayısıyla bu başarı, oturdukları yere çivilenmeleriyle gelmedi. Çalıştılar, Allah'ın dini

için her türlü fedakarlığı ortaya koydular, Allah da muradlarına erdirdi. Zaten Allah bu müjdeyi herkese vermektedir: *"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz."*[1]

Biz Ne Durumdayız?

Sormamız gereken soru bizim ne hâlde olduğumuzdadır. Şüphesiz Allah indirdiği son dine yardım edenleri her zaman nusretiyle destekleyecektir. Ancak yaşadığımız çağda İslâm'ın güzel mesajı insanlara doğru şekilde ulaşmıyor ve bizlerin yaşantılarına bakanların gönülleri dinimize ısınmıyorsa, kendimizi ve yaşantımızı sorgulamak durumundayız:

Bizi tanıyanlar acaba gidişatımızı İslâm'la örtüştürebiliyorlar mı? Sürdürdüğümüz hayattan İslâm adına bir mesaj çıkarabiliyorlar mı? Yoksa dindar olarak bildikleri bizlerin yaşantısına bakarak İslâm'dan uzaklaşıyorlar mı?

Eğer bizler davranışlarımızla İslâm'ın güzelliğini etrafımıza yansıtabilsek, geriye anlatılacak pek bir şey kalmayacaktır. Ancak anlatmak kolaydır. Zor olan bunu hayata geçirmek ve yaşantımıza hâkim kılmaktır. Bu ise samimiyet ister, çaba ister, sabır ister.

Allahu Teâlâ bizleri uyarmaktadır: *"Ey inananlar! Yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır."*[2]

Sözün özü, gerçekten Müslüman olmamızın vaktidir. Unutmayalım ki Allah, Tevrat'ı bilmelerine ve birbirlerine okumalarına rağmen icrâata yansıtmayanları çok kötü tanımlamıştır: *"Kendilerine Tevrat öğretildiği hâlde, onun gereğini yapmayanların durumu, sırtına kitap yüklenmiş merkebin durumu gibidir."*[3]

Allah Rasûlü'nün şu hadisi ise geriye söylenecek söz bırakmamaktadır: *"Kıyâmet gününde bir adam getirilerek cehenneme atılacak ve karnındaki bağırsakları dışarı çıkacak. Onları, eşeğin değirmen taşını döndürdüğü gibi döndürecek. Tam bu esnada cehennemlikler yanına toplanacak ve 'Ey Filan! Sana ne oldu? Sen iyiliği emreder, kötülükten men etmez miydin?' diyecekler. O da 'Evet! İyiliği emrederdim ama ben yapmazdım. Kötülükten men ederdim ama onu kendim yapardım."*[4]

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1.47/Muhammed, 7

2.61/Saf, 2-3

3.62/Cuma, 5

4.Buhârî, 6569

Âşıklar Kervanı

Derviş Yûnus özü haktı
Tapduğuna odun çekti
Arkadaşı bir çiçekti
Uçtu gülden güle düştü.

Yâsuf ile Kenan eli
Züleyhâ'yı etti deli
Ankara'da Bayram Velî
Coştu gölden göle düştü.

Mecnûn Leylâ'sına köle
Onun için çekmiş çile
Yetişti hak menziline
Koştu çölden çöle düştü

Karacoğlan Elif yazdı
Nice diyârları gezdi
Yağan yağmur ile tozdu
Aştı belden bele düştü.

Kerem yandı aşk elinden
Aslının mah cemâlinden
Vazgeçmedi emelinden
Pişti külden küle düştü.

Mevlâna'dır Konya ili
Haktan geçer onun yolu
Mesnevîsi hikmet dolu
Taştı yıldan yıla düştü.

Aşk oduna yandı kavi
Kazakistan yurdu evi
Sayram'da Ahmet Yesevî
Göçtü ilden ile düştü

Şeyh Hamid-i Velî erdi
Mü'minlere somun derdi
Nice gönüllere girdi
Kaçtı yoldan yola düştü

Ramazan PAMUK

M. Nihat MALKOÇ

Dünden Bugüne Kültürel Değerleriyle **Kazakistan**

“Kadim Türk kültüründen izler taşıyan, yetmiş senelik esarete rağmen dimdik ayakta kalabilen Kazakistan, geleceğe ümitle bakmaktadır. Çünkü Allah onlara zengin bir coğrafya lütfetmiştir. Çok geniş toprakları olan ülkenin altı adeta bir maden denizi görünümündedir.”

Millet olarak "Türk Dünyası" diye bir coğrafyanın varlığını bilsek de bu coğrafyayla ilgili ayrıntılı bilgileri ne yazık ki çok sonraları öğrenmeye başladık. Çünkü Türk devletlerinin varlığını ve değerlerini bilmemiz bir kısım odakların işine gelmiyor, sinsi plânlarını bozuyordu. Zaman kendi çerçevesinde yürümeye devam etti. Gün geldi dengeler değişti ve Türk devletleri yetmiş senelik esaretten kurtulup kendi geleceklerini inşâ etmeye başladılar. Biz de onları doğru bilgilerle ve olması gerektiği şekilde tanımaya ve anlamaya başladık.

Zamanın Rusya Devlet Başkanı Mihail Sergeyeviç Gorbaçov'un SSCB'de gerçekleştirdiği glasnost ve perestroyka politikalarıyla ekonomik ve siyasî sistemi yeniden yapılandırma ve reform hareketleri bu birlik içerisinde büyük değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişiklikler Türk dünyasını da yakından ilgilendirmiştir. Bir asra yakın uzun bir zaman içerisinde Rusya'nın esareti altında yaşamak mecbûriyetinde kalan Türk Cumhuriyetleri (Âzerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan) bu köklü değişiklik ve yeniden yapılanma politikasıyla hürriyetlerine yeniden kavuşmuşlardır.

Bugün dünya devletlerine baktığımızda içlerinde yedi bağımsız Türk devletinin (Âzerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye) varlığını görmek bizi fazlasıyla mutlu ediyor. Bu Türk devletleri Mihail Gorbaçov'un yönetimindeki Rusya'nın (SSCB'nin) açılım politikası (glasnost ve perestroyka) nedeniyle bağımsızlıklarını dosta düşmana duyurdular. Bu çerçevede 1991 yılının 31 Ağustos'unda Kırgızistan, 1 Eylül'de Özbekistan, 18 Ekim'de Âzerbaycan, 27 Ekim'de Türkmenistan ve 16 Aralık'ta da Kazakistan bağımsızlıklarını ilân etti. Bu gelişmelerin beraberinde getirdiği değişim ve dönüşüm, İslâm'ın bayraktarlığını yapan asil Türk milleti için büyük bir sevinç, büyük bir mutluluk ve sonsuz bir şükür sebebidir.

> "Kazakistan deyince aklımıza Türkistan, Türkistan deyince de Hoca Ahmed-i Yesevî gelmektedir. Hikmetleriyle gönüllerimize manevî şifâ kaynağı olan Ahmed-i Yesevî, Türk dünyasının ortak değeri ve paydasıdır. O, Müslüman Türk devletlerine manevî yolbaşçı olmuştur."

Dünden Bugüne, Bugünden Yarına Değerlerinden Güç Alan Bir Kazakistan

Güzide yedi Türk Cumhuriyetinden biridir Orta Asya'da parıl parıl parıldayan Kazakistan. SSCB'den ayrılan bu Türk devletini ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur.

Yedi Türk devletinden biri olan Kazakistan, 2.724.900 km2 yüzölçümü ile (Batı Avrupa'nın yüzölçümü kadar) dünyanın en büyük dokuzuncu ülkesidir. Burası diğer Orta Asya devletlerinin toplamından iki kat daha büyüktür. Orta Asya'nın ise Rusya'dan sonra en büyük ikinci ülkesidir. Müslüman ülkelerin ve Türk devletlerinin yüzölçümü bakımından en büyüğü, doğal kaynaklar bakımından da en zenginidir. Komşuları olarak kuzeyde Rusya, güneyde Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan, doğuda Çin Halk Cumhuriyeti bulunur. Ülkenin ayrıca Hazar Denizi ve Aral Gölü'ne kıyısı vardır. Hazar Denizi

kapalı bir deniz olduğu için Kazakistan, etrafı karayla çevrili en büyük ülke olarak kabul edilir.

Kazakistan enerji bakımından zengin bir ülkedir. Ülkenin doğalgaz rezervi 2,3 trilyon metreküp civarındadır. Eski Sovyet ülkeleri içerisinde Rusya'dan sonra 2. büyük petrol üreticisi olan Kazakistan'ın petrol rezervleri ise 39,8 milyar varil seviyesindedir. Kazakistan uranyum rezervi açısından dünyada ikinci sıradayken üretimde birinci sırada yer almaktadır. Büyük petrol ve doğalgaz rezervleri nedeniyle Orta Asya'nın en zengin ülkesidir. Dünya kömür rezervinin %3,9'una sahip olan ülke, altın rezervleri bakımından da zengindir. Söz konusu ülkede ayrıca demir, bakır, krom, kurşun ve çinko yatakları da bulunmaktadır.

Son yıllarda Kazakistan, Orta Asya'nın bölgesel ilişkilerinde önemli bir aktör hâline gelmiştir. Bunu kısa zaman içerisinde kaydettiği istikrarlı ekonomik ve sosyal ilişkilerine borçludur. Zira Kazakistan Orta Asya'daki en büyük ekonomiye sahip bir devlettir.

Tarih boyunca üç defa alfabe değiştiren Kazaklar 1929'a kadar Arap, 1929-1940 yılları arasında Latin, 1940'tan sonra Kiril harflerini kullanmışlardır. Günümüzde Kazaklar, Latin harflerine uyarlanan yeni alfabelerini (2023 - 2031 yılları arasında kademeli olarak) kullanmaya başlamışlardır. Latin harflerine uyarlanan ve "bir ses-bir harf" ilkesine göre hazırlanan yeni Kazak alfabesinde, 9'u ünlü olmak üzere 31 temel harf bulunmaktadır.

Orta Asya'da Aydınlık Bir Gelecek Vaat Eden Bir Türk Devleti: Kazakistan

Kazakistan'ın bugünkü nüfusu 20 milyonun üzerindedir. Ülkede yaşayanların çoğunluğu Müslüman'dır. Başkent Nur Sultan ve Almatı turizm bakımından gelişmiştir. Turizm ve gelişmişlik açısından Türkiye'nin İstanbul'u neyse Kazakistan'ın Almatı'sı da odur.

Tarihî süreçte Kazakistan'ın başkenti sık sık değişmiştir. 1998 yılına kadar başkentleri Almatı ve Akmola oldu. Akmola'nın adı Astana'ya dönüştü. Son olarak 2019 yılında "Astana" Cumhurbaşkanlığı tarafından imzalanan kararnameyle, kurucu cumhurbaşkanlarının adı olan

> "Bir tebliğ hareketi olan Yeseviyye Tarîkatı'nın bânisi Ahmed-i Yesevî, Orta Asya Türklerinin dinî hayatında çok etkili bir isim olmuş, tasavvufun bu coğrafyada yayılmasını sağlamıştır. İrşat faaliyetleri onun ölümünden sonra talebeleri tarafından sürdürülmüştür."

"Nur Sultan" adını aldı. Böylelikle de ülkenin başkentinin yeni adı "Nur Sultan" oldu. Yani anlaşılan o ki bugünkü başkent olan "Nur Sultan" iki kere isim değiştirmiş oldu.

1990'lı yıllarda bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetlerinde SSCB'den izlere sıkça rastlamak mümkünken Kazakistan'ın başkentinde Sovyetlerden neredeyse iz yoktur. Şehir baştan aşağı modern bir yapıya bürün(dürül) müştür. Fakat şehrin dört bir yanına gökdelenlerin dikilmesi ve geleneksel mimarîden iz bırakılmaması da görsel açıdan hoş değil. Özden kopuş anlamına gelen bu durum, şehrin ruhunu ve doğallığını yok etmektedir.

Kazakistan'ın en büyük şehri, özgürlük sonrasında ülkeye başkentlik eden Almatı'dır. İkinci büyük şehir ise bugün ülkenin başkenti de olan, Kazakistan'ın kuzeyinde Akmola Eyaleti içerisinde, İşim Nehri'nın kıyısında yer alan Astana (Nur Sultan)'dır. Çimkent, Kazakistan şehirleri içerisinde üçüncü sırada kendine yer bulmaktadır.

Kadim Türk kültüründen izler taşıyan, yetmiş senelik esarete rağmen dimdik ayakta kalabilen Kazakistan, geleceğe ümitle bakmaktadır. Çünkü Allah onlara zengin bir coğrafya lütfetmiştir. Çok geniş toprakları olan ülkenin altı adeta bir maden denizi görünümündedir.

Coğrafya olarak büyük bir genişlik ve çeşitlilik arz eden Kazakistan, senenin yarıdan çoğunu kar yağışıyla geçirdiği için iklim olarak fevkâlade soğuktur. Yani aşırı (tam) karasaldır. Ülkenin göçebe Orta Asya kültürüyle gelişmiş bir mutfağı vardır. Onun içindir ki et ve süt tüketimi yaygındır. Özellikle sucuk ürünleri Kazak halkının vazgeçilmezidir. En bilinen yemekleri "Beş Parmak" adındaki et yemeğidir. Elle yenildiği için bu ismi aldığı söylenir. Yemek deyince kazak mantısını da unutmamak lâzım. Bizim mantılara göre daha büyük bir görünüme sahiptir. Bu ülkede at ve domuz eti de yaygın tüketilmektedir. Özellikle dana etinden daha pahalı olan at eti yerli halkın tercihidir. Kazaklar değer verdikleri misafirlere öncelikle at eti ikram ederler. Burada kısrak (dişi at) sütünün fermente edilmesiyle hazırlanan geleneksel içeceklerinin başında gelen kımıza sıkça rastlamak mümkündür.

Türkistan Göklerinde Parlak Bir Yıldız: Hoca Ahmed-i Yesevî

Kazakistan deyince aklımıza Türkistan, Türkistan deyince de Hoca Ahmed-i Yesevî gelmektedir. Hikmetleriyle gönüllerimize manevî şifâ kaynağı olan Ahmed-i Yesevî, Türk dünyasının

> "Dîvân-ı Hikmet, Ahmed-i Yesevî'nin hikmet goncalarının arz-ı endâm ettiği, hikmet adı verilen dinî-tasavvufî manzûmelerini içine alan bir çeşit şiir mecmuasıdır."

ortak değeri ve paydasıdır. O, Müslüman Türk devletlerine manevî yolbaşçı olmuştur. Onun aydınlık yolu (Yesevîlik) Türk'ün yolu, onun adresi Türk'ün adresidir.

Ahmed-i Yesevî genç yaşında Yesi'de Arslan Baba'ya intisap etmiş, onun manevî terbiyesinden geçmiştir. Arslan Baba'nın vefâtından sonra da Buhâra'ya giderek devrin önde gelen âlim ve mutasavvıflarından Şeyh Yûsuf el-Hemedânî'ye intisap etmiştir. Onun rahle-i tedrisinden geçerek manevî yükselişini gerçekleştirmiştir. Hocasının vefâtı üzerine irşat makamına önce Hâce Abdullah-ı Berakî, onun vefâtıyla da Şeyh Hasan-ı Endâkî geçmiştir. 1160 yılında Hasan-ı Endâkî'nin de vefâtı üzerine Ahmed-i Yesevî irşat postuna oturmuştur. Fakat bu makamda fazla kalmamış, manevî bir işaretle irşat makamını Şeyh Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'ye bırakarak Yesi'ye dönmüş; vefâtına kadar da burada irşada devam etmiştir.

Dîvân-ı Hikmet, Ahmed-i Yesevî'nin hikmet goncalarının arz-ı endâm ettiği, hikmet adı verilen dinî-tasavvufî manzûmelerini içine alan bir çeşit şiir mecmuasıdır. Maneviyat membaı olan bu kitapta Hoca Ahmed-i Yesevî'nin tarîkat esasları, inanç ve düşünceleri, Allah ve peygamber sevgisi şiir formunda bir araya getirilmiştir. Aruz ve hece ölçüsüyle yazılan ve 144 hikmetle bir münacattan meydana gelen bu kitap Türkleri aynı düşünce ekseninde birleştiren bir eserdir. Kitaptaki kıymetli hikmetler dörtlük nazım birimiyle yazılmış didaktik şiirlerdir. Söz konusu kitap Karahanlı Türkçesinin Hakaniye lehçesiyle yazılmıştır.

Türk-İslâm düşüncesinin tezahüründe etkin bir rol oynayan Ahmet Yesevî, Türkçenin en büyük şairlerinden biridir. Türkçe onunla birlikte bir hakikat dili hâline dönüşmüştür.

Bir mürşid-i kâmil, sûfî bir şair olan Hoca Ahmed-i Yesevî, Türk dünyasının müşterek değeri, tabir câizse çimentosudur. O; sadece Türkleri değil, bütün insanları kardeşliğe, dostluğa, sevgi ve hoşgörüye çağırmıştır. Böylece dünyaya sevgi tohumları ekmiştir.

Bir tebliğ hareketi olan Yeseviyye Tarîkatı'nın bânisi Ahmed-i Yesevî, Orta Asya Türklerinin dinî hayatında çok etkili bir isim olmuş, tasavvufun bu coğrafyada yayılmasını sağlamıştır. İrşat faaliyetleri onun ölümünden sonra talebeleri tarafından sürdürülmüştür.

Rivâyetlere göre Hoca Ahmed-i Yesevî Hazretleri, altmış üç yaşına gelince geleneğe uyarak, tekkesinin avlusunda yerin altında müritlerine bir çilehâne hazırlatmış, kalan ömründe ibâdet ve riyâzetle meşgul olarak burada uzlet hayatı yaşamış, buna neden olarak da Hz. Muhammed (s.a.v.)'in altmış üç yaşında vefât ederek yer altına tevdi edilişini göstermiştir.

Orta Asya Türklüğünü İslâm mayasıyla mayalayan Hoca Ahmed-i Yesevî, sadra şifâ fikirleriyle sadece Orta Asya'yı değil Balkanlardan Anadolu'ya kadar geniş bir coğrafyayı İslâm'ın sönmez ışığıyla aydınlatmıştır. O; tebliğ vazifesini bitirdikten sonra, 1166 senesinde, arkasında yüz binlerce dost ve yârân bırakarak fânîâlemden bâkî âleme irtihâl etmiştir.

Hoca Ahmed-i Yesevî'nin türbesi Kazakistan'ın Türkistan şehrinde bulunmaktadır. Rivâyetlere göre Timur, kendisine rüyasında zafer müjdesi veren Ahmed-i Yesevî'nin mezarını ziyâret etmiş, ziyaret sonrasında, 1389'da kabrin üzerine şânına lâyık bir türbe yaptırmıştır.

Gönül Coğrafyası

Her murâdın verildiği bir anda,
Şeyh Şamil'in düşlerini dilesem.
Kartal gagasıyla süslü zamanda,
Kafkasların kılıcını bilesem.

Duysam gök atların soylu sesini,
Demir dağın delindiği yerlerden.
Alsam ecdâdımın hür hevesini,
Ötüken içinde kitabelerden.

Bir manasçı olsam yol kenarında,
Anlatsam ezeli hikâyemizi.
Çekik gözleriyle göl kenarında,
Kırgız güzelleri beklese bizi.

Bir sabah, tan vakti varsam Gence'ye;
Azerî gözümle görsem dünyayı.
Sunsam Karabağ'ı Vahapzade'ye,
Şehriyâr ustayla sarsam dünyayı.

Rûhumun tayını sürsem ileri,
Bozkırlar üstüne dökülse tasam.
Türkmen atlarının geçtiği yeri,
Ay yıldızlı izlerinden tanısam.

Kerkük'te gürleyen hoyrat avazım,
Gök kubbenin sedasını süslese.
Ozanlar omzunda yorulan sazım,
Tellerini kopuzuma yaslasa.

Kırım'da kırılan binlerce çocuk,
Yüreğimin ışığında yeşerse.
Başlayınca gökyüzüne yolculuk,
Rabbim her anaya bir çiçek verse.

Kızıl bayrak gözlerimi delerken,
Diksem Gökbayrak'ı göğsüm üstüne.
Kızıl Çin içinde bir sabah erken,
Kürşatlar kırk yerden parlasa yine.

Dedem Korkut yelkenime yel olsa,
"Aziz İstanbul"a bıraksa beni.
İncilerim damla damla gül olsa,
Taksa duvağına seven seveni.

Her muradın verildiği bir anda,
Rasûl'ümün eteğine sarılsam.
Kokusundan tanıdığım vatanda,
Sancağının gölgesinde dirilsem...

Yusuf DURSUN

Fatih ÇINAR*

İhramcızâde Hazretleri (k.s.)'nin İki Şiirinde Hakk'a Vuslatın Adımları

"Efendi Hazretleri'ne göre Hakk'ın rızasını arzulayan kişi/tâlib, bir mürşid-i kâmile bende olmaksızın Hakk'a vâsıl olamaz. Çünkü iç ve dış âlemi bakımından tertemiz olmak isteyen kimse zâhir ve bâtını pirüpak olan kimselerle yakınlık elde etmeli."

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak (k.s.), Anadolu'nun yakın tarihinde ilmî, mânevî ve hizmet endeksli kişiliği ile derin izler bırakan nice büyük isimlerden biridir. Zâhir ve bâtın sahalardaki hizmetleri ile günümüzde de etkisi hissedilen Efendi Hazretleri'nin gönül dünyasının berraklığı, hizmetlerinin Hak rızası olmasını ve köklü hizmetlerin meydana gelmesini sağlamıştır. Hak ve halk katında seçkin bir konumda olduğu görülen İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Hazretleri'nin gönül aynasını tertemiz yapıp orayı Hakk'ın nazargâhı hâline getirebilmek için zikrettiği bazı şartlar vardır. Bir başka ifadeyle İhramcızâde Hazretleri, Hakk'a vuslatın şifrelerini bazı şiirlerinde, şiirin de gücünü kullanarak, açık ve net ifadelerle dile getirmiştir. Bu çalışmada İhramcızâde Hazretleri'nin iki şiirinde hareketle vâsıl-ı ilallâh olabilmenin seyrine dair değerlendirmelerine yer verilecektir.

İki Şiirinden Hareketle İhramcızâde Hazretlerine Göre Vuslat-ı Hakk'a Ulaşma Sürecinin Şifreleri

Medrese mezunu olan, Arapça ve Farsçayı o dillerde şiir yazabilecek kadar iyi bilen ve insânî ilişkilerde gönül alıcı bir usûl takip eden Efendi Hazretleri, hedef olarak insanlara, Hakk'ın rızasına bende olmayı ve O'nun hoşnutluğunu kazanmayı göstermiştir. Dikkat çekeceğimiz iki şiirinde de özellikle bu hususa değinen Efendi Hazretleri, Hakk'a vuslat için öncelikli olarak niyetlerin tashîh edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Kalpten Hakk'ın rızası dışındaki şeylerin çıkarılmasını mânevî yolculuğun ilk şartı olarak zikreden Efendi Hazretleri, gönle Hakk'ın tecellî edip Hak ile kulun sohbetinin ancak bu şarta bağlı olduğunu şu şekilde dile getirir: "Gel beri gel masivâdan uzlet et/Ba'dehû Mevlâ ile var sohbet et." Şemseddîn-i Sivâsî'nin (öl. 1006/1597), *"Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ede Hak/Padişah konmaz saraya hâne ma'mur olmadan"* şeklinde mısraını hatırlatan bu seslenişinin ardından niyetini düzelten kişinin Hakk'a yakınlık elde etmek istiyorsa önünde zorlu bir süreç olduğunu dile getiren Efendi Hazretleri, bunun için de nefsin istek ve arzularına gem vurulmasının şart olduğunu söyler. Efendi Hazretleri'ne göre kurbet/Hakk'a yakınlık yurdu nefse muhalefet adımlarıyla aşılabilecek bir alandır: *"Basmak istersen bisât-ı kurbete/Nefsine bas işbu yolda gayret et."* Efendi Hazretleri'ne göre, mânevî yolculuk sonunda Hak, kişiyi kendine ayna kılacaktır. Eğer kişi bunun için çaba gösteriyorsa bâtınını/iç âlemini/gönlünü/kalbini Hakk'ın tecellîlerine mazhar olacak tertemiz bir ayna hâline dönüştürmelidir. Ona göre zâhirini/dış âlemini şerîatın emir ve yasaklarına riayetle temizleyen mâneviyât yolcusunun kalbinde nefis ve şeytanın vesveseleri ile bulunan riya, benlik ve diğer hastalıkları tarîkat suyu ile yıkamalıdır: *"Sırr-ı Hakk'ı ben ise âhir murâd/Bâtının tathîre evvel himmet et."* Şerîat-tarîkat dengesine bu şekilde dikkat çeken Efendi Haz-

> "Efendi Hazretleri, kurbet, fenâ ve bekâ gibi kavramlar üzerinden aslında varlık tasavvurunu, kişinin nefsini (mÂrifetü'n-nefs) ve Hakk'ı tanıması (mÂrifetullâh) konularındaki görüşlerini de serdetmiştir."

> “Efendi Hazretleri’nin, nefsi ve Hakk’ı tanımaya yönelik tavsiyeleri bilgi konusundaki görüşlerini, kişinin Hakk’tan başka varlık kabul etmemesi yönündeki telkini ise onun varlığa dair vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen bir gönül eri olduğunu göstermektedir.”

retleri, Hakk’ın muradına uygun bir kul olmak isteyen sâlikin/mâneviyât yolcusunun nice sırlara ancak bir yol göstericinin yol göstermesi ile ulaşabileceğini de ifade eder. Ona göre Hakk’ın rızasını arzulayan kişi/tâlib, bir mürşid-i kâmile bende olmaksızın Hakk’a vâsıl olamaz. Çünkü iç ve dış âlemi bakımından tertemiz olmak isteyen kimse zâhir ve bâtını pirüpak olan kimselerle yakınlık elde etmeli, onların sözünden çıkmamalı ve gösterdikleri yolda şek ve şüpheye düşmeden yol almalıdır:

Gayretullâh sırrına tâlib isen/Mürşid-i kâmil elin tut bîat et

Âb-ı feyz-i Hak ile pâk olmaya/Pâklar ile gece gündüz ülfet et.

Efendi Hazretleri, Hakk’ın hayat veren ilâhî feyzine kavuşmak isteyen ve onunla tertemiz bir birey olmayı arzulayan kimseye telkin ettiği mürşid-i kâmile teslim olma tavsiyesinin ardından şiirin başında hatırlattığı gerçeği bir kez daha dile getirir ve Hakk’ın dışındaki her şeyden gönlü çekip almanın Hak ile ünsiyet için temel şart olduğunu belirterek bu şiirini sona erdirir: *“Masivâ efkârını dilden gider/Hakkıyâ Hak ile üns et rahat et.”*

Efendi Hazretleri, ikinci şiirinde de temel hedef olarak takdim ettiği Hakk’a vuslat konusu üzerinde durur ve şiirde bu defa ilk telkin olarak Hakk’ın dışında varlık kabul edilmemesi konusunu gündeme getirir. İlk şiirde olduğu gibi varlık bakımından Hakk’ın dışında bir varlığın söz konusu olmadığını bu şiirde de dile getiren Efendi Hazretleri, Hakk’ın Zât’ında fenâ tecrübesini elde etmenin, zâhir ve bâtın gerçek manada Hakk’a secde etmenin ve gönülden Hakk’ın dışındaki her şeyi çıkarmanın kişinin ancak Hakk’ın dışında bir varlık düşüncesini kendisine mâl etmemesine bağlı olduğunu şöyle dillendirir: *“Fenâ bul zât-ı Hak’da sen sana verme vücûd ey dil/Eğer zâhir eğer bâtın Hudâ’ya kıl sücûd ey dil.”* Yine önceki şiirde olduğu gibi bu tavsiyesinin ardından hiç vakit kaybetmeden gönül âleminden Hakk’ın dışındaki şeyleri çıkarmayı sâlike telkin eden Efendi Hazretleri, Hakk’ın dışında gönlünde bir şeyler bulunan kimselerin Hakk’a vâsıl olamayacaklarını, vuslat yolundaki en büyük bağın gönülde başka beklentilerin yer alması olduğunu belirtir: *“Sivâ kaydından âzâd olmağa sa’y eyle erkenden/Ki zîrâ râh-ı ıtlak için mâni’dir kuyûd ey dil.”* Efendi Hazretleri, insanı meydana getiren unsurlar ki bunlar toprak, su, ateş ve havadır, bu bileşenlerin nefsi meydana getirdiklerini ve Hakk’a vuslatta başarılı olup isimleri başarı iplerine yazılan bireyler arasına girmeye bu unsurlardan meydana gelen nefsin engel olduğunu belirtir: *“Bu terkib-i anâsırdan çözülmezse eğer bendin/Hurûfun kârgâhından düzülmez târ u pûd ey dil.”* Önceki şiirde olduğu gibi bu şiirde de nefse muhâlefet etmeyi vuslat yolunun önemli bir başlığı olarak zikreden Efendi Hazretleri, bekâ yurdunun tadını bilmeyen kimsenin bu tecrübenin kişiye sağladığı güzelliklerden de bîhaber olduğunu, bu güzel ve ideal tecrübeye ulaşmak için kişinin cân/rûh bir başka ifadeyle Hakk’a bakan yönünü sulaması gerektiğini, kişideki bu tarafın Hakk’tan olması ve Hakk’a ayna olması bakımından kişiyi bekâ âlemine ulaştıracağını söyler: *“Bugün câm-ı bekâdan içmeyen bulmaz bekâdan haz/Suvar cânın çü bâkîdir bu bezm-i vücûd ey dil.”* Vuslat yolunda dile getirilen bu tavsiyeleri kendine rehber edinen kimseye seslenerek şiirini sonlandıran Efendi Hazretleri, bu kimseyi, fenâ

âlemine bakıp buranın geçiciliğini fark ederek asıl farkındalık yurdu olan bekâ yurduna ulaşmak için yapılan bu telkinlerden faydalanmaya davet eder: *"Bu nutk-ı pend-i Hakkı'dan eğerçi mâye buldunsa/Bu bâzâr-ı fenâda edegör bir özge sûd ey dil."*

Sonuç

Her iki şiirinde de "Hakkı" mahlasını kullanan Efendi Hazretleri, kısa ama özlü olan bu iki şiirinde Hakk'ın rızasına bende olmayı ve O'nun hoşnutluğunu kazanmayı ideal hedef olarak takdim etmiştir. Mânevî yolculuğun adımları olarak her iki şiirde de niyetlerin tashîh edilmesi, kalbin mâsivâdan yüz çevirmesi, gönlün Hakk'ın tecellîlerine hazır hâle getirilmesi, nefsin istek ve arzularına gem vurulması, mürşid-i kâmile bende olunması, sâdıklarla beraber olunması ve varlık iddiasından vazgeçilmesi gibi hususları dile getirmiştir. Efendi Hazretleri, kurbet, fenâ ve bekâ gibi kavramlar üzerinden aslında varlık tasavvurunu, kişinin nefsini (mÂrifetü'n-nefs) ve Hakk'ı tanıması (mÂrifetullâh) konularındaki görüşlerini de serdetmiştir. Kişinin nefsini yenmesinin onu yakından tanımasına bağlı bir husus olduğunu anasır-ı erbaa (toprak, ateş, su, hava) başlığı altında dile getiren Efendi Hazretleri, her iki şiirinde de bilgi/epistemoloji ve varlık/ontoloji alanlarındaki görüşlerini de ifade etme imkânı bulmuştur. Nefsi ve Hakk'ı tanımaya yönelik tavsiyeleri bilgi konusundaki görüşlerini, kişinin Hakk'tan başka varlık kabul etmemesi yönündeki telkini ise onun varlığa dair vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen bir gönül eri olduğunu göstermektedir.

Farklı duygu ve düşüncelerle gönlü/kalbi meşgul olan günümüz insanı açısından Efendi Hazretlerinin bu iki şiiri, kendini tanıma noktasındaki zaaflarını gidermesi, varlık bakımından Hak karşısında kendisine yer edinmeye çalışan yanlış tavrını tekrar düşünmeye kişiyi sevk etmesi ve zâhir-bâtın dengesini gözetememe durumundan kendini kurtarmaya dair telkinleri barındırması gibi açılardan dikkate değerdir.

Dipnot

* Dr. Fatih ÇINAR, Tekirdağ-Namık Kemal Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

İsmail ÇOLAK

Tütünün Bizdeki Serüveni ve **Tahripkâr Batılı Markalar**

"Tarihçi Peçevî Efendi, tütünü Osmanlı'ya alıştıranların 'İngiliz kefereleri' olduğunu iddia etmektedir. İngiliz, Venedikli, Cenovalı, Fransız, İspanyol ve Hollandalı tüccarlar tütünü Osmanlı pazarlarına, 'her hastalığa çare, şifalı bitki' söylemiyle sunmuşlardır."

Tütün illeti, şifalı ot adı altında Batılı tüccarlar tarafından Osmanlı Ülkesine sokulduktan kısa zaman sonra kendine ticarî kazanç sağlayacak bağımlı bir kitle ve pazar bulmayı başarmıştır. Osmanlı topraklarında ekim ve üretim sürecinin olumlu sonuç vermesi üzerine Batılı tüccarlar, Şark Tütünü etiketi altında aynı maddeyi bu defa Osmanlı'dan kendi ülkelerine pazarlamaya başlamışlardır. Daha da ileri giderek bu tütünden ürettikleri sigara markalarına İslâmî isimler vererek emperyalist/makyavelist zihniyet ve İslâm/Osmanlı düşmanlığında sınır tanımaz bir icraata imza atmışlardır. İşte tütünün bize gelişinin ve bizden geri Batı'ya gidişinin kerih serüveni:

Tütünü Osmanlı'ya Getiren 'Kefereler'

Amerika'yı değil, belki de sigarayı/tütünü/tobacco ilk defa keşfedenin ve insanlığın başına belâ edenin Kristof Kolomb olduğu rivâyet edilmektedir. Şifalı zannedilen ve ilmî adı nikotiana olan tütün otunun Osmanlı topraklarına girmesi hakkında farklı görüşler var. Tarihlendirmeler genellikle 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başını işaret etmektedir.

İngiliz, Venedikli, Cenovalı, Fransız, İspanyol ve Hollandalı tüccarlar tütünü Osmanlı pazarlarına, "her hastalığa çare, şifalı bitki" söylemiyle sunmuşlardır. Dolayısıyla ilk başlarda tedavi amaçlı olarak getirilmiş ve masumane maksatlarla kullanılmıştır.

Tarihçi Peçevî Efendi, tütünü Osmanlı'ya alıştıranların "İngiliz kefereleri" olduğunu iddia etmektedir. Vakanüvis Naimâ Efendi ise tütünün Osmanlı'ya girişiyle ilgili şu malumatları kaydetmiştir: "Helâl mı, haram mı diye nice çekişmelere sebep olan tütün Frengistan'dan zuhûr edip bu 1015 (1606) yılında diyarı İslâm'a girdi ve nice fitne ateşi tutuşturup gittikçe yayıldı ve şöhret buldu ve memleket zürefası/zârifleri onun müptelâsı oldu. Tütüne insanlar o kadar rağbet etmişti ki, ayak takımından bazı insanların tütünü çok içmelerinden dolayı kahvehanelerde insanların birbirini göremeleri güçleşmişti."

> "Ne yazık ki, bu sigara markalarına verilen adlar kasıtlı bir şekilde "Osman, Fatima, Abdulla, Omar, Murad, Hassan, Mecca" gibi Müslümanlar ve Osmanlılar açısından dini ve tarihi öneme sahip şahsiyetler ve imajlar arasından seçilmiştir."

Tütün, Osmanlı sınırlarında ilk defa 1583'te Menteşe/Muğla Sancağında, Milas'ta ekilmiştir. 1598'den sonra İstanbul ve diğer büyük şehirlerde tütün ticareti, tüketimi ve ekimi yaygınlaşmıştır.

İlk Yasak I. Ahmed'den

Osmanlı'da ilk tütün yasağı, Sultan I. Ahmed Dönemi'nde gerçekleşmiştir. 1609'da hazırlanan fermanda, tütünün ekilmesi, satılması ve içilmesi yasaklanmıştır. Fermanda yaklaşık 1-2 yıldır İngiltere'den tabaga denilen bir yaprağın getirildiği, halk arasında içiminin giderek yaygınlaştığı, köy ve kasabalarda bu yaprağın ekilip, pazarlarda satıldığı bildirilmiştir.

Yasağın gerekçesi; halkın bu yaprağı içmekle vakit öldürüp, işlerinden geri kalması; ulemanın ilmiyle, zanaatkârın sanatıyla, taşradaki dirlik sahiplerinin işleriyle uğraşmasını engellemesi ve daha mühimi, hastalıkların ortaya çıkması ve ölümlerin artmasına sebebiyet vermesi şeklinde zikredilmiştir. Yasağa rağmen içmekte ısrar edenlerin yakalandıkları takdirde şiddetli bir biçimde cezalandırılacakları ve ağızlarındaki tütün çubuklarının burunlarına sokularak sokaklarda teşhir edilecekleri duyurulmuştur. 1610, 1614 ve 1618 senelerinde tütün içilmesi ve ekilmesinin yasaklandığına dair fermanlar yenilenmiş, yasakların ve cezaların içerikleri geliştirilmiştir.

Sultan IV. Murad ise 1631'de çıkardıkları fermanlarla tütünün/duhanın içimini, ziraat ve ticaretini yasaklamışlardır. Maalesef Sultan IV. Mehmed zamanında 1649'da tütün yasağı kaldırılmış ve 41 kazada ekimine izin verilmiştir.

18. yüzyılda Osmanlı esnaf zümresi içerisine "Tütüncü Esnafı" ismiyle bir zümre daha eklenmiştir. Bunlar 1726'da lonca teşkilatı içinde de örgütlenmişlerdir. 1873'te İstanbul'da, İdare-i İnhisariye-i Duhan/Tekel İdaresi kurulmuştur.

Payitahtta Tütün Yangınları

1 Ağustos 1633'te Cibali Kapısı dışındaki bir kayıkta uyuyakalan tiryakinin çubuğunun devrilmesi neticesinde yangın çıkmıştır. Civardaki kayıkhanelere sıçrayan yangın hızla yayılmıştır. Yirmi dört saat içinde Marmara ile Haliç ve surlar arasında kalan eski İstanbul'un beşte birini yakmış, 20 bin evi kül etmiştir. Dahası, 50 bin kişi de sokakta kalmıştır. Bunun üzerine IV. Murad, tütün yasağını daha sert bir şekilde uygulamaya karar vermiştir. Tebdili kıyafet gezerek tütün içenleri cezalandırmıştır. Ayrıca yangına neden olduğu gerekçesiyle kahvehaneleri de kapattırmış ve hatta yıkılmalarını emretmiştir.

Şark Tütününün Dünya Turu

1696'da İstanbul'da 366 tütüncü dükkânı bulunuyorken, bu sayı 1782'de 1709'a, 1831'de 1744'e ulaşmıştır. Selanik, Yenice, Kırcali, İzmir, Lazkiye, Halep, Şam, İskenderiye, Kahire ve Samsun gibi şehirler tütün üretimi ve ticaretinde öne çıkmıştır. Yenice, İskeçe, Kırcali, Bitlis ve Şemdinan tütünleri, "Şark Tütünü" adıyla dünya çapında ünlenmiştir.

Amerika'da Türkçe Sigaralar

1880'lerden itibaren ABD'de, Türk tütünleri yaygın bir şekilde tüketilmeye başlanmıştır. 1899-1903 arasında Türk tütününden imâl edilmiş sigaraların yıllık satışı, 200 milyondan 750 milyona yükselmiştir.

Çoğu, New York ve çevresinde bulunan Amerikan sigara fabrikaları, arka arkaya Türkçe isimli sigara markaları üretmişlerdir.

Değerlerimizi Tahrip Eden Markalar

Ne yazık ki, bu sigara markalarına verilen adlar kasıtlı bir şekilde "Osman, Fatima, Abdulla, Omar, Murad, Hassan, Mecca" gibi Müslümanlar ve Osmanlılar açısından dinî ve tarihî öneme sahip şahsiyetler ve imajlar arasından seçilmiştir.

20. yüzyılın ilk yarısında Liggett&Myers firmasınca üretilen "Fatima", ABD'nin en popüler sigarası olmuştur. Bu sigarada, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in mübarek kızı Hz. Fatıma'nın ismi ve "yüzü peçeli Müslüman kadın" fotoğrafı kullanılmıştır.

1910'lu yıllarda New York'ta öne çıkan diğer bir Türk sigarası da, American Tobacco'nun imal ettiği "Omar" idi. Adından da anlaşılacağı üzere ürettiği sigaraya marka ismi belirlerken, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in büyük ashabı ve Müslümanların ikinci halifesi Hz. Ömer'in ismini seçmeyi tercih etmiştir.

1909'da üretilen "Murad" sigaraları ise, kendine isim olarak Osmanlı padişahlarının en çok kullandığı isimlerden birini belirlemiştir. Hazırladığı tanıtım afişlerinde Noel Baba'yı, Murad sigarasını içerken gösterdiği gibi, talihlilerine hediye etmek üzere torbasını, bu sigarayla doldurmuş olarak göstermiştir.

Yine bu tarihlerde İngilizler de, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in babasının ismini taşıyan ve Müslümanlar arasında "Allah'ın Kulu" anlamına gelen "Abdulla" adıyla bir Türk sigarası çıkarmışlardır.

Kaynakça

Peçevî İbrahim Efendi, Peçevî Tarihi, Neşreden: Bekir Sıtkı Baykal, c.1, Ankara, 1999; . Naîmâ Mustafa Efendi, Târih-i Naîmâ: Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'lHâfikayn, Neşreden: Mehmet İpşirli, c.1, Ankara, 2007; Reşad Ekrem Koçu, Osmanlı Tarihinde Yasaklar, İstanbul 1950; Rüsuhi Baykara, "Osmanlı Devletinde İlk Tütün İçme Yasağı ve İktisadî Sebebi", Ehlikeyfin Kitabı, Hazırlayan: Fatih Tığlı, İstanbul 2004; Çağatay Uluçay, "Tütün ve Kahveye Dair", Gediz, Sayı: 45, Manisa 1941; Fehmi Yılmaz, Osmanlı İmparatorluğu'nda Tütün: Sosyal, Siyasî ve Ekonomik Tahlili, (Doktora Tezi), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2005; Cemal Tunçdemir, "New York, Sigara ve Türklerin Ortak Hikâyesi", Amerika Bülteni, 20.08.2011.

Rasul KESENCELİ

Candan Geçilmeyince Vâre Varılmaz

"Hayatın temel sırrı sevgili ile birlikte olmanın gizemini taşır. Sevgiliye teslim olmamak, değişik bahaneler üreterek can vermemek yani vuslattan kaçınmak ise âşık için en önem arz eden kabahattir."

1. Beyit

Saâdetdir o yârın uğruna cânı nisâr etmek

Kabâhatdır ana cân vermeyip de i'tizâr etmek

(O sevgilinin uğruna can vermek âşık için mutluluk kaynağıdır. O sevgiliye can vermek yerine özür beyân etmek (değişik bahaneler dile getirmek) ise suçtur, kabahattir.)

Sevgilinin uğruna can vermek mutluluğun zirvesidir, saâdet tacıdır. Sevgili ile bir olmak ona teslim olmak, O'nun uğrunda canı teslim etmek, vuslata ermek demektir. Öyle değil mi? Bu fânî dünyada sevdiğin için can vermek ebedî âlemde sevdiğin ile birlikte olmanın işareti değil mi? Bu sebepledir ki; sevgilinin her istediğini memnuniyetle yapmak, sevdiğini mutlu etmek gerçekte âlemi mutlu etmektir. Aşkın en kâmil hâli bu değil 'midir? Hayatın temel sırrı sevgili ile birlikte olmanın gizemini taşır. Sevgiliye teslim olmamak, değişik bahaneler üreterek can vermemek yani vuslattan kaçınmak ise âşık için en önem arz eden kabahattir. Aşk çile ve ıstırabı beraberinde getirmiştir. Âşıklar aşk yolunda katlandıkları acılar ölçüsünde imtihana tâbi olurlar. Dertler, sıkıntılar ve belalar oranında sevgiliye yakınlaşırlar, vuslata ererler.

Hallaç-ı Mansur

Hallaç-ı Mansur'un Bağdat'ta başı dertten kurtulmadı. "Ene'l-Hakk" diyerek gönül sırrını açığa vurdu. Abbasi Halifesi Muktedir'in veziri ile arası açıldı. Vezirin şikâyeti üzerine hapse atıldı, hesaba çekildi ve nihayet 922 yılında Bağdat'ta idam edildi.

İdamı sırasında Şiblî (k.s.) sordu:

– Tasavvuf nedir? Hallaç (k.s.) cevap verdi:

– En aşağı derecesi şu gördüğün manzara, yani idam sehpası.

– En yukarı derecesi hangisi?

– Onu anlayacak güçte değilsin. Onu da belki yarın anlarsın diyerek tasavvufun bir aşk ve çile işi olduğunu fiilen anlatmak istemişti.

İdam sırasında talebesi Şiblî herkes ona taş atarken şer'î fetvaya uymak için ona bir gül attı.

"Bülbül, sevdiğine kavuşabilmek için gece gündüz göz yaşı döker, yeter ki sevdiği ile beraber olabilsin hatta gülün dikenlerini de sevdiği için umursamaz, dikenlere de razıdır yeter ki sevdiği ile bir olsun bir anını sevdiği ile geçirebilsin.

Hallaç-ı Mansur derin bir "Ah!" çekti. Sordular;

– Sana atılan bunca taştan hiçbirine bu kadar derin 'ah' çekmedin? Bu güle niye bu kadar inledin? Dedi ki;

– Halk benim hâlimi bilmiyor, bu yüzden mazurdur. Fakat Ebû Bekir Şiblî (k.s.) bildiği hâlde atınca attığı gül bile olsa beni yıktı.

2. Beyit

Yetirmez âşıkı maksûd-ı vasla gayrının hubbu

Kabâhatdir yüzün yârın görüp gayrıya pâzâr etmek

(Sevgiliden gayri diğer sevgiler, âşığı sevdiğine kavuşturma hedefine eriştirmez, Sevdiğinin cemâlini görüp de gayri ye bakmak (yönelmek) ise suçtur, kabahattir.)

Tüm sevgiler (gayriler; dünya, evlat, mal, mülk, eş, makam, şöhret vb.) Sevgiliye kavuşma önünde birer engeldir. Maksat sevgiliye varmaktır, gayrıya yönelmek, gayrıdan medet beklemek aşık için kabahattir. Yâre kavuşmak için her şeyden vaz geçilmesi gerekir ki ancak o zaman sevgiliye kavuşulur.

Zekeriya (a.s.)

Zekeriya (a.s.)'a inanmayanlar kötülük etmeye karar verirler. Onu takibe alırlar. Bir gün tenha bir yerde Zekeriya (a.s.)'ı kıstırırlar. Yaşı oldukça ilerlemiş bulunan Zekeriya (a.s.) adamların kötü niyetli olduklarını anlar ve onlardan uzaklaşmaya çalışır. İsrailoğullarından kaçarken, rivâyet edildiğine göre; bir ağacın yanın-

dan geçmekte idi. Ağaç dile gelerek; "Ey Allah'ın Rasûlü, bana gel!" der. Ağaç birden yarılır ve Zekeriya (a.s.) ağacın içine girer ve kurtulur. Ancak şeytan burada yapacağını yapar. Ağacın içine girerken, giydiği elbisenin eteğinden bir parça dışarıda kalır. Ağacın yanına gelen İsrailoğullarından kişiler ağaçtan dışarı sarkan elbise parçasını görünce bu işte bir tuhaflık olduğunu anlarlar ve ağacı testere ile kesmeye karar verirler. Ağacı ortadan keserler. Testerenin ilk dişi değdiğinde Zekeriya (a.s.) figan eder. Cenab-ı Allah'tan, "Sabret yoksa peygamberliği alırım." nidası gelince, sabreder rıza gösterir. Böylece ağacın içinde bulunan Zekeriya (a.s.) da ağaçla birlikte kesilir Rabb'ine kavuşur.

3. Beyit

Gülün vasl-ı demin yâdıyla bülbül rûz u şeb inler

Anı hîç gördünüz mü gülden özge şeye zâr etmek

(Bülbül güle kavuşma sevdasıyla (arzusuyla) kavuşma ânının hayaliyle gece gündüz inler; bülbülü gülden başkasına gözyaşı dökerken (inlerken) hiç gördünüz mü?)

Gülün aşkı ile tutuştuğu için bülbüle "şeydâ" (çılgın) ve "zâr" (ağlayıp inleyen) sıfatları verilmiştir. Sevdiği için hiç durmadan feryat eder ve inler tek arzusu sevdiğine kavuşabilmektir. Bülbül gülün hasretiyle sabahlara kadar figan eden bir âşıktır. Sevdiğine kavuşabilmek için gece gündüz göz yaşı döker, yeter ki sevdiği ile beraber olabilsin hatta gülün dikenlerini de sevdiği için umursamaz, dikenlere de razıdır yeter ki sevdiği ile bir olsun bir ânını sevdiği ile geçirebilsin.

4. Beyit

Yanan şem'e dönen pervâneye cân verme derlerse

Olur mu ona hîç dil bağlayan cânda karâr etmek

(Yanmakta olan mum için etrafında hiç durmadan dönen pervaneye can verme derlerse, sevdiği için gönül verip de canından vaz geçmemek hiç olur mu?)

Şem (mum) ile pervanenin (kelebek) aşk deryasındaki ibretlik hikâyesini çok iyi anlamak ve algılamak gerekir.

Şem sevgiliyi temsil eder, içindeki fitil ateşini her daim canlı tutar. Pervane mumun ateşini görür ve âşık olur. Ateşe, aşkla uçar şem'e doğru kanatlanır, çünkü sevdiği karşısındadır. Pervane önce hayranlıkla uzaktan döner. Şem'in etrafında, hiç ayrılmak istemez ondan, ne kadar güzeldir sevdiği, hep onunla bir olmak ister, sonsuza dek. Etrafında aşkla çırpar kanatlarını. Döner durur etrafında, hayatının merkezine almıştır. Ondan başka bir şey görmez ve istemez. Her geçen dakika daha fazla yaklaşmak daha fazla birlikte olmak ister, sevdiği ile daha da yakın olmak ister. Artık her dönüşte biraz daha yaklaşır ateşe daha yakın olmak için sevdiğine. Daha şiddetle, aşkla çırparak kanatlarını, dö-

ner durur şem'in etrafında, o kadar âşıktır ki, o kadar sevmiştir ki ateşin ayrılamaz yanından. Yaklaşır, hiç durmadan yaklaşır, sevdiğiyle bir olmak, sevdiğine kavuşmak ümidiyle. İşte bu kavuşmanın bedeli canından geçmektir. Pervane de öyle yapar; canından vaz geçer, sevdiğine kavuşur. Vuslat hâsıl olmuştur. Hiç vazgeçmemek olur mu canından, sevdiği ile bir olmak için razıdır yanmaya, can vermeye...

5. Beyit

Eğer derlerse gel yârın yolunda terk-i cân eyle

Sana ey dil düşer mi gayrı meydâna güzâr etmek

(Ey gönül! Sevgilinin yolunda canını ver derlerse başka bir yere gitmek başka bir yere yönelmek hiç sana yakışır mı?)

Yâre teslimiyet çok önemlidir, kayıtsız şartsız bir teslimiyet. Can verip sevgiliye erişen âşık birlik sevincine kavuşur. Çektiği tüm çileler, inlemeler, dertler ortadan kalkmış olur. Sevgiliye kavuşmak varken gayrıya yönelmek, hatta gönlünden geçirmek âşığa hiç yakışmaz. Âşığın tek emeli ne pahasına olursa olsun sevdiği ile beraber olmak, sevdiğine kavuşmaktır. Vuslata lâyık olmanın ön şartı ise sevgiliyi canından çok sevmektir. Bunun için de canını, varını, her şeyini o yâr için saçmaktır.

6. Beyit

Hulûsî'ye murâd oldur ki yârın hâk-i pâyına

Düşüp toprak olup bu cism ü cânı hâk-sâr etmek

(Hulûsi'nin muradı, sevdiğinin ayağının tozu olup, eşiğine kapanıp toprak olmaktır. Cismini ve canını toprak etmek, toprakla bütünleşmektir.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin muradı sevdiği ile bir olmak, beraber olmak vuslata ermektir. Pîri İhramcızâde Hazretleri'nin soy ismi Toprak olduğu için bu beyitte kinaye sanatı çok güzel bir şekilde kullanılmıştır. Toprak kelimesinin hem gerçek hem de mecaz anlamı ifade edilmiştir. Cisminin gerçek mânâda toprak olması dile getirilirken aynı zamanda

"Âşığın tek emeli ne pahasına olursa olsun sevdiği ile beraber olmak, sevdiğine kavuşmaktır. Vuslata lâyık olmanın ön şartı ise sevgiliyi canından çok sevmektir. Bunun içinde canını, varını, her şeyini o yâr için saçmaktır."

Pîri İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi ile vuslat hâli anlatılmıştır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi tarafından anlatılan bir hatırayı şu şekilde nakledelim; İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi (k.s.) hac dönüşü Darende'yi teşrif ettiler. Bizim bahçede oturuldu, çok kalabalık vardı. İhramcızâde Efendi Hazretleri buyurdu ki; "Gardaşlarım Darende'ye ilk geldiğimizde bir çocuk bize yol gösterdi. Biz de o çocuğa para vermek istedik, parayı almadı, 'Himmet isterim.' dedi. Biz de ona himmet ettik. İşte o çocuk bu Hulûsi Efendi. Gardaşlarım şimdi biz Hulûsi, Hulûsi biz olduk. Darendeliler, Darende'nizin kıymetini bilin. Darende'nin suyundan, bir avuç su, toprağından bir avuç toprak olsam o şeref bana yeter.' diye buyurdular."

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri; tasavvufî terbiyesi altında yetiştiği İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (k.s.)'nin âhirete irtihâlinden sonra yazmış olduğu kitabe, Sivas Ulu Camii haziresinde bulunan kabrinin mermer şâhidesine celi sülüs hattıyla yazılmıştır.

Tarîk-i Nakşbendî pîri ebcel mürşid-i kâmil

Garîbullahî Hakkı gavs-i âzam Şeyh İsmâil

Engin gönlünde yüce muradı hâsıl oldu

Toprak toprağa verildi Hakk'a vâsıl oldu

Mehmet SOYSALDI*

Kur'ân Perspektifinde Erzel-i Ömür/Yaşlılık Olgusu

"İnsan hayatında vakit de çok önemlidir. Zira insan hayatında boşa geçirilen bir saniyeyi dahi geri döndürmek mümkün değildir. Dolayısıyla insan, yaşadığı her anın kıymetini bilmeli, onu en iyi bir şekilde değerlendirmelidir."

Yüce Allah Yâsin Sûresi 68. âyette şöyle buyurmaktadır:

"Biz, kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (yaşlandıkça güç ve yeteneklerini azaltırız). Hâlâ akıllarını kullan(arak bütün bu anlatılanlardan ders al)mayacaklar mı?"

Yüce Allah'ın bu dünya için koymuş olduğu kanunlar gereği insan, doğar, büyür, yaşlanır ve ölür. Allahu Teâlâ'nın ömür verdiği her insan yaşlanmak zorundadır. Yaşlanmamak insanın elinde değildir. Nitekim Yüce Allah bu hakîkati, *"Kime uzun bir ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz. Tekrar güçsüzleşir, hiç düşünmüyorlar mı?"* demek sûretiyle ifade etmektedir. İnsanlık tarihi boyunca birçok bilim adamı, yaşlanmayı önlemek veya onu asgarî düzeye indirmek için çok çalışmışlar ancak bu konuda fazla başarılı olamamışlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de *"Allahu Teâlâ her hastalık için bir ilaç yaratmıştır. Ancak bir dert müstesnadır, o da ihtiyarlıktır."* buyurmak suretiyle bu hakîkate vurgu yapmıştır.

İhtiyarlık, aklî melekelerin zayıflaması sebebiyle unutkanlığın başlaması ve çocuklaşarak başkalarına muhtaç hâle gelmektir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde bu hâl için erzel-i ömür ifadesi kullanılmaktadır. İnsanın bilinç ve şuurunu kaybetmeden yaşlanması, kötü bir durum değildir. Ancak insanın bilincini yitirip bunaması, başkalarının yardımına ve desteğine muhtaç hâle gelmesi, hem o kişi için hem de bakan kişi için zor bir durumdur. Hz. Peygamber (s.a.v.), böyle bir duruma düşmekten daima Allah'a sığınmıştır. Nitekim Allah Rasûlü'nün özellikle namazlardan sonra şöyle duâ ettiği nakledilmiştir: *"Allah'ım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, erzel-i ömür/ihtiyarlayıp ele ayağa düşmekten ve cimrilikten sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım. Hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınırım."*

Bu âyetlerden anlaşıldığı gibi yaşlanıp ihtiyarlamak Yüce Allah'ın sünnetullah kanunu

> "İnsan, hayatının her dönemini Yüce Allah'a hakkıyla kulluk yapmak sûretiyle geçirmeye gayret etmelidir. İnsan, bu dünyada yaşadığı sürece sâlih ameller işleyerek Allah'ın sevgisini ve rızasını kazanmaya çalışmalıdır."

gereğidir. Yüce Allah, insanı bir damlacık meni denilen sudan yaratmış, çocukluk döneminde güçsüz iken gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde güç kuvvet vermiştir. Daha sonra ihtiyarlık döneminde insanın o gücü ve kuvveti tekrar zayıflamakta ve yeniden çocukluk dönemindeki gibi güçsüz hâle gelmektedir. İşte bunlar Yüce Allah'ın kudretinin bir göstergesidir. Zira Yüce Allah sonsuz ilim ve kudret sahibidir.

Şüphesiz yaşlılığa tefekkürle bakmak çok anlamlı ve çarpıcıdır. İnsan unutan bir varlıktır. Zaman hızla geçerken yaşlanacağımızı, her şey gibi sağlığımızın ve gücümüzün geçiciliğini, öleceğimizi göz ardı eder, unuturuz.

Yüce Allah Rum Sûresi'nde fâniliğimizi, âhirete ve O'na döneceğimizi zamanın kıymetini hatırlatarak şöyle buyurur: *"Allah, sizi güçsüz*

olarak yaratan, güçsüzlükten sonra size kuvvet veren, kuvvetten sonra sizi zayıflatan ve ihtiyarlatandır. Allah, istediğini yaratandır. (Sizi de ahirette diriltecektir.) O, sonsuz ilim ve kudret sahibidir."

O hâlde insan, hayatının her dönemini Yüce Allah'a hakkıyla kulluk yapmak sûretiyle geçirmeye gayret etmelidir. İnsan, bu dünyada yaşadığı sürece sâlih ameller işleyerek Allah'ın sevgisini ve rızasını kazanmaya çalışmalıdır. Zîrâ insan hayatı, su gibi akıp gitmektedir. Geçmiş, insanın elinden çıkıp gitmiştir. Gelecek ise meçhûldür yani insan ne zamana kadar yaşayacağını bilememektedir. O hâlde insan, içinde bulunduğu zamanı iyi değerlendirmeli, Rabb'inin rızasına uygun sâlih amellerini çoğaltmaya gayret etmelidir.

Allah Rasûlü bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmaktadır:

"İnsanların en hayırlısı, ömrü uzun ve ameli güzel olandır.

İnsanların en şerlisi ise, ömrü uzun ameli kötü olandır."

Demek ki uzun yaşamak mahâret değildir. Önemli olan yaşanılan süreyi iyi değerlendirmek ve Allah'ın rızasına uygun sâlih ameller yaparak geçirmektir. İnsanın yaşlılık döneminde sağlık ve sıhhati bozulmakta, güç ve kuvveti azalmaktadır. Dolayısıyla gençlik ve yetişkinlik döneminde kolaylıkla yapabildiği çoğu şeyi yapamaz hâle gelmektedir. Bunun için zekâsının, güç ve kuvvetinin yerinde olduğu gençlik ve yetişkinlik dönemlerini iyi değerlendirmelidir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz, *"İki nimet vardır ki, insanların çoğu bu nimetleri kullanmakta aldanmıştır: Birincisi sağlık, ikincisi ise boş vakittir."* buyurmaktadır. İnsan hayatında sağlık ve vakit çok önemli nimetlerdir. Ne var ki çoğu insan, bu nimetlerin değerini tam mânâsıyla idrak edemez. Hâlbuki her işin başı sağlıktır. Sağlık olmadan insan hiçbir işini tam yapamaz. Sağlık bozulduğu zaman insan, ne Allah'a karşı ibâdet görevlerini yerine getirebilir ne de dünyevî işlerini mükemmel bir şekilde yapabilir.

İnsan hayatında vakit de çok önemlidir. Zira insan hayatında boşa geçirilen bir saniyeyi dahi geri döndürmek mümkün değildir. Dolayısıyla insan, yaşadığı her ânın kıymetini bilmeli, onu en iyi bir şekilde değerlendirmelidir.

Ebû'l-Atâhiye adlı Abbasi Devri Arap şairi ihtiyarlıktan şöyle şikâyet etmektedir:

"Keşke gençlik tekrar geri gelebilse de bu ihtiyarlığın benim başıma neler getirdiğini bir haber verebilsem." Gençlik elden gittikten son-

ra onu geri getirmek mümkün değildir. Bunun için gençliğin değeri bilinmeli ve en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Gençlik dönemini iyi değerlendirmeyen insanlar, yaşlılık döneminde pişmanlık duyarlar. Yaşlanmayı engellemek mümkün olmadığına göre yaşlılık dönemine şimdiden hazırlanmalı ve sâlih ameller yaparak hayat sermayemizi bilinçli ve şuurlu bir şekilde kullanmaya gayret etmeliyiz.

İnsan, yaşlandıkça onda uzun yaşama isteği ve uzun emellerin gençleştiği söylenir. Aslında insan rûhu yaşlanmamakta, beden yaşlanmaktadır. Yaşlanan kişinin fiziksel yapısında birtakım değişmeler meydana gelir. Örneğin saçları ağarır, yüzünde kırışıklıklar meydana gelir, refleksler azalır, bedenin bazı fonksiyonları zayıflar, kaybolur ve kişi güçsüzleşir. Hafıza zayıflar, kemikler güçsüzleşir. Yaşlılık çağında birçok fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır.

Yaşlıların, "Yaş yetmiş, iş bitmiş.", "Ununu elemiş eleğini asmış." gibi sözlerle nitelendirilmesi doğru değildir. Bunlar insanları sadece fiziksel yeterlilikleri, güç ve güzellikleriyle algılayan popüler kültürün sığ bakış açısına dayanan yanlış yargı ve görüşlerdir. Bu sözleri söyleyenler, yaşlı insanların bir kenara çekilip hayattan el etek çekmesi gerektiğini ifade ederler ki bu doğru bir yaklaşım tarzı olamaz.

Yaşlılık Yüce Allah'ın sünnetullah denilen kanûnu gereğidir. Allah'ın ömür verdiği her insan bir gün yaşlanacaktır. Yaşlanmamak elde değildir. Tüm dünyada Allah'ın sünnetullahını bir anlamda yok sayarak yaşlılığa meydan okuyan estetik ameliyatlar, insanları içi boş ve imansız bir yaşlılığa doğru sürüklemektedir. O hâlde yaşlılık dönemine hazırlıklı olmalı, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde sâlih ameller yapmak suretiyle Allah'ın sevgisi ve rızasına kavuşmaya gayret etmelidir. Dünyaya tefekkür ve imanla bakan mü'min için ibâdet ve ameller derin anlamlar kazanır. Bu kişi artık ailesi ve çevresi için "duâsı alınacak" yol gösterici, öğüt verici bir rehberdir. İnsan bu dönemde, hayatı boyunca edindiği tecrübeler ile doğruları ve yanlışları çok iyi idrak edebilir. Olaylara çok daha geniş bir perspektiften bakabildiği için hayatın muhasebesini iyi yapabilir. Dolayısıyla yaşlılık yılları kalp huzuru ve sükûnet ile geçer. "Nasıl yaşarsanız öyle yaşlanırsınız." sözü bu türlü yaşlılar için söylenmiş bir sözdür. Toplumumuzda, ilerleyen yaşına rağmen, her gün aynı ciddiyetle ibâdetlerini sürdüren yaşlılarımızın yüzündeki huzur duygusu, son âna kadar yaşama tutunmaları anlamlı bir örnektir.

Yaşlılık, insanın güç kuvvetten düşerek her şeyden âtıl kalması, hayattan tamamen kopup kendi kabuğuna çekilmesi demek değildir. İnsanın yapabildiği çeşitli faaliyetlerle yaşlılığı verimli ve sevimli bir hâle getirmesi mümkündür.

Yaşlılık da aynı çocukluk döneminde olduğu gibi ilgi ve sevgiye en çok muhtaç olunan bir dönemdir. Yaşlılara şefkat ve merhametle davranmak, onlara saygı ve hürmet göstermek, toplum içerisinde onları önemsemek, onlara hizmet etmek, yaşlılık döneminde faydalı işler yapmaya yönlendirmek, önemli meselelerde onların görüşlerini almak ve onlara destek olmak çok önemlidir. Bu sebeple onlara sevgi ve saygı gösterilerek, ne kadar değerli oldukları hissettirilmelidir. Zira Sevgili Peygamberimiz, *"Küçüklerimize acımayan, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."* , *"Zayıf ve düşkünlerinize dikkat ediniz. Zira siz onlar sayesinde yardım görür ve rızıklanırsınız."* buyurmak suretiyle yaşlılara ilgi ve saygı gösterilmesini emretmektedir.

Yaşlılığı zorluk ve sıkıntılarıyla birlikte bir nimet olduğunu hatırlamalı, ona iman ve sâlih amellerle kavuşmanın yollarını aramalıyız.

Dipnot

**Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Erol AFŞİN

İşitmek ve Anlamak

"Yine bazen seslerin farklı farklı gelmesiyle birlikte bunun neden olduğuna dair net bir teşhis ortaya koyamıyor. İşte böyle zamanlarda insan başkalarıyla konuşamıyor, muhabbet edemiyor ve kendi kabuğuna çekilmiş oluyor. İnşallah bu tür durumda olan insanlar bir an evvel şifa bulur da bu ruhi çıkmazın içinde bocalamaz. Çünkü işitmek, bünyede denge sağlar. Bir iletişim aracıdır. Beynin dış dünya ile iletişimini sağlar."

Kavramların neler olduğunu daha iyi anlamak için bazen irdelemek gerekiyor sanırım. Bu hem karşımızdaki insanı anlamamıza olanak verecek hem de sıkıntıların neler olduğuna dair bilgi sahibi olmamıza yarayacaktır. Kişinin sıkıntısı ne ise derdi de odur demişler. Zaten dünyada dertsiz insan da olmadığına göre dertsiz bir hayat arama çabası da beyhûdedir diye düşünebiliriz. Yine inanan insanlar olarak dünya hayatının bir imtihan kapısı olduğunu bilir ve sabır gösteririz.

Tıbbiyeli değilim ama hemen hemen yaşım kadar benimle beraber olan kulak rahatsızlığım vesilesi ile kulağa dair birçok konuya vâkıf oldum diyebilirim. Özetle alaylıyım diyebiliriz. Biraz anı, biraz da bazı kelimeleri irdelemek üzere bu yazıyı yazmak istedim. Anılar hem bulunduğumuz hayata not düşmek değil midir? Sıkıntılar ve sevinçler de bizim için olduğuna göre bunlardan bahsetmek abes olmasa gerek. Malûmunuz insanlar kulakları ile işitir, duyar. İşitmek ve duymak aynı kapıya çıkıyor. Hepimiz bir şeyleri işitiriz, kapı sesi, su sesi, araba sesi, uçak sesi, kuş sesi, rüzgâr sesi vb. dünyadaki birçok ses... Bunların hepsi bir gürültü aslında. Modern dünyamızda modern insan topluluğu da bu gürültü kirliliğine maruz kalmaktadır. Sanayi bu kadar hayatımıza girmemişken, bu gürültü kirliliğine daha çok neden olan makineler hayatımızda yokken belki işitme ile alakalı hastalıklar çok fazla yoktu. Tüm bunlar yokken insanlar gayet rahat işitiyor muydu? Kulak hastalıkları yok muydu, mutlaka vardır. Nitekim Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde "Sağırın Hasta Ziyareti" isimli bir hikâye mevcut. Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin 1200'lü yıllarda yaşadığını göz önüne alırsak neredeyse bin yıl öncesinde de insanların kulakla ilgili sıkıntılar çektiğini bu vesîle ile öğrenmiş oluruz. Tabii tıp anıları ya da araştırmaları varsa bu konuda daha geniş bilgiler verebilir ama konumuz çok da teknik verilere gidip kesin rakamlar çıkarmak değil bir düşünceyi harekete geçirmektir. Günümüzde bu gürültü kirliliğine çok

> "Günümüzde bu gürültü kirliliğine çok fazla maruz kaldığımızdan maalesef işitme ile alâkalı şikâyetler ayyuka çıkmaktadır. Sanırım biraz daha sakin bir hayata doğru gidebilirsek bununla ilgili sıkıntılar bir nebze azalabilir."

fazla maruz kaldığımızdan maalesef işitme ile alâkalı şikâyetler ayyuka çıkmaktadır. Sanırım biraz daha sakin bir hayata doğru gidebilirsek bununla ilgili sıkıntılar bir nebze azalabilir. Ama hayatı olanca hızıyla yaşadığımız için ve daha fazlasına ulaşma iştahı olduğundan sanırım bu biraz mümkün durmuyor gibi. Biraz anlamak bakımından Mesnevî'de geçen hikâyenin bir kısmını buraya alıntılamak istiyorum. Ötüken Yayınlarından Hüseyin Top tarafından hazırlanan Gülzâr-ı Hakîkat isimli Mesnevîden Hikâyeler alt başlıklı kitaptan (125,126. sayfa) Sağırın Hasta Ziyareti:

"Sermayesi çok olan zengin bir adam, tanıdığı bir sağıra hitaben; 'Genç komşun hastalanmış gidip görmek yok mu?' dedi.

Sağır:

'Evet komşumdur. Gidip görmek gerekir. Fakat hastalar, tabiî olarak yavaş (sesle) konuşurlar. Acaba ben bu genç hastanın konuştuklarını anlayabilecek miyim? Anlarım ya. Hastaya varılıp hâl hatır sorulduğunda doğal olarak hastanın dudağı hareket edecek. Ben o hareketi kıyas ederek hastanın ne söylediğini ferâsetle anlarım. Meselâ ben hastaya; 'Ey dert ve zahmet çeken komşum nasılsın?' diyeceğim. O da bana tabiî olarak ya 'İyiyim.' ya da 'Değilim.' diyecek. Ben de 'Şükür elhamdülillah.' diyeceğim. 'Ne türlü çorba içersin?' diyeceğim; o da bana ya şerbet ya da mercimek çorbası içiyorum, diyecek. Ben hastaya; 'Yiyip içtiğin sana afiyet

olsun.' diyeceğim. Hastaya tekrar; 'Sana hangi doktor bakıyor?' diye soracağım. Hasta; 'Filan doktor.' diyecek. Ben de hastaya; 'O doktor çok maharetlidir; onun ayağı uğurludur. O doktor gelip bakarsa sen iyi olursun. Çünkü o doktorun ayağını (gelip tedavi etmesini) tecrübe etmişizdir. Herhangi bir hastaya gider de hastayı muayene ve tedavi ederse mutlaka o hasta iyi olur. Dert ve bela ondan defolur diyeceğim.' diye kurgular.

Bu sağır, bu soruları ve cevapları kendi kendine uygun bulup ve kendi kendine karar verdikten sonra hastanın ziyaretine, hâl hatır sormaya gider. Bu sağır, hastanın yatağına, başucuna yaklaşarak 'Nasılsın?' der. Hasta, 'Hastalığın şiddetinden helâk olacak hâle geldim.' deyince sağır; 'Elhamdülillah.' der. Hasta, sağırın bu yersiz şekilde 'Elhamdülillah.' demesinden nefret eder, tedirgin olur, canı sıkılır, üzülme noktasına gelir. 'Bu herif bize düşman mı? Bizi teselli edecek yerde hastalığımın şiddetli oluşuna şükrediyor.' diyerek yüzünü öte tarafa çevirir.

Sağır oralarda değildir. Hastaya; 'Yiyeceklerden ne yiyorsun?' sualine hasta öfkeyle; 'Zehir yiyorum.' der. Sağır, 'Afiyet olsun.' deyince hastanın iyice canı sıkılmaya başlar.

Sağır sorusuna, araştırmasına devam ederek, 'Doktorlardan kim geliyor, kim seni mua-

yene ediyor?' der. Hasta bütün öfkesiyle; 'Azrail geliyor. Haydi, şimdi buradan defol git!' der. Sağır; 'Oh oh! Onun ayağı mübarektir, uğurludur.' diyerek, hastanın yanından çıkıp giderken kendi kendine; 'Şükür hastanın hatırını hoş ettim.' der.

Sağır, hastanın yanından kalkıp gittikten sonra hastanın öfkesi gittikçe artarak; 'Bu adam bizim canımızın düşmanı imiş, neden geldi bu cefâ eden eziyetçi?' der. Sağırın bu münasebetsiz, soğuk sözlerinden dolayı hastanın hiddeti artar ve hastalığı şiddetlenir."

Bu hikâyeyi durumu anlatması açısından çok severim. Zaman zaman da anlatırım. Kulağımızla birçok şeyi duyarız ama bunları anlamayız. İşte anlamak dediğimiz kavram da duyduğumuz sesin ne olduğunu anlamlandırdığımız zaman ortaya çıkar. Duymuş olduğumuz sesin bir şeye ait olduğuna dair bir fikir oluşuyorsa anlamışızdır. Ama sesin neye ait olduğuna karar veremiyorsak sadece işitmekle kalmışızdır, bir ses geliyor ama ne olduğu belirsizdir. Günümüzde işitme engellilerin büyük çoğunluğu işitme cihazları sayesinde duyma yetilerini kazanıyor, yine daha ileri olarak ameliyatla takılan biyonik kulak dedikleri bir işitme cihazı türü de yine işitme sıkıntısı çeken insanların imdadına yetişiyor. Ama hep bir cihaza bağlı kalıyor bu defa. Dolasıyla tıp bazı konularda gerçekten çaresiz kalıyor. Yine bazen seslerin farklı farklı gelmesiyle birlikte bunun neden olduğuna dair net bir teşhis ortaya koyamıyor. İşte böyle zamanlarda insan başkalarıyla konuşamıyor, muhabbet edemiyor ve kendi kabuğuna çekilmiş oluyor. İnşallah bu tür durumda olan insanlar bir an evvel şifâ bulur da bu rûhî çıkmazın içinde bocalamaz. Çünkü işitmek, bünyede denge sağlar. Bir iletişim aracıdır. Beynin dış dünya ile iletişimini sağlar.

İşte sahip olduğumuz bazı değerlerin ne büyük özellikler barındırdığını bilsek hayata bakışımız daha değişebilirdi. İşte buna idrak etmek diyoruz. İşitmek, anlamak ve idrak edebilmek... Doktorlarımız ve odyologlarımız da işitmek ve anlamak arasındaki konuya biraz daha önem verseler sanırım hastaları da rahatlamış olacak. Kulakla ilgili sorunları araştırırken bir doktorun sözü çok hoşuma gitmişti, kalın seslerle duyarız, ince seslerle anlarız demişti. Evet, kalın seslerde bir ses gelir, "bö bö" gibi sanki borudan gelircesine ama ince seslerle birlikte gelen sesleri daha da anlamlandırır ve ne olduğunu çözeriz. Sesi tarif etmek zordur aslında, karşımızdaki insana bunu ifade etmek başlı başına bir sıkıntıdır. Bir şekilde seslerin bozuk olduğunu karşımızdakine ifade ederiz. Bazen elden bir şey gelmez maalesef, biraz daha anlayışla bu dünya biraz daha anlamlı hâle gelir diye umuyoruz.

Mahmut KAPLAN*

Hayâlî Bey'in "Vardır" Redifli Gazeline Dair

"Gönül, Allah'ın nazargâhıdır. Allah'ın konuk olduğu yerdir. Arşa sığmayan yüce Yaratıcı mü'min kulunun gönlüne sığdığını buyurmuştur. İlâhî aşkla aydınlanan bir gönül elbette uyanıktır, gaflete dalmaz; masiva denilen dünya zevklerine, gösteriş ve servetlerine meyl etmez."

Hayâlî Bey 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olup Zâtî ile Bâkî arasında gelen şairlerin en büyüklerindendir. Dîvân'ı yeni harflerle Ali Nihat Tarlan tarafından yayımlanmış olup Cemal Kurnaz tarafından bir tahlil çalışması yapılmıştır. Hayatı hakkında kaynaklarda aydınlatıcı yeterli bilgi bulunduğundan burada uzun uzadıya hayatından bahsetmeyecek "vardır" redifli gazelini anlayabildiğimiz kadarıyla izaha çalışacağız.

1. *Ne zillet vermeğe râgıb ne devlet-hâhımız vardır*
Ko gayrı gayra yâr olsun bizim Allah'ımız vardır

(Bizim, ne aşağılanmamıza istekli (düşmanımız), ne mutluluk, baht dileyen (dostumuz) vardır; bırak yabancı yabancı ile dost olsun bizim Allah'ımız vardır.)

Şair, kötülüğünü, zillete düşmesini, hakir olmasını isteyen bir kimse olmadığı gibi, iyiliğine çalışan bir dostunun da bulunmadığını söylemektedir. Bu ikisi de onun için yabancı gibidir. Devletin üst yönetimine yakın olan insanların dostları da düşmanları da çok olur. Kimi çekemediğinden türlü yollara baş vurur kimi de iyiliği için gayret eder. Hayâlî bu iki tür insanın çevresinde bulunmadığını söylemektedir ki bu biraz şairâne bir zandan öteye geçmez gibi görünüyor. Çünkü şair de zamanında birtakım kıskançlıklara muhtaç olmuştur. Hayâlî, bırak onlar birbirleri ile dost olup anlaşsınlar; bana Allah yeter derken sanki "Dost istersen Allah yeter." özdeyişini hatırlatıyor. Beyitte "zillet vermek" ve "devlet-hâh" gibi zıt unsurlar bir araya getirilmiş; bu ikisinin de şair için yabancı olduğu vurgulanmıştır. Beyitte şairin tevekkülle Allah'a iltica ettiği anlaşılmaktadır.

2. *Tarîkinden ererse menzil-i maksûda her âşık*
Hakîkat râhını gözler bizim bir şâhımız vardır

(Nasıl her âşık amacına kendi yolundan ulaşırsa, bizim de hakîkat yolunu gözleyen bir şâhımız vardır.)

Beyitte âşık kelimesi derviş manasını çağrıştıracak biçimde kullanılmıştır. İnsanların

> "Tasavvuf yolcusu için dünya, âhiretin tarlası ve Allah'ın isimlerinin tecelli ettiği bir sergi salonu, hayatı için lazım olan hususların karşılandığı mekândır. Dünyanın üçüncü yüzü ise heva ve hevesin, gayrı meşru zevklere mekân olmasıdır."

Allah'a ulaşmasını sağlayan sayısız, farklı yollar, tarîkatlar olduğunu vurgulayan şair, kendisine hakîkat yolunu gözleyen bir şâhının (muhtemelen Hz. Ali ya da Kanûnî Sultan Süleyman) olduğunu dile getirmektedir. Hz. Ali, şâh-ı velâyettir. Bütün tarîkatlar öyle veya böyle ona dayanır. Bu sebeple şair, Hz. Ali'ye bağlılığını îmâ ederek kendisinde bir öncelik görüyor. Ancak bu şâh dediği, kendisine ihsanını, yardımını esirgemeyen Kanûnî Sultan Süleyman'ı da kast etmiş olabilir. Burada dikkati çeken husus âşıkların tariklerinden (yol) bahsederken kendisinin "hakîkat" yolcusu olduğunu öne sürmesidir. Bilindiği gibi hakîkat tasavvuf yolunda son aşamadır: Şeriat, tarîkat, hakîkat...

3. *Mey-âlûde sifâlin tâc-ı Cemş'de değişmezler*
Bizim kûy-ı harâbât içre bir dergâhımız vardır

(Bizim harabat mahallesindeki dergâhımızda bulananlar, şarapla bulaşık çanaklarını Cemşid'in tacına değişmezler.)

Beytin zâhirî anlamından meyhanedekilerin içki çanaklarını padişahlık tacı ile değiştirmeyecek kadar dünyaya iltifat etmedikleri anlaşılmaktadır. Beytin tasavvufî mânâsı büsbütün başkadır; harabât tekkedir, buradakiler dervişler, yani Allah'a ulaşmaya çalışan insanlardır. Buradaki "sifal"den kasıt gönülleridir. Henüz yolun başında oldukları için ilâhî aşk mânâsına gelen şarapla gönülleri tam dolmamakla birlikte ilâhî aşkın neşesini hissetmiş, bu coşkuyla

şarap içtikleri (ki bu bildiğimiz hamr değil) çanağı padişahların tacına değişmezler. İlâhî aşk ile âdeta kendinden geçen bu yolcular gönüllerinden dünya malı, serveti, şan ve şöhretine dair arzu ve istekleri sürüp çıkarmışlardır. Bunlar, İran hükümdarlarından Pişdâdiyân hanedânının dördüncüsü olup şarabı icat eden Cem gibi kudretli bir padişahın tacına bile değer vermezler. Dervişler harâbat semtindeki dergâhlarında tam bir istiğna, ihtiyaçsızlık duygusu ile Allah'a yönelmişlerdir. Asıl aradıkları ilâhî aşkla gönül kadehlerinin dolmasıdır. O'nu bulan başka bir şeyin peşinden koşmaz.

4. *Gam-ı dünyâ bizi bilmez velî mâh-ı muharremde*

Şehîd-i Kerbelâ için bir âh u vâhımız vardır

(Dünya tasası, derdi bizi tanımaz, bilmez fakat Muharrem ayında Kerbelâ şehidi (Hz. Hüseyin) için bir ah ve vahımız vardır.)

Tasavvuf zevkine sahip olan Hayâlî, bu beyitte masivayı terk eden, dünyadan kazandığı ile sevinmeyen, kaybettiği ile üzülmeyen bir derviş tablosu çizmektedir. Dünyadaki sıkıntılar umurumda değil, bu sıkıntılar için dünya gamı çekmek bize yabancıdır der ve ilave eder; biz, sadece Kerbelâ'da hunharca şehit edilen cennet gençlerinin efendisi Hz. Hüseyin için Muharrem ayında feryât ve figân ederiz diyor. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in torununun Kerbelâ'da susuz bırakılarak şehit edilmesi İslâm âleminde derin acılar meydana getirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sevgili torununa revâ görülen bu tÂrifi imkânsız gaddarlık asırlardır vicdanları kanatmaya devam etmektedir. Klâsik şiirimizde bu konuyu anlatan "Maktel-i Hüseyn" diye bir tür de gelişmiş; birçok şair dîvânlarında yürek paralayıcı Kerbelâ faciasını işleyen mersiyeler kaleme almışlardır.

5. *Hayâlî sûret-i dünyâya gâfiller gibi tapmaz*

Hakîkat vechine bakmış dil-i âgâhımız vardır

(Hayâlî, gaflette olanlar gibi dünyanın görünüşüne tapmaz (çünkü) bizim dünyanın gerçek yüzüne bakmış uyanık gönlümüz vardır.)

Beyitte iki ayrı hüküm dikkat çekmektedir: İlki, şairin gaflette olmadığını, dünyanın görünüşüne aldanmadığını ifade etmesidir. İkincisi ise gönlünün uyanık olduğu ve hakîkat yüzünü gördüğüne dairdir. Beyti şöyle de çevirmek mümkündür: Ey Hayâlî, bizim, dünyanın görünüşüne aldanmayıp hakîkat yüzünü gören gönlümüz olduğu için biz gafillerden olmayız. Tasavvufta gönül çok önemlidir. Gönül, Allah'ın nazargâhıdır. Allah'ın konuk olduğu yerdir. Arşa sığmayan yüce Yaratıcı mü'min kulunun gönlüne sığdığını buyurmuştur. İlâhî aşkla aydınlanan bir gönül elbette uyanıktır, gaflete dalmaz; masiva denilen dünya zevklerine, gösteriş ve servetlerine meyl etmez. Tasavvuf yolcusu için dünya, âhiretin tarlası ve Allah'ın isimlerinin tecelli ettiği bir sergi salonu, hayatı için lazım olan hususların karşılandığı mekândır. Dünyanın üçüncü yüzü ise heva ve hevesin, gayrı meşru zevklere mekân olmasıdır. Âşık dünyanın ilk iki yüzü ile ilgilidir. Dünyanın sefahat ve rezalet veçhesi olan üçüncü yüzüne ait arzu ve istekler bulunmaz. İlâhî aşk zevkini tadan bir gönlün gaflete düşüp dünyanın bu çirkin yüzüne meyletmesi söz konusu olamaz.

Dipnot

**Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi*

İnsan Ararken

Bir canı görünce dışına değil,
Zâhirden sıyrılıp özüne bakın.
Makama, rütbeye, yaşına değil,
Sözüne sadık mı sözüne bakın.

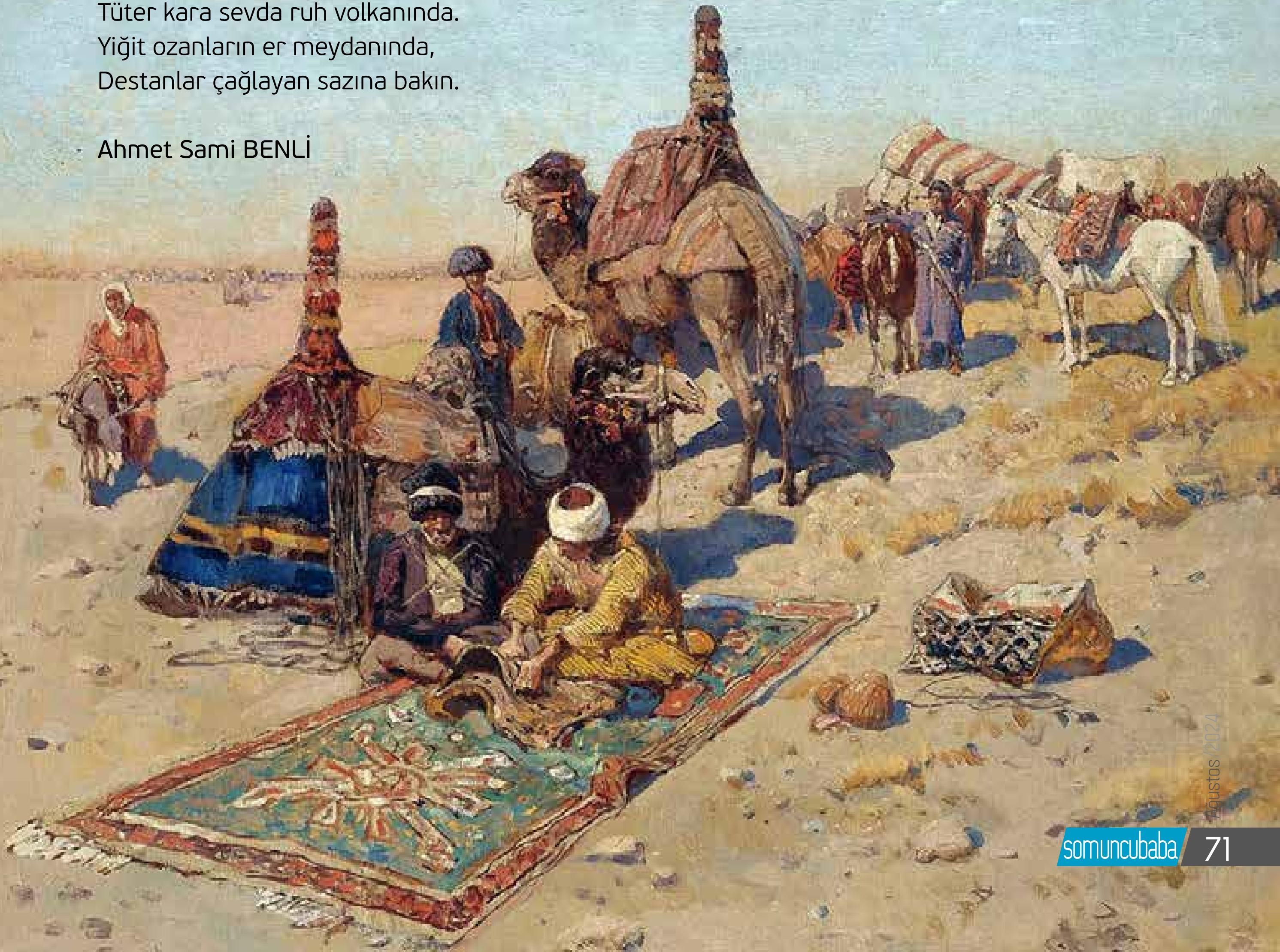
Her gönül bir şehir, suret pencere,
Açılır dünyaya günde kaç kere.
Sorsanız edebin nişanı nere
İnsanın kızaran yüzüne bakın.

Kutsaldır kulların alnının teri,
Helâlle süslenir rızık defteri.
Pul değil kişinin büyük hüneri
Varsa harmandaki izine bakın

Hep böyle sürecek devran sanmayın,
Gülşeni hazanda, viran sanmayın,
Hayatı kar ile boran sanmayın,
Bahar güllerinin nazına bakın.

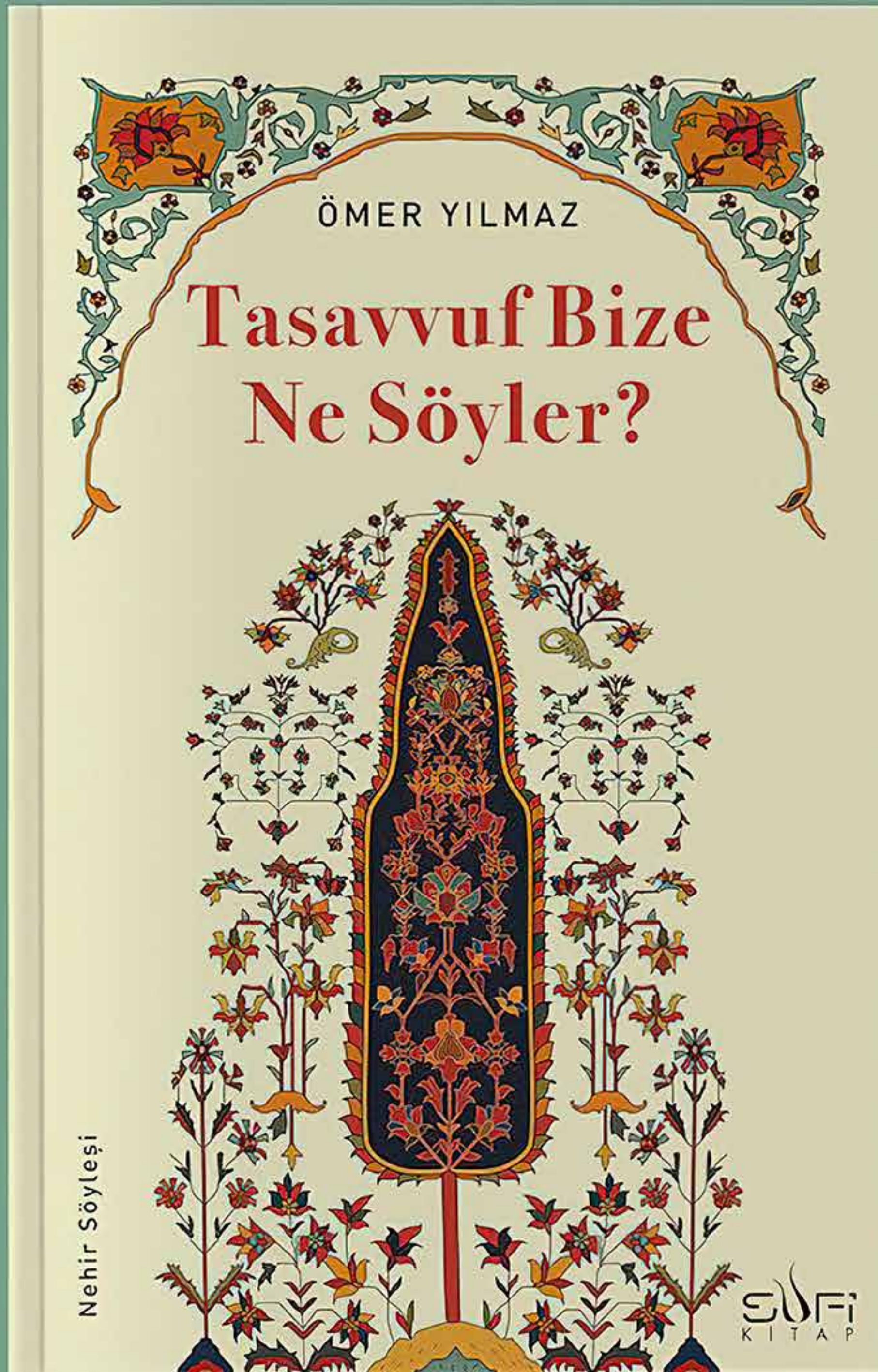
Şairin aşk gezer asil kanında,
Tüter kara sevda ruh volkanında.
Yiğit ozanların er meydanında,
Destanlar çağlayan sazına bakın.

Ahmet Sami BENLİ

Tasavvuf Bize Ne Söyler?

Tasavvuf yolunda nefis mücâhedesini sürdürmekte olanlara mürîd ve mutasavvıf, bu mücâhedeyi tamamlayıp kemale ermiş olanlara sûfî denilmektedir. Sûfîler, bid'atlerden ve nefsin kölesi olmaktan kaçınan, güzel örneğe bağlı ve ona uymaya hazır olan kişlerdir. Sûfîlerin diğer ilim erbabından farklı ilk özellikleri, farzları yerine getirmekten ve haramlardan kaçınmaktan başka malayani denilen boş ve anlamsız meşguliyetleri terk etmek, maksadları ile aralarına giren her türlü alakadan sakınmaktır. Onların Allah'tan başka gaye ve maksadları yoktur.

Ömer Yılmaz'ın kaleme aldığı "Tasavvuf Bize Ne Söyler" adlı eserinde tasavvuf erbabı sûfîler konu edilmiş. Eserin ana omurgasını teşkil eden sûfîler hakkında yazar kitabında şunları ifade etmiş: "Çalışmamızın esasını teşkil eden tasavvuf erbabının bir kısmı sınır boyunu takviye eden birer emniyet gücü, boş arazileri imara açan çiftçilerdir. Yine sûfîlerin bir kısmı, zanaatkâr/sanatkâr, bir kısmı medreselerde müderris, orduda asker, devlet erkinde ihtiyaç duyulduğunda göreve tâlip yöneticilerdir. Onların azımsanmayacak bir bölümü ya edip, şâir, mûsikîşinâs, ya da en azından ağzından duâyı eksik etmeyen edepli, ahlâklı kişilerdir."

Yine yazar eseri hakkında bizlerle şu bilgileri paylaşmakta: "Tasavvuf Bize Ne Söyler, isimli bu çalışma, hocam Prof. Dr. Ömer Yılmaz ile Mart-Haziran 2020 tarihleri arasında bir araya gelerek icra ettiğimiz röportajlardan, son aylarda Covid-19 nedeniyle internet görüşmeleri ile devam ettirdiğimiz yazışmalardan, süreli yayınlar ile eserlerine yapılan atıflardan meydana gelmiştir. Söyleşimizin kitaplaşma sürecinde, konu bütünlüğünü korumak, metnin akıcılığını sağlamak nedeniyle yazışma ve alıntılarda yer yer ekleme ve çıkarmalar yapılarak bazı tasarruflara gidilmiştir."

Eser yedi ana başlıktan meydana gelmiştir.

"Tasavvuf ve Din" başlığı taşıyan ilk bölümde tasavvufun doğuşu ve diğer İslâmî ilimlerle arasındaki ilişkiler ele alınmış, radikal gruplardan hareketle din-şiddet ilişkisine değinilmiş, tasavvufun bunları ıslah edebilmedeki rolü üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde; "Tasavvuf ve İnsan" başlığı altında geçmişten günümüze doğru modern insanın yaşamında karşılaştığı meselelerde tasavvufun rolü sorgulanmıştır.

Üçüncü bölümde "Tasavvuf ve Ahlâk" başlığı altında insânî değerlerle ahlâkî değerlerin örtüşmesi üzerinde durulmuş, sûfîlerin edeb, çalışma ahlâkı ve genel ahlâka dair insanın inşâsında önem arz eden "tahalluk" kavramları ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde "Tasavvuf ve Felsefe" başlığı altında özellikle İbnü'l-Arabî ve onun "vahdet-i vücûd" düşüncesi ele alınmıştır.

Beşinci bölümde "Tasavvuf ve Sosyal Hayat" başlığı altında tasavvufun kurumsallaşmış hâli tekkelerin toplum üzerindeki etkileri, evliyâ inancının sosyo-kültürel hayata yansımaları, tarîkatların İslâmlaşma sürecindeki etkileri ve sûfî geleneğin birlikte yaşama katkısı hakkında bilgi verilmiştir.

Altıncı bölümde "Tasavvuf ve Tenkit" başlığı altında tasavvufa içten ve dıştan yöneltilen eleştirilerin tartışmaların, ithamların, haklı-haksız eleştirilerin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Yedinci bölümde "Tasavvuf ve Tarîkat" başlığı altında tarîkatların tasavvuf tarihindeki yeri, tarîkat ve tekkelerin sosyal fonksiyonları, tekke ve sanat, tekke ve edebiyat, tekke ve mûsikî konuları ele alınmış.

Sûfî Kitap

Tel: 0530 834 88 88

Hastalıklar Bize Ne Anlatır?

"Hastalıklar bize aslında her şeyin O'nun elinde olduğunu, dilerse hasta edip dilerse şifâ vereceğini bildirir. Şükürsüz geçen günlerimizi ve bu konudaki ihmalimizi hatırlatır. Sağlığımız için her gün Yüce Mevlâ'ya şükretmemiz gerektiğini hatırlatır."

Hastalıklar bize ölümü hatırlatır, hesap gününün yaklaştığını kulağımıza fısıldar... Bedenimizin Sahibi'nin dilediği zaman emanetini alabileceğini, kabirden hiç de uzak olmadığımızı söyler. Her an filmin yarıda kalabileceğini, bir an evvel yapmamız gerekenleri yapmamız gerektiğini hatırlatır. Abdesti, namazı, zekâtı, haccı, iyi insan olmayı geciktirmememizi öğütler.

Hastalıklar yürüyeni durdurur, koşanı yavaşlatır. En yüksek binaların bir gün yıkılacağını, en büyük ağaçların bir gün devrileceğini söyler. Dağ gibi insanların bir gün iğne ipliğe dönebileceğini, gücüne kuvvetine güvenen yiğitlerin âciz kalabileceğini hatırlatır. Güç ve kudretin kalıcı olmadığını, mutlak güç ve kudret sahibinin yalnızca Cenâb-ı Hak olduğunu ilân eder.

Hastalıklar binlerce plânı yarım bırakır, uzun emellere "Dur!" der. İnsanoğlunun bitmek tükenmek bilmeyen hırslarına, isteklerine gem vurur. Vücuduna bile hükmedemeyen insana kibrin hiç de yakışmadığını gösterir. Olması gerektiği gibi; Rabb'imizin dîvânında ancak bir dilenci olduğumuzu hatırlatır. En sonunda da gideceğimiz başka bir kapının olmadığını haber verir.

Bir zamanlar şımarıklık yapan nefsimiz, hastalığın tesiriyle mahzunlaşıp yelkenlerini indirir. Hastalıklar, yükseklerden uçanların kanatlarını kırar, eğilmek bilmeyen başları eğdirir. Zenginlik, makam, mevki ve şöhret gibi aldatıcıları alt etmemizde bize yardımcı olur. Kendini merkeze almaktan sağını solunu görmeyen zavallı insanı uyandırır. Artık onun gözleri yerdeki karıncayı görmeye, sokaktaki çocuğun ağlamasını duymaya başlar.

Hastalıklar bizi "Falan şöyle yapmış, filan böyle yapmış."ın dedikodusundan kurtarıp, bize kendi derdimize düşmeyi öğretir. Kendimize dönmemizi ve kendi gerçeğimiz ile yüzleşmemizi sağlar. Dünya hayatını hafife almamamız, gaflete dalmamamız gerektiğini hatırlatır. Dünyanın bir eğlence yeri olmadığı gerçeği ile bizi yüzleştirir. Hayatla dalga geçilmeyeceğini yani kulluğun ciddî bir iş olduğunu öğretir.

> "Hastalıklar bir nasihatçi olduğu gibi hastalar dahi lisan-ı halleri ile birer nasihatçidirler. Bunun için İslâm dininde hasta ziyâreti konusuna önem verilmiş ve bazı âlimlerce hasta ziyâreti 'sünnet-i müekkede' olarak ifade edilmiştir."

Hastalıklar bize aslında her şeyin O'nun elinde olduğunu, dilerse hasta edip dilerse şifâ vereceğini bildirir. Şükürsüz geçen günlerimizi ve bu konudaki ihmalimizi hatırlatır. Sağlığımız için her gün Yüce Mevlâ'ya şükretmemiz gerektiğini hatırlatır. Şifâ ve derman için yalnızca O'na yalvarıp yakarmayı tavsiye eder. Nitekim Kur'ân-ı Kerim, Hazreti İbrahim (s.a.v.)'ın şöyle dediğini bildiriyor: *"Hastalandığım zaman bana şifâ veren O'dur."*[1]

Hastalık Nimettir

Hastalıklar bu ve buna benzer hikmetleri kavramamıza vesîle olduğu için bir nimettir. Aynı zamanda sağlığın da kıymetini bize öğrettiği için ayrıca değerlidir. Bir insan sağlıklıysa ona sanki dünyalar bağışlanmıştır. Bu gerçeği İki Cihan Güneşi Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle ifade ediyor: *"Sizden kim huzuru yerinde, bedeni sağlıklı ve günlük yiyeceği de yanında olarak güne başlarsa, sanki dünyalar ona bağışlanmış gibidir."*[2]

Fakat ne yazık ki bizler sağlığımızın değerini tam olarak idrak edemiyoruz. Küçük yaşlardan itibaren yapay ve GDO'su ile oynanmış besinleri tercih ediyor, bilhassa çocukken ve gençken sağlığımızın değerini hiç bilmiyoruz. Sağlık nimetinin farkına vardığımızda ise bedenimizi hor kullandığımız için iş işten geçmiş olabiliyor. Hele ki işin içerisine sigara, içki ve uyuşturucu

gibi dinimizin yasakladığı zararlı maddeler de girmişse sağlık nimeti hepten heba oluyor.

İki Cihan Güneşi Peygamber Efendimiz sağlımızın kıymetini bilme konusunda şu unutulmaz öğüdü veriyor: *"Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini bil. İhtiyarlığından önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, fakirliğinden önce zenginliğinin, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümünden önce hayatının."*[3] Fakat o da biliyordu ki insanoğlu bu konuda aldanmıştır. Bu hakîkati de şöyle ifade ediyor: *"İki nimet vardır ki, insanların çoğu onları değerlendirme hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit."*[4]

Hasta Ziyâreti

Hastalıklar bir nasihatçi olduğu gibi hastalar dahi lisan-ı hâlleri ile birer nasihatçidirler. Bunun için İslâm dininde hasta ziyâreti konusuna önem verilmiş ve bazı âlimlerce hasta ziyâreti "sünnet-i müekkede" olarak ifade edilmiştir. "Vâcip" olduğunu söyleyen âlimler de vardır. Buna göre bir hastayı yaşadığı yerde kimse ziyâret etmez ve ihtiyaçlarını karşılamazsa, orada yaşayan bütün Müslümanlar bundan sorumlu olur. Çünkü İslâm dini hastaların bakımından toplumu sorumlu kılmıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hasta ziyâreti yapanları şöyle müjdelemiştir: *"Bir insan, bir hastanın hâlini hatırını sormaya gider veya Allah için sevdiği bir kişiyi ziyâret ederse, ona bir melek şöyle seslenir: Sana ne mutlu! Güzel bir yolculuk yaptın. Kendine cennette barınak hazırladın!"*[5]

Bu güzel müjdeyi içselleştiren Yûnus Emre Hazretleri bu hakikati şiir dilinde şöyle ifade ediyor:

Bir hastaya vardın ise,

Bir yudum su verdin ise,

Yarın anda karşı gele,

Hak şerabın içmiş gibi.

Hasta ziyâreti esnasında ziyâreti uzun tutmamak, yanında yüksek sesle konuşmamak gibi birçok edep kurallarından bahsedilir. Bu edep kurallarından pek fazla bilinmeyen bir tanesi daha vardır ki o da hastanın yanında gönlümüze ve dilimize sahip çıkmaktır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu hususta şu öğüdü veriyor: *"Hasta veya ölünün başında bulunduğunuz zaman güzel sözler söyleyiniz. Zira melekler sizin dualarınıza âmin derler."*[6]

Peygamber Efendimiz hasta birisini görenlere ise şu tavsiyede bulunmuştur: *"Bir hastalığa yakalanmış birini gören kimse (içinden) şöyle duâ ederse, o hastalık onun başına gelmez. Seni imtihan ettiği hastalıktan beni koruyan ve beni yarattığı birçoklarından üstün tutan Allah'a hamd olsun."*[7] Yine şu hadis-i şerife göre hastadan duâ istemek de tavsiye edilmiştir: *"Ziyâret için bir hastanın yanına girdiğinde ondan senin için duâ etmesini iste. Zira onun duası, meleklerin duâsı gibidir."*[7]

Hasta ziyâretinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da hastaya olumlu telkin vermek yani moral desteği sağlamaktır. Günümüzde en güzel ve en büyük tam teşekkülü hastaneler inşâ edilirken hastalara manevî terapi gibi hususlar nedense ihmâl edilmektedir. Oysa insan beden ve ruh boyutuyla, madde ve mânâ cihetiyle ele alınması gereken bir varlıktır. Bu konuda Prof. Dr. Ahmet Coşkun Hoca'nın tespit ve tavsiyeleri şöyledir:

"Tıpta telkinle tedavinin yeri ve önemi büyüktür. Hekimler, verdiği ilaçlardan çok telkinleri ile hastaya faydalı olmaktadırlar. Ümidini kaybetmeyen nice ağır hastaların iyileştiği, ümidini kaybedenlerin de çok basit bir hastalıklarını bile kötüye götürdükleri bilinmektedir. Dinimizde hasta ziyâretinin sevap ve sünnet oluşu bundandır. Hastayı ziyâret eden ona ümit ve cesaret verici güzel telkinlerde bulunur, nice ağır hastaların iyileştiklerine dair misaller verirse ona karşı en büyük iyiliği yapmış olur. Dinimizde bir tebessümün, birinin yüzüne karşı gülümsemenin ve güzel sözler söylemenin sadaka oluşu bundandır. Ferdî açıdan da hep güzel şeyler duyan düşünen kimseler, güzel rüyalar görürler, hayatlarından lezzet alırlar. Kötü, korku ve ümitsizlik verici şeyler düşünenler, korkulu rüyalar görür ve tedirgin olurlar."[8]

Dipnot

1.26/Şuara, 80.

2.Tirmizî, Zühd, 34.

3.Hâkim, Müstedrek, IV, 341.

4.Buhârî, Rikâk, 1.

5.Tirmizî, Birr, 64/2008; İbn-i Mâce, Cenâiz, 2.

6.Müslim, Cenâiz, 6; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 15.

7.İbn Mâce, Cenâiz, 1.

8.Ahmet Coşkun, Sohbetler ve Hatıralar, s. 180

Hamit DEMİR*

Senin Nûrun
Gören Gözler

Anadolu sahası Türk edebiyatının ilk şairlerinden olan Şeyyâd Hamza'nın hakkındaki bilgiler sınırlı ve tartışmalıdır. Fakat mutrib, kıssahan anlamına gelen şeyyâd kelimesinden de anlaşılacağı üzere onun Mevlevîler arasında yüksek sesle manzûmeler teganni eden bir tür okuyucu (gûyende) olduğu bilinmektedir. Eğitim hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Şeyyâd Hamza, halk arasında dolaşarak şiirleri ile tasavvuf öğretisini yayan bir dervişti. Akşehir dolaylarında yaşadığı ve 14. yüzyılın ikinci yarısında vefât ettiği bilinmektedir. Şeyyâd Hamza'nın şiirleri onun Arapça, Farsça bildiğini ve İslâm kültürüne vâkıf olduğunu göstermektedir. Şairin dörtlük, mesnevî, kaside ve gazel tarzındaki şiirlerinin hemen hepsi dinî-tasavvufî içeriklidir. Destân-ı Yûsuf adlı mesnevîsi, Gazneli Mahmud ile bir derviş arasında yapılan madde ile mânâ mukayesesi anlatan Dâsitân-ı Sultân Mahmûd, Ahvâl-i Kıyâmet, Mi'racnâme ve Vefât-ı Hazret-i Muhammed aleyhi's-selâm bilinen eserleridir. Hazreti Peygamber'e Peygamberimiz (s.a.v.) duyduğu derin sevgi, onun şiirlerinde öne çıkan hususlardandır.[1] Şeyyâd Hamza'nın na't-ı şerîfinden seçilen bazı beyitler kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir.

Senin aşkın kamu derde devâdır yâ Rasûlallah
Senin katında hâcetler revâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallâh! Senin aşkın bütün dertlere devâdır, senin katında ihtiyaçlar giderilir.)

Na't-ı şerîfin tamamında kafiye kısımları nidâ sanatı ile şekillenmektedir. Şairin Hazreti Peygamber (s.a.v.)'e hitâp ederek şiirini kaleme alması, sanki karşısındaki birine hitâp ettiğini düşündürmekte ve samîmî bir söyleyişe imkân vermektedir.

Senin nûrun gören gözler ne ay gözler ne yıldızlar
Nûrundan gece gündüzler ziyâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallâh! Senin nûrun gören gözler, ne aya ne yıldıza bakar. Zira gece de gündüz de senin nûrunla aydınlanmıştır.)

> "Yaratılmışlar arasında ilk haset eden şeytandır. Şeytan, insanlığın atası olan Hz. Âdem'e verilen esmâ bilgisi ve nübüvveti; insana yüklenen emanet ve hilafeti çekememiştir. İnsanoğluna ve özellikle Muhammed (s.a.v.) ümmetine düşmanlığı kıyamete kadar devam edecektir."

Hazreti Peygamber (s.a.v.)'in güzelliğini bir hüsn-i talil ile anlatan şaire göre gece ve gündüz, O'nun sayesinde aydınlıktır. Dolayısıyla Hazreti Peygamber (s.a.v.)'i görenler, doğru yolu bulmak için âlemdeki ışık kaynağı olan ay ve yıldıza bakmaya ihtiyaç duymazlar. Maddî bir benzetmeye konu olan bu metaforlarda ayrıca Hazreti Peygamber (s.a.v.)'in ümmetine yol gösteren rolüne atıf yapılmaktadır. Aslında bu benzetmeye imkân tanıyan kelimeler Kur'ân-ı Kerîm'de "Ey peygamber! Seni tanık, müjdeci, uyarıcı, izniyle Allah'a çağırıcı ve etrafını aydınlatan bir ışık olarak gönderdik."[2] âyetinde zikredilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) günah ve masiva kiriyle kararan gönülleri aydınlatan bir manevî meşaledir.

Terinden açılır güller sözünden şehd ü şekkerler
Seninle hasta gönüller şifâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallah! Güller terin sayesinde açılır, bal ve şekerlerse sözlerin sayesinde tatlıdır. Hasta gönüller, seninle şifa bulurlar.)

Hadis kitaplarımızda kaydedildiği üzere[3] Peygamber Efendimiz'in terinin doğuştan güzel koktuğu bilinmektedir. Şeyyâd Hamza daha sûfîyane bir muhayyile ile terin, aynı zamanda bütün güllerin açılma sebebi olduğunu ifade etmektedir.

Habîbsin pâdişâhlara tabîbsin dertli âhlara
Şefâatin günahkâra afâdır yâ Rasûlallâh

(Yâ Rasûlallah! Tüm padişahların sevgilisi, âh çeken dertlilerin doktorusun. Şefaatin, günahkâr insanların affedilmesidir.)

Padişahlar olanca saltanatlarına rağmen Hazreti Peygamber (s.a.v.)'e âşıktırlar. Bunun en güzel örnekleri Osmanlı padişahlarının yazdığı na'tlarda kendini göstermiştir. Söz gelimi Fransa Kralı Fransuva'ya yazdığı mektupta kendini Hakanlar Hakanı şeklinde vasfeden, cihana hükmetmiş kudretli padişah Kanûnî Sultan Süleyman Han, iç dünyasında kopan muhabbet ve hasret fırtınalarına galebe çalamamış, yücelerden gelen bir şuurla ve derin duygularla Hz. Peygamber (s.a.v.)'i öven şiirler kaleme almıştır.[4]

Ay u güneş yedi yıldız seni över kamu düpdüz
Senin sözünden ayruk söz hatâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallah! Ay, güneş ve yedi yıldızın hepsi seni överler. Senin sözüne uymayan söz hatadır.)

"Klasik telakkiye göre haftanın yedi gününden her biri bir yıldızın etkisi altındadır. Bu yıldızlar güneş, ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn'dür."[5] Dolayısıyla her bir güne tesir eden yedi ayrı yıldızın övgüsü, aslında varoluşu mümkün kılan zaman ve mekâna dair tüm unsurların Hazreti Peygamber'i övdüğünü ima etmektedir. Beytin ikinci dizesinde ise şair, sözlerin doğruluğunu-yanlışlığını belirleyecek bir mihenkten söz etmektedir. Buna göre Kur'an ve sünnete uymayan söz hatalıdır.

Haset kılar sana iblîs zehî ahmak olur telbîs

Seni sevdiğiçün İdrîs alâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallah! İblis sana haset etmekte, hileciler ahmak olur. Seni sevdiği için İdris (as) yüce bir mertebededir.)

Beyitte geçen zehî/zihî kelimesi, Farsça kökenli olup ne güzel, aferin anlamlarına gelir. Dolayısıyla şair, kendi kusurunu görmeyip sahte bir gerçekliğe aldanan (telbis) şeytanın, hasetten kaynaklanan aldanmasından istihza ile bahsetmektedir. Yaratılmışlar arasında ilk haset eden şeytandır. Şeytan, insanlığın atası olan Hz. Âdem'e verilen esmâ bilgisi ve nübüvveti; insana yüklenen emanet ve hilafeti çekememiştir. İnsanoğluna ve özellikle Muhammed (s.a.v.) ümmetine düşmanlığı kıyamete kadar devam edecektir: *Her düşmanlığın giderilme umudu var / Hasedden doğan düşmanlık hariç.*[6]

Vururlar nevbetin dâim beş vakt sünnetin kâim

Gelirse hânına her kim salâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallah! Sünnetini işleyerek beş vakit nevbet vururlar / ezan okurlar. Kim davet ettiğin evine gelirse onun için övgüdür.)

Şeyyâd Hamzâ beytin bütünlüğüne bakıldığında müminleri namaza davet eden ezân ve salattan söz etmektedir. Buna mukabil ikinci beyitte salâ kelimesini lügat anlamıyla övgü manasında kullanmaktadır. Ezân-ı Muhammedî terkibini burada tekrar hatırlamak ve günde beş vakit Muhammedî çağrıya muhatap olduğumuzu vurgulamak gerekebilir. Ardından bu çağrılara ne kadar icabet ettiğimiz konusunda kendimizi hesaba çekebiliriz. Zira şaire göre bu davete uyup mescide gidenler övülecekler, bu davete icabet etmeyenlerse yerilecektir.

Şeyyâd u Hamza ol şâhtan diler kim kurtula âhtan

Seni medhetmek Allâh'tan atâdır yâ Rasûlallah[7]

(Yâ Rasûlallah! Şeyyâd Hamza, âhtan kurtulmayı Allah'tan diler. Seni methetmek, Allah'ın bir lütfudur.)

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke Yâ Rasûlallah!

Dipnot

**Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

1.Detaylı bilgi için bk. Orhan Kemal Tavukçu, "Şeyyâd Hamza", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 23 Temmuz 2024); Mehmet Gürbüz, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Erişim 23 Temmuz 2024), "Şeyyâd Hamza".

2.el-Ahzâb 33/46.

3.Buhârî, "Menâkıb", 20; Müslim, "Fezâil", 81-83.

4.İlgili na't ve şerhi için bk. Hamit Demir, "Hakanlar Hakanı'ndan Âlemlerin Sultanı'na", Somuncu Baba İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi 249 (Temmuz 2021).

5.İlyas Çelebi, "Yıldıznâme", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 23 Temmuz 2024).

6.Ebû Hâmid Muhammed b. Ahmed Gazzâlî, Hak Yolcusuna Öğütler Ey Oğul/Eyyühe'l-Veled Ledünni İlim Risâlesi, çev. Asım Cüneyt Köksal (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017), 47.

7.Emine Yeniterzi, Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji) (Ankara: TDV Yayınları, 2015), 4.

M. Nuri YARDIM

Kıbrıs Bizim Canımız

“Bayrak Şairimiz Ârif Nihat Asya le birlikte birçok kıymetli şairimiz de gönüllerindeki Kıbrıs sevdasını şiir meşaleleriyle tutuşturup koşturdular. Abdurrahim Karakoç’tan Abdullah Satoğlu’na kadar...”

Kıbrıs bizim neyimiz olur? Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti diyoruz ama güzel ada Kıbrıs, bütünüyle düne kadar bizim değil miydi? Karadeniz'de Kırım Yarımadası, Akdeniz'de Kıbrıs Adası bizim ileri karakollarımızdı, deniz fenerlerimiz, güvenlik karargâhlarımızdı. Çevreyi kollayan, sulh ve sükûnu sağlayan, düşmanı gözeten sınır emniyetimizdi. Bugün "Mavi Vatan" kavramıyla ifade ediyoruz. Mavi Vatan'ın öz be öz cengâverleri, yiğitleri, uç beyleri, kahramanlarıydı. Mademki "Kıbrıs bizim neyimiz olur?" diye sual ile girizgâh yaptık. Öyleyse cevabını verme vaktidir; Kıbrıs bizim canımız, yüreğimiz, gözbebeğimiz, özümüzdür. Evlâdımız, oğlumuz, sözümüzdür. Kıbrıs bizim öz be öz has toprağımızdır. "Yavru vatan" ne güzel ifadedir. Bir insan yavrusunu kendisinden de çok sever değil mi? Evet, Türkiye sevdalıları, aynı zamanda Kıbrıs âşıklarıdır. Bir âşığı, maşûkundan kim ayırabilir? Kıbrıs'tan bahsederken muazzam tarihinden söz edecek değilim. O destanî bir konu ve kitaplık çapta bir mevzudur. Nitekim daha on gün önce başta Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan ve devlet erkânı bu güzel adamıza çıktılar. Kıbrıs Harekâtının 50. yıldönümü merasimlerine katıldılar.

Tam Elli Yıl Geçti

Bundan on bir gün önce Kıbrıs Barış Harekâtının 50. yılını şanla şeref kutladık. Yarım asır önce millet olarak yaşadığımız bu heyecanı hem anavatanda, hem de yavru vatanımızda yaşadık. Coşkulu törenler yapıldı, unutulmaz faaliyetlere imza atıldı. Bu sevinci her zaman yaşamak ve yeni nesillerimize de yaşatmak zorundayız. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın başta BM'de olmak üzere her ortamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınması çağrıları mutlaka karşılık bulacaktır. Önce Türk dünyasının soylu devletleri, ardından İslâm âleminden ülkeler, en sonunda da hür dünyada pek çok ülke, bu gerçeği kabullenecek ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni resmen tanımak zorunda kalacaklardır. Hakîkat bu, gerisi hayalden

> "Türk edebiyatının tanınmış simalarının, Kıbrıs hakkında yürek dille kaleme aldıkları şiir ve nesirler bir araya getirilse rahatlıkla beş on ciltlik bir antoloji ortaya çıkar."

ibaret! Bilindiği gibi 1974 yılının Temmuz ayına kadar Yunanistan'ın desteklediği güney Kıbrıslı bazı terörist Rumlar, adadaki Türklere ağır zulümlerde bulunmuş ve katliamlar yapmıştı. Bunun üzerine "Ya taksim ya ölüm!" mitingleri hem KKTC'de hem de Türkiye'de yoğun biçimde başlamıştı. Rumların Türklere baskısı ve uyguladığı şiddet devam edince, Türkiye'nin kahraman ordusu, 20 Temmuz 1974 tarihinde bir şafak vakti hem havadan hem de denizden Kıbrıs Adası'na çıkarma yapmış ve ardından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti resmen kurulup bütün dünyaya ilan edilmişti.

Yarım Asrın Ardından

Zaman ne çabuk geçmiş. Tam 50 yıl. Dile kolay ama yaşayan bilir. Henüz 14 yaşımda küçük bir çocuktum. Memleketimiz Siirt'te olağanüstü bir hâl vardı. Âdeta bütün şehir ayaklanmış, mahşerî bir hâl yaşamıştık. Cümle ahâli evlerinden, dükkânlarından çıkıp yollara düşmüştü. Biz

de çocuğuz ya... Severiz böyle şenlikleri... Kalabalığa biz de tâbi olduk. Mahalledeki arkadaşlarla yürüyoruz. Ama nereye? Bilmiyoruz. Madem herkes o tarafa yürüyor, biz de uyalım. Uyduk kalabalığa... Askerlik Şubesi'nin önüne gelmişiz. Binanın önünde kurulan kürsülerden coşkulu konuşmalar yapılıyor, vatan millet sevgisi anlatılıyordu. Ellerde Türk bayrakları dalgalandırılıyordu. En çok da Kıbrıs'ın adı geçiyordu. "Kıbrıs bizim vatanımız! Fedâ olsun canımız!" sloganları, dört bir yanı inletiyordu. Az sonra herkes kuyruğa girdi. Ben de arkadaşlarım gibi kuyruktaki yerimizi aldık. Arkadaşlarımın önünde ben vardım. Meğer bu "gönüllü asker" yazılma topluluğuymuş. Kürsünün yanındaki bir masada şube memuru isim alıyor, imza attırıyormuş. Kıbrıs'a savaşmak üzere gönüllü gitmek isteyenler burada. Sıra bana gelince memurun önüne çıktım. "Ben de asker olmak istiyorum." deyiverdim. Memur bana sevgiyle baktı, tebessüm etti; "Ama şimdi çok küçüksün. Biraz daha büyü, ileride inşallah seni de vatan müdafaasına yollarız." Melûl, mahzûn bir şekilde çıkmıştım sıradan. Arkadaşlarım da aynı şekilde. Biz mahallemize dönerken yetişkin abiler isimlerini yazdırdılar sonra da "gönüllü asker" olarak yavru vatan Kıbrıs'ı savunmak için yola çıktılar. Galiba bende ilk vatan sevgisi, bayrak şuuru o zaman uyandı.

Şairlerin ve Yazarların Sevdası

Bizim şairlerimiz ve yazarlarımız Kıbrıs sevdasından hiçbir zaman vazgeçmedi. Türk edebiyatının tanınmış simalarının, Kıbrıs hakkında yürek dille kaleme aldıkları şiir ve nesirler bir araya getirilse rahatlıkla beş on ciltlik bir antoloji ortaya çıkar. Bunlar arasında Münevver Ayaşlı, Mustafa Necati Sepetçioğlu ve Ârif Nihat Asya gibi edebiyatçılarımızın müstakil eserleri de vardır. Ayaşlı'nın 1971'de kaleme aldığı Kıbrıs Fetvası eseri, değerini hâlâ koruyor. Sepetçioğlu Kıbrıs'a dâir kıymetli bir romana imza atarken Ârif Nihat Asya, Kıbrıs Rubaîleri ile Akdeniz'deki güzel vatanımıza güzellemeler yaptı, vatan uğruna şehit düşen Mehmetçiklere ise mersiyeler yazdı. Asya'nın rubâileri Kıbrıs'a dâirdir. *"Arılar" onlardan biri; "Yollarda yemiş yemiş bütünler, yarılar.../Yerlerde çiçek çiçek beyazlar, sarılar;/Kuşlar gelecek Kıbrıs'a kursun sofra.../Kıbrıs'ta petek yapmaya gelsin arılar!"* Şair, tarihe uzanırken "Serdengeçtiler" dörtlüğünde kahramanlarımıza selâm yolluyor: *"Sadık Paşa, Girne toprağından geliyor;/Bir göl kıyısından Hala Sultan geliyor;/'Bayraktar'a, Canbolat, yetişmiş doğudan.../Ardınca seğirtip Kutup Osman geliyor."* Asya'nın ağıtları, mersiyeleri de var Kıbrıs için. Bilhassa zulüm gören soydaşlarımız, dindaşlarımız hakkında. Ama şair, daha ziyâde güzel yönleriyle hatırlar bu ezelî ve ebedî yârimizi. Tıpkı "Ay" rubâisinde olduğu gibi; *"Ay, pencereden bakınca bir komşu gibi/Dursak da, görünsek de, gülüm, uslu gibi/"Kıskandırıp imrendirelim, derdik, ayı..."/Kıbrıs, kanımızdaydı ılık bir su gibi."* Bu dörtlüklerde Kıbrıs'ın güzelim coğrafyası da tasvir edilir. Tıpkı "Harita"da olduğu gibi; *"Kıbrıs bu... haritasında yüzlerce nehir/Yaprakta damarlar gibi yelpazeleşir;/Aslında, fakat yanar yürekten 'su!' diye/Bir yanda yamaç, köy, ova; bir yanda şehir!"* Ârif Nihat Asya şuurlu bir şairimizdir. Adadaki kavganın hilâl-haç kavgası olduğunun farkındadır. Nitekim bunu "Karaltı" rubâisinde şöyle dile getiriyor: *"Bir kapkara gölge... Kıbrıs'ın damgası bu!/Birlikte beraber yaşamak dalgası bu!/Zannetme ki boşluktaki sesler boşuna:/Çanlarla ezanların ağız kavgası bu!"* Kıbrıs deyince akla vatan gelir, bayrak gelir, şühedâ gelir. Şairimiz de "Şehit" dörtlüğünde bu manayı dile getiriyor: *"Sessizce deyip 'Kâbe'yi alsın sağına!'/Sarmış ana, son oğlunu son kundağına.../Ey Kıbrıs'ım, en çok yakışan süs ebeden-/Ölmezlerdir şehidinin toprağına!"* Türbeler evliyalar içindir ama aynı zamanda şühedâ mekânıdır. Asya da bir "Türbe" dörtlüğü diker edebiyat toprağımıza; *"Kurbanların -ey Kıbrıs'ımız, Kıbrıs'ımız./Öz kardeşimi, öz oğlumuz, öz kızımız.../Rahmet dileyen türbene -artık- kandil/Olmuş... Başucunda ağlar ay-yıldızımız!/Kıbrıs Rubaileri,"* Bazı aylar zafer aylarımızdır. Ağustos gibi. Ama artık Temmuz da destan ayımızdır. Çünkü bu sıcak ayda, 15 Temmuz Destanı'nı yaşadık ardından 20 Temmuz'da Kıbrıs Harekâtı... Ârif Nihat Asya da

“Temmuz” başlığını veriyor bir rubaisine; *“Temmuz bu… yürek hızlı, nabız olur;/Akşamları, içler bile yıldızlı olur…/Kıbrıs’la beraber geçiren, bir geceyi,/Uykuyla geçirmediyse Kıbrıslı olur.”*

Sakın “Kıbrıs’ı sadece Ârif Nihat Asya mı destanlaştırdı?” diye düşünülmesin. Birçok kıymetli şairimiz de gönüllerindeki Kıbrıs sevdasını şiir meşaleleriyle tutuşturup koşturdular. Abdurrahim Karakoç’tan Abdullah Satoğlu’na kadar… Ama hepsinden bahsetmek bu yazının sınırlarını aşar. Biz örnek olsun diye Bayrak Şairimiz Ârif Nihat Asya’yı seçtik. Kıbrıs’ı unutmayan, ihmal etmeyen şairlerimize selâm olsun. Vefât eden şairlerimizin kabirlerine rahmetler dolsun.

“Bir Gece Ansızın Gelebilirim”

Tabiî sadece şairlerimiz ve yazarlarımız bu yolda eser vermemişler. Bestekârlarımız da birbirinden kıymetli besteler yapmış, sanatkârlarımız da bunları en iyi şekilde icra etmişlerdir. Kıbrıs’la ilgili olarak anlatılan şu manidar hatıra, bir bakıma yakın tarihimizin boy aynası gibidir: Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan önce Rumlar, adada saldırgan Rumlara karşı savaşan Müslüman Türk mücâhitlerini olumsuz yönden etkilemek ve morallerini bozmak için, mevzilere yakın yerlerde “Bekledim de gelmedin.” şarkısını çalarlar. Kıbrıs Türkü askerleri de buna karşılık Bayrak Radyosu kanalında sözleri Ümit Yaşar Oğuzcan’a ait olan şu şarkıyı dalga dalga bütün Kıbrıs’a duyururlar: *“Bu kadar yürekten çağırma beni/Bir gece ansızın gelebilirim.”* Çok sevilen bu şarkı, bugün de sınır ötesindeki hainlerin huzurunu bozmakta, teröristlerin uykusunu kaçırmakta, hatta özel harekâtçılarımızın ve bütün Mehmetçiklerimizin operasyon şarkısı olarak kullanılmaktadır. Kıbrıs’a, Kıbrıslı kardeşlerimize selâm olsun!

Ali ÖZKANLI

Zamanı
Faydalı Kullanabiliyor muyuz?

“Zamanın güzelliğine doyum olmaz. Zaman, ulaşmak istediğimiz hedefe bizi kilitler ve en iyi yardımcımızdır. Zamanı gereksiz yere kullanırsak yaşamımızı ve bilgimizi fakirleştirmiş oluruz.”

Ömür iki kapılı bir han, zorlu bir imtihan değil mi değerli okuyucularım. İnsanlar yaşadıkça hayatın içindeki zorlukları görüyor ve bunlardan dersler çıkarıyor. Zamanı en iyi şekilde kullanmak zorundayız. Yapacağımız işlerle uğraşmak kolay fakat verimli ve faydalı olmak zordur. Başarıya ulaşabilmek için "anlama, öğrenme ve hız kazanma" çalışmalarını bir plân içinde sürekli olarak yapmamız gerekmektedir. Verilen bilgileri programlı ve disiplinli bir çalışma ile tekrar etmek başarıya ulaşmayı kolaylaştırır. Unutmayalım ki başarının en kolay ve en kısa yolu verimli çalışmaktır. İnsanlar yedikleriyle değil, sindirdikleriyle beslenirler. Öğretilen veya öğrenilmesi için verilen bilgilerin çokluğu değil özümsenen bilgiler önemlidir.

Yapacağımız işlere hazırlıklı olmak, aktif olarak işe katılmak, işe ara vermeden devam etmek. Zamanı iyi kullanarak programlı çalışmayı, dinlenme ve eğlenme zamanını iyi belirlemeliyiz. "Gelecek geçmişin aynası, geçmiş de geleceğin tarlasıdır." sözü bizim için rehber olmalıdır.

Zamanımızı kullanırken seçici olmalı, zamanı boşa geçirecek zararlı alışkanlıklara kapılmamalıyız. Zamanı ne kadar anlamlı ve verimli kullanırsak daha fazla kullanacağımız zaman kazanırız. Zamanın güzelliğine doyum olmaz. Zaman, ulaşmak istediğimiz hedefe bizi kilitler ve en iyi yardımcımızdır. Zamanı gereksiz yere kullanırsak yaşamımızı ve bilgimizi fakirleştirmiş oluruz. Başarılı olmak isteyen sorumluluklarına ve geleceğine zaman ayırarak hayalleriyle zamanında buluşacaktır. Haydi! Boş ve anlamsız zamanlarımızın bir listesini çıkaralım. Bunları terk ederek yeni anlamlı uğraşlar edinelim.

Atalarımız "Vakit nakittir." demişler. Tagore: "Boş zaman yoktur. Boşa geçen zaman vardır." diyor. Hayata olumsuz bakan negatif duygularla yüklü karamsar olan insanlar herkesten ve her şeyden şikâyetçi olur. Hayata olumlu bakan pozitif düşünceli insanlar iyimser olup iyi

"Zamanını iyi kullanamayanların hayatın kısalığından şikâyet etmelerine hakları yoktur. Hayat, seçim yapmak, yeniden denemek, risk almak ve ara sırada da başarılı olamamaktır. Önemli olan birinci olmak değil, bir inci olmaktır."

şeyleri beklerler. Aklını iyi kullanan insanlar ise bir an önce yapacağı işe koyulup yoluna devam eder.

Belleğimizi iyi kullandığımız zaman öğrenme daha kolay bir hâle gelecektir. Başarılı ve mutlu olmak istiyorsak, yaşadığımız ortamı temiz ve düzenli tutmalı, zamanı iyi kullanmalı, elimizden gelenin en iyisini yapmalı, alınan görevin bilincinde olarak görevi en iyi şekilde yerine getirmeli, yanlış yaptığımızda özür dilemesini bilmeli, yapılan bir iyilik karşısında teşekkür etmeyi ihmal etmemeliyiz.

İnsanlar kendilerine öğüt verenden daha çok söylediğini uygulayan insanlardan etkilenirler. Çocuk evde anne ve babasını, okulda öğretmenini örnek alır. Bunun için gerek anne-baba gerek öğretmen söz ve davranışlarına çok dikkat etmek zorundadır. Zamanını iyi kullanamayanların hayatın kısalığından şikâyet etmelerine hakları yoktur. Hayat, seçim yapmak, yeniden denemek, risk almak ve ara sırada da başarılı olamamaktır. Önemli olan birinci olmak değil, bir inci olmaktır.

Hayatı anlayabilmek için hayatın gayesini ve temel taşlarını çok iyi bilmemiz gerekiyor.

Öğretmen sınıfa girdi öğrencilerine şöyle bir baktıktan sonra;

- Çocuklar bugün zaman yönetimi ile ilgili bir deney yapacağız dedi. Masasının altından bir kavanoz ve yumruk büyüklüğünde taşlar çıkarıp,

dikkatli bir şekilde kavanozun içini aldığı kadar doldurdu.

Öğrencilerine;

- Bu kavanoz doldu mu, diye sordu. Sınıftaki bütün öğrenciler;

- Doldu öğretmenim, dediler. Öğretmen;

- Öyle mi? dedikten sonra yine masasının altından çıkardığı çakıl taşlarını kavanozun içine yerleştirdi. Sonra kavanozu sallayarak küçük taşların büyük taşların arasına girmesini sağladı. Sonra öğrencilerine bir kez daha dönerek;

- Bu kavanoz doldu mu, diye sordu, bir öğrenci;

- Dolmadı herhalde diye cevap verdi. Öğretmen;

- Doğru, dolmadı diyerek yeniden masanın altına eğilerek bir başka kavanozdaki kumları yavaş yavaş kavanozun içine dökmeye başladı. Yine öğrencilerine döndü ve;

- Bu kavanoz doldu mu, diye sordu. Tüm öğrenciler hep bir ağızdan.

- Hayır, dolmadı diye bağırdılar. Öğretmen;

- Güzel, dedi. Yine masanın altına eğilerek bir sürahi su çıkardı. Başladı kavanozu doldurmaya. Kavanoz tamamen doluncaya kadar suyu boşalttı. Sonra öğrencilere dönerek;

Bu deneyin amacı neydi? Diye sordu. Uyanık bir öğrenci hemen;

- Zamanımız ne kadar dolu görünürse görünsün, daha ayırabileceğimiz zamanımız mutlaka vardır dedi.

Öğretmen;

- Hayır dedi. Bu deneyin esas anlatmak istediği, eğer büyük taşları baştan yerleştirmezsen, küçükler girdikten sonra büyükleri hiçbir zaman kavanozun içine koyamazsın dedi. Öğrenciler şaşkınlık içinde birbirlerine bakarken öğretmen anlatmaya devam etti.

Hayatınızdaki büyük taşlar nedir? Sevdikleriniz, eğitiminiz, hayalleriniz, sağlığınız, güzel ve hayırlı işler yapmanız, insanlara faydalı olmanız, başkalarına bildiklerinizi öğreterek onlara yardımcı olmanızdır. Büyük taşlarınız belki bunlardan birisi, belki birkaçı, belki de hepsi. Bu akşam uykuya yatmadan önce iyice düşünün, bakalım sizin büyük taşlarınız hangileridir karar verin.

Hayatta da büyük taşlar önceden konulamazsa kendinize, ailenize ve de insanlığa faydalı olamazsınız. Önce yapılacaklar sonraya bırakılırsa bir daha geriye dönüşünüz mümkün olmayacaktır. Hayatın gayesi, başarılı olarak rahat ve huzurlu yaşamak değil, insanlara yararlı olmak, iyi ve güzel işlere imza atmak ve de hayırla anılmaktır.

Hayat bir yarıştır. Durmadan dinlenmeden koşulan bir maratondur. Bu yarış içinde düşmeler kalkmalar, engeller, sıkıntılar olacaktır. Bütün bunlara rağmen ümitsizliğe düşmeden çalışmak zorundayız. Bunun için de kendimizi iyi hazırlamamız gerekir. Hayat yarışında da aklımızı en iyi bir şekilde kullanmak zorundayız. Hayattaki aslanlara yem olmadan ve geride kalmadan yaşamanın yollarını arayıp bulmalıyız.

Değişmem

Bu vatanın ekmeğini yemişim
Güllerini yaban güle değişmem
Pınarından bengisular içmişim
Çaylarını görklü sele değişmem

Bayrağına baka baka büyüdüm
Emin bildim, gölgesinde uyudum
Mehmet'imi siperine dayadım
Dağlarını ince bele değişmem

Bu memleket ecdât yurdu namusum
Tek düşüncem, tek gururum, tek us'um
Belâgati lügatimde kâmusum
Türkçe'sini başka dile değişmem

Yörük olur, yaylasında yaylarım
Şölen tutar, otağında toylarım
Oğuz ellerinden, gelir boylarım
Soy ağacın kırma döle değişmem

Dadaşıyla, efesiyle kaynarım
Horonuyla, Zeybeğiyle oynarım
Yedi bölge, dört mevsimde ben varım
Halayını cazlı tele değişmem

Türkülerin Türkçe, çalıp söylenir
Coşar ezgilerin, kalpler eylenir
Ağıtlarla canlar, yâda boylanır
Toprağını Frenk ile değişmem

Alperenler, Mevlânalar bağrında
Yunus Emre, Tabduk Emre sağrında
Hacı Bektaş, Hacı Bayram böğründe
Çınarını; özge dala değişmem

Bu memleket kara sevda türküsü
Gönlümüzde büyür, soylu ülküsü
Şahâdet bu yurdun, en güzel süsü
Şehitliği; cana, lâl'a değişmem

Dedemkorkut Atan, Nasrettin baban
Oymak, otağınla kurulur oban
Dağlarında süstür, kuzuyla çoban
Kavalını; çana, zile değişmem

Ata yurt, Ana yurt; Ata mirası
Sevgidir sadece, onun kirası
Çilesi baş tacı, aşktır yarası
Bozkurt'unu; aslan, file değişmem

Çiçek çiçek derilirim derdinle
Cephelere serilirim merdinle
Bir olurum Alevinle, Kürd'ünle
Birliğini atlas çula değişmem

Ozanınla dertleşirim bin kelâm
Kurda, kuşlarına veririm selâm
Sen ben oldun, ben sen oldum vesselâm
Çakılını; Kârun mala değişmem

Celalettin KURT

DÎVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin **Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî** adlı eseri Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS Platformlarından **Ücretsiz** İndirebilirsiniz.

ANDROID & IOS İNDİR

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

